

การศึกษาและพัฒนาความเข้าใจของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
โรงเรียนนิตยปริญา กรุงเทพมหานคร

ปริญญาณิพนธ์
ของ
ณณาดา กฤษณา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว
พฤษภาคม 2552

การศึกษาและพัฒนาความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
โรงเรียนนิตยปริญา กรุงเทพมหานคร

ปริญาณิพนธ์
ของ
ณณดา กฤษณา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

พฤษภาคม 2552

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาและพัฒนาความเข้าใจเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
โรงเรียนนิตยปริญา กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
ณณาดา กฤษณา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว
พฤษภาคม 2552

ณฐาดา กฤษณา. (2552). *การศึกษาและพัฒนาความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียน
นธิปรีญา กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.ทศพร มณีศรีขำ, อาจารย์ ดร.เสกสรรค์ ทองคำบรรจง*

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและพัฒนาความเชื่อเพื่อ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์
และวิเคราะห์ค่าน้ำหนักความสำคัญระหว่างการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 3 แบบ ได้แก่การอบรมเลี้ยงดู
แบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม กับความฉลาดทางอารมณ์
ที่มีต่อความเชื่อเพื่อ และเปรียบเทียบความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ก่อนและหลังการเข้าร่วม
โปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้า เป็นนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 ปีการศึกษา
2551 โรงเรียนนธิปรีญา กรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 212 คน และ คัดเลือกนักเรียนเพื่อเข้าร่วม
โปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ โดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2
แบบสอบถามความเชื่อเพื่อ ตอนที่ 3 แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ ตอนที่ 4 แบบสอบถาม
การอบรมเลี้ยงดู และ โปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สหสัมพันธ์พหุคูณ
และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) รวมทั้ง t-test dependent
samples

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 อยู่ในระดับปานกลางมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ
3.41 และการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบใช้เหตุผล (X_2) มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ 3.88 รองลงมา
คือการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน (X_1) และ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) มีค่าคะแนน
เฉลี่ยเท่ากับ 3.87 และ 3.67 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบ
ควบคุม (X_3) อยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.41

2. สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในระหว่างด้านการอบรมเลี้ยงดูของบิดา
มารดาแบบรักสนับสนุน (X_1) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) และ
ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า
มีค่าอยู่ระหว่าง 0.10-0.71 ยกเว้นการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)
มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยด้านการ
อบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3)
ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และ ความเชื่อเพื่อมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .01 ทุกค่า โดยความเชื่อเพื่อ (Y) มีความสำคัญกับความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) สูงสุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ .61 รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .45 และ .38 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) และ ความเชื่อเพื่อ (Y) มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีค่าเท่ากับ .13 แสดงว่า ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน X_1 การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล X_2 การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม X_3 และ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) มีลักษณะร่วมกันอธิบายความเชื่อเพื่อ (Y) ได้ร้อยละ 40.6

3. คำนำน้าหนักความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) ส่งผลทางบวกต่อความเชื่อเพื่อ (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ ส่วนค่าน้าหนักความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) และ การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม ส่งผลต่อความเชื่อเพื่ออย่างไม่มีนัยสำคัญทางสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาค่าน้าหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ พบว่ามีค่าระหว่าง -.04 - .65 และมีค่าน้าหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐาน อยู่ระหว่าง -.05 - .53 โดยตัวแปรที่ส่งผลต่อความเชื่อเพื่อ (Y) คือ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) ซึ่งมีค่าน้าหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ .53 และ .19 ตามลำดับ

4. ความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 หลังจากได้เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A STUDY THE DEVELOPMENT OF ALTRUISM IN LEVEL 2 STUDENTS OF
NITIPARINYA SCHOOL, BANGKOK

AN ABSTRACT
BY
NAYADA KRITSANA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Guidance and Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University

May 2009

Nayada Kritsana. (2009). *A Study the Development of Altruism in level 2 Students of Nitiparinya school, Bangkok*. Master thesis, M.Ed. (Guidance and Counseling Psychology). Bangkok: Graduate school, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist.Prof. Dr.Totsaworn Maneesrikum, Dr.Sakesan Tongkhambanjong.

The purposes of this research were to study and develop altruism, including an investigation of relationship and significant value among three types of rearing. The types of rearing are supporting, reasoning and controlling-oriented rearing with emotional quotient that influence to altruism. The study will compare altruism of second grade students before and after joining altruism development program. Subjects are consisted of 212 students from second grade of Nitiparinya School, Bangkok in the year of 2007. Twelve students from the subjects were select by simple random sampling to join the altruism development program. Questionnaire was used as a tool for data collection, which separated into 4 parts i.e. general information, altruism information, emotional quotient information and rearing and altruism development program information. The collected data were analyzed and presented by multiple correlations and multiple regression analysis including t-test dependent samples.

Results were concluded as below.

1. Altruism of second level students was at middle level with an average of 3.41 and reasoning type of rearing (X_2) has the most value of 3.88. Supporting type of rearing (X_1) with emotional quotient (EQ) has average value of 3.87 and 3.67 respectively, which consider as an upper level. Whereas controlling-oriented rearing (X_3) was in the middle level with an average value of 3.41.

2. Correlations coefficient of internal factors among supporting rearing (X_1), reasoning rearing (X_2) and controlled-oriented rearing (X_3) with emotional quotient (EQ) are positively related with significance of .01. Every level has value within range of 0.10 to 0.71, except controlled-oriented rearing (X_3) with emotional quotient (EQ) which are not significantly related. Relationship of correlations coefficient among supporting rearing (X_1), reasoning rearing (X_2), controlled-oriented rearing (X_3), emotional quotient (EQ) and altruism are significantly positive at a level of .01 for every value. Altruism (Y) is the most important to emotional quotient (EQ) at a level of .61, follow by supporting rearing (X_1) and reasoning rearing (X_2) which have

correlation coefficient of .45 and .38 respectively. Controlled-oriented rearing (X_3) and altruism (Y) are positively related with significance of .05 which is equal to .13. This shows that the variable of supporting rearing (X_1), reasoning rearing (X_2), controlled-oriented rearing (X_3) and emotional quotient (EQ), altogether explain altruism (Y) with percentage value of 40.6.

3. Weight value of emotional quotient (EQ) and supporting rearing (X_1) has positive influence to altruism (Y) with significance of .01 and .05 respectively. Weight value of reasoning rearing (X_2) and controlled-oriented rearing are not significantly influenced to altruism. Significance value was found to be within range of -.04 to .65 when examined with raw data and have standard value within range of -.05 to .53. Variables which influence to altruism (Y) are emotional quotient (EQ) and supporting rearing (X_1), which have standard significant value β of .53 and .19 respectively.

4. After joined the altruism development program the second grade students have more altruism than before, with significance level of .01.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การศึกษาและพัฒนาความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนนิตยวิทย์ กรุงเทพมหานคร
ของ
ณัฏฐา กฤษณา

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่.....เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2552

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศพร มณีศรีขำ)

(อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. เสกสรรค์ ทองคำบรรจง)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศพร มณีศรีขำ)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. เสกสรรค์ ทองคำบรรจง)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. สกล วรเจริญศรี)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร มณีศรีขำ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และ อาจารย์ ดร.เสกสรรค์ ทองคำบรรจง กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่า เพื่อให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้ พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นตลอดจนแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง อาจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อเป็นกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ในครั้งนี้ รวมทั้งให้คำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำปริญญานิพนธ์นี้ ให้ความถูกต้องสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น รวมถึงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือและโปรแกรมที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ โดยการให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันมีค่าแก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ อาจารย์จิตรัตน์ ล้มพุดธิธรรม ผู้อำนวยการโรงเรียนนิธิปรีญา ที่กรุณาให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือและโปรแกรมที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนจันทน์วิทยา คุณครูหมวดพลศึกษาทุกท่าน และ ขอขอบคุณนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทุก ๆ คน ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณ คุณสาวิตรี น้อยพิทักษ์ ที่ให้คำแนะนำในการวิเคราะห์สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งเพื่อน ๆ เอกจิตวิทยาการแนะแนว ที่ให้คำปรึกษา คอยให้ความช่วยเหลือ และ เป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ หลวงลุง ดร. พ.ม.ไพเราะ จิตสีโล คุณพ่อวิเชียร คุณแม่จำเนียร กฤษณา สมาชิกทุกคนในครอบครัวกฤษณา ครอบครัวสว่างศรี และ ครอบครัวบัวประดิษฐ์ ที่คอยห่วงใยเป็นกำลังใจ พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่ดี และ สนับสนุนทุนการศึกษาด้วยดีเสมอมา จนทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณความดีใด ๆ จะพึงบังเกิดจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาแด่คุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา ครู อาจารย์ และ ผู้มีพระคุณทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อผู้วิจัย ทุก ๆ ท่าน

ณ ญาดา กฤษณา

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	4
ตัวแปรที่ศึกษา	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
สมมติฐานในการวิจัย.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเอื้อเพื่อ.....	9
ความหมายของความเอื้อเพื่อ	9
รูปแบบและลักษณะของความเอื้อเพื่อ.....	9
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเอื้อเพื่อ	11
การเกิดพฤติกรรมความเอื้อเพื่อ.....	17
แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมความเอื้อเพื่อ.....	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเอื้อเพื่อ	20
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู.....	23
ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู	23
ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู.....	23
รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู.....	24
การอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมเอื้อเพื่อ	29
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู.....	30
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์	33
ความหมายและความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์.....	33

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ประวัติและความเป็นมาของความฉลาดทางอารมณ์.....	35
องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์.....	35
ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์.....	40
การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์.....	42
การวัดความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน	49
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์	49
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม.....	52
ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม	52
จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม.....	53
ความสำคัญของกิจกรรมกลุ่ม.....	54
เทคนิคที่ใช้กิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม	55
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม	56
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	59
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	59
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	60
ขั้นตอนการพัฒนาแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	60
ขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมความเชื่อเพื่อที่ใช้ในการวิจัย	65
การเก็บรวบรวมข้อมูล	66
ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล	66
วิธีดำเนินการทดลอง	67
แบบแผนการทดลอง.....	68
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
การวิเคราะห์ข้อมูล	69
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	68

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	70
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	70
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	71
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	71
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	76
ความมุ่งหมายของการวิจัย	76
ขอบเขตของการวิจัย	76
สมมติฐานในการวิจัย	77
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	77
การวิเคราะห์ข้อมูล	78
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	78
สรุปผลการวิจัย	78
อภิปรายผล	79
ข้อเสนอแนะ	83
บรรณานุกรม	85
ภาคผนวก	95
ภาคผนวก ก	96
ภาคผนวก ข	142
ประวัติย่อผู้วิจัย	146

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนห้องเรียนและจำนวนนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนิธิปริญา กรุงเทพมหานคร.....	60
2 ตัวอย่างโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อ	65
3 แสดงวันเวลาที่นักเรียนเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาความเอื้อเฟื้อ	67
4 แบบแผนการทดลองใช้แบบ One - Group Pretest - Posttest Design	68
5 ค่าสถิติพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดู ความฉลาดทางอารมณ์และความเอื้อเฟื้อ	71
6 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรปัจจัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบธรรมดา ระหว่างตัวแปรลักษณะความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2.....	72
7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรลักษณะความเอื้อเฟื้อ	73
8 คำนำนัยสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่มีต่อความเอื้อเฟื้อ	73
9 เปรียบเทียบความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 หลังการทดลอง	74
10 แสดงค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามความเอื้อเฟื้อ	143
11 แสดงค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ ..	144
12 แสดงค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู.....	145

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ความเอื้อเฟื้อ (Altruism) จัดเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งครอบคลุมไปถึงการมีน้ำใจ เสียสละ มีจิตสาธารณะ และเห็นประโยชน์ของบุคคลอื่น หรือของสังคมส่วนรวมมากกว่าของตนเอง ตลอดจนการรู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งคุณลักษณะที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ สังคมไทยได้ให้ความสำคัญมาเป็นเวลาช้านาน และจัดเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเยาวชนไทยของเรา (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. 2540: 45) อีกทั้งความเอื้อเฟื้อยังเป็นหนึ่งในพฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่ง ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524: 6 อ้างอิงจาก อัญชลี วิทยาพัฒน์. 2546: 20) ได้กล่าวถึงแหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมของบุคคลว่ามาจากสังคมหรือผู้ที่แวดล้อมตน รากฐานการเกิดจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นทีละน้อย ตามที่พัฒนาการประสาทสัมผัสต่าง ๆ จะอำนวย กลุ่มบุคคลที่รับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมเหล่านี้ คือ สมาชิกในครอบครัว เมื่อครอบครัวเป็นแหล่งที่สำคัญที่สุด อาจพิจารณาต่อไปว่า ผู้ที่ทำหน้าที่นี้ตระหนักในหน้าที่เพียงใด และใช้วิธีการใดในการอบรมสั่งสอนเด็ก สอดคล้องกับข้อสรุปของ รัชตัน (Rushton. 1980: 123-125) ได้กล่าวว่า แหล่งกำเนิดและพัฒนาการของความเอื้อเฟื้อเริ่มต้นจากการที่เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว รัชตัน เน้นเรื่องการอบรมเลี้ยงดู โดยเฉพาะโรงเรียนในระดับประถมศึกษา มีบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะจริยธรรมสามารถที่จะเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิต คือ ช่วงสิบปีแรก และ จะฝังรากลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังของชีวิต ทั้งนี้ เนื่องจากเด็กนั้นเปรียบเสมือนไม้อ่อนที่ดัดง่าย และ โรงเรียนในระดับประถมศึกษาเองก็เป็นสถาบันที่เด็กใช้ชีวิตอยู่ตั้งแต่เด็กจนถึงวัยที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่น อันเป็นช่วงที่สมควรที่จะสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลักษณะที่มุ่งสู่อนาคต (มฤตติ จีระสันติกุล. 2549: 2) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาพร มั่นเจริญ (2544: 45) ได้ทำการวิจัยผลของการใช้กิจกรรมพัฒนาความรู้สึกและการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 90 คน โดยแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 15 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มกิจกรรมพัฒนาความรู้สึกและกลุ่มตัวแบบสัญลักษณ์มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมเอื้อเฟื้อด้านการประเมินตนเองและด้านอาสาสมัครพัฒนาโรงเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากความสำคัญของความเอื้อเฟื้อดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจเบื้องต้น โดยทำการสอบถามจากครูประจำชั้นในโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 5 โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

พบว่า เด็กประถมศึกษาในช่วงชั้นที่ 2 ส่วนใหญ่ขาดคุณธรรมและจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อมากกว่าเด็กประถมในช่วงชั้นอื่น สอดคล้องกับขั้นพัฒนาการของเพียเจต์ในชั้นที่ 4 คือ ขั้นการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงนามธรรม (Formal Operational Stage) ขั้นนี้ เด็กมีความเจริญงอกงามทางความคิดในขั้นสูงสุด เด็กเริ่มเข้าใจกฎเกณฑ์ทางสังคมได้ดีขึ้น สามารถเรียนรู้โดยใช้เหตุผล เริ่มรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ต้องห้าม เด็กเริ่มเปลี่ยนความคิดจากการเป็นผู้รับมาเป็นผู้ให้ ถ้าหากเด็กได้รับประสบการณ์ที่ถูกต้องชัดเจนแล้ว ซึ่งเป็นโอกาสดีที่เด็กได้เปิดประตูในการรับเอาความรู้ก่อนที่พฤติกรรมนั้นจะกลายเป็นนิสัยที่ถาวรในอนาคต ตามทฤษฎีของดาบรอสกี (Dabrowski. 2008: Online)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเอื้อเฟื้อ พบว่า ปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อความเอื้อเฟื้อ เพราะพ่อแม่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะการอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัวจะเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างลักษณะนิสัย ลักษณะของผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม และลักษณะความสามารถการปรับตัวของเด็กแต่ละคน (ฉันทนา ภาคบงกช. 2544: 162-163) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี วงษ์สุวรรณ (2546: 43-44) ที่ได้ทำการศึกษาดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนกุหลาบวัฒนา ผลการศึกษพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู นอกจากนี้ งานวิจัยของ วิลเลียม (Williams. 2008: Online) ที่ได้ทำการศึกษาดัชนีชี้วัดที่ส่งผลต่อการส่งผ่านของพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อในแต่ละช่วงวัย กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุระหว่าง 8-12 ปี จำนวน 271 คน ผลการศึกษพบว่า กลุ่มเด็กที่มีพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อในระดับสูงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับกลุ่มเด็กที่มีพฤติกรรมความเอื้อเฟื้ออยู่ในระดับต่ำในด้านการอบรมสั่งสอนในหลักทางศาสนาของบิดามารดาและวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ตัวแปรด้านการอบรมเลี้ยงดู ในการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากตัวแปรด้านการอบรมเลี้ยงดูแล้ว ในการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อตามทฤษฎีแนวคิดของ รัสตัน (Rushton. 1980: 7) พบว่า รูปแบบพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อมี 4 รูปแบบ คือ 1) Objected related activity หมายถึง การเสียสละและแบ่งปันสิ่งของที่เป็นวัตถุ เช่น แบ่งของเล่นให้แก่เพื่อน 2) Cooperative activity หมายถึง งานในลักษณะการให้ความร่วมมือ ซึ่งในที่นี้หมายถึง การทำงานร่วมกันเพื่อให้ไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมาย 3) Helping activity หมายถึง การให้ความช่วยเหลือทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้อื่นให้ไปสู่จุดหมาย 4) Empathic activity หมายถึง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งลักษณะพฤติกรรมดังกล่าวเป็นผลมาจากความฉลาดทางอารมณ์ สอดคล้องกับ วิลาสลักษณ์

ซัววลลี (2543: 175) ได้กล่าวไว้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ของบุคคลในการนำไปสู่การเป็นคนดี มีคุณค่าและมีความสุขในการเป็นคนดี มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งก็คือ ความเมตตา กรุณา มีคุณค่านั้น สอดคล้องกับการมีสติรู้ตัว (Awareness) ในส่วนการมีความสุขเกิดจากการรู้จักมองโลก เลือกหาความสุขใส่ตัว เมื่อเกิดความทุกข์ ก็หาวิธีแก้ไข ซึ่งการ์ดเนอร์ (Gardner. 1993: 59) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อกับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 8-12 ปี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน ผลการศึกษาพบว่าเด็กที่มีพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อสูงมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ในด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสูง มีความแม่นยำในการตีความการแสดงอารมณ์ของผู้อื่น และ มีการจัดการอารมณ์ได้ดีกว่าเด็กที่มีการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นต่ำ

จากเหตุผลและสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โดยผู้วิจัยแบ่งวิธีการศึกษาเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อความเอื้อเฟื้อในนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ขั้นตอนที่ 2 เป็นการพัฒนาความเอื้อเฟื้อในนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีระดับคะแนนความเอื้อเฟื้ออยู่ในระดับต่ำ ด้วยวิธีการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มเพื่อนมีบทบาทที่สำคัญกับวัยเด็กตอนกลางในช่วงอายุ 6-12 ปี เพราะเด็กในวัยนี้จะให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยการเข้าร่วมกลุ่มจะทำให้เด็กได้รับการตอบสนองด้านความต้องการขั้นพื้นฐานจากการรวมกลุ่ม เช่น ค่ายกย่อง ความรู้สึกเป็นคนสำคัญ ความมั่นคงทางจิตใจ เป็นต้น ซึ่งการรวมกลุ่มจะมีผลต่อพัฒนาการด้านบุคลิกภาพของเด็กในทุกทาง (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2544: 261-268) อีกทั้งยังใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาอบรม สำหรับครู อาจารย์ และ บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 เพื่อเป็นการส่งเสริมและเสริมสร้างพฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของเด็กให้มีเพิ่มมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู ความฉลาดทางอารมณ์ และ ความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 จำแนกตามตัวแปรปัจจัย
3. เพื่อวิเคราะห์น้ำหนักความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู และความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีต่อความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
4. เพื่อเปรียบเทียบความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อ

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความเชื่อเพื่อของนักเรียน และก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนในระดับประถมศึกษาซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนธิปริญา กรุงเทพมหานคร มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 212 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความเชื่อเพื่อ เป็นนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนธิปริญา กรุงเทพมหานคร มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 212 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาความเชื่อเพื่อ ได้แก่ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนธิปริญา กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยคัดเลือกระดับชั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยความเชื่อเพื่อต่ำสุดมาหนึ่งระดับชั้น จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งได้จากการประเมินโดยใช้แบบวัดความเชื่อเพื่อ และผู้วิจัยคัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนระดับความเชื่อเพื่อตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จากการถามความสมัครใจยินดีเข้าร่วมทดลองจำนวน 20 คน และ สุ่มอย่างง่ายนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมทดลองมา จำนวน 12 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตอนที่ 1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา แบ่งเป็น

1.1.1 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน

1.1.2 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบใช้เหตุผล

1.1.3 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบควบคุม

1.2 ความฉลาดทางอารมณ์

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2

ตอนที่ 2 ตัวแปรที่ใช้ในการพัฒนา ได้แก่

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อ

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2** หมายถึง การกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น นักเรียนมีความสมัครใจที่จะกระทำ ตลอดจนรูปแบบการกระทำนั้นเป็นพฤติกรรมทางบวก ที่สังคมยอมรับ โดยไม่คาดหวัง และปราศจากความต้องการสิ่งตอบแทน ประกอบด้วย 3 ประเภท คือ

1.1 **ความเอื้อเฟื้อทางกาย** หมายถึง การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย ในการช่วยทำธุรการงานเท่าที่กำลังจะช่วยให้ ด้วยความยินดีเต็มใจ ได้แก่ ช่วยเพื่อนทำความสะอาดห้องเรียน ช่วยครูถือของ ช่วยลุงคนชราข้ามถนน อาสาทำงานต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ แบ่งปันของให้เพื่อน

1.2 **ความเอื้อเฟื้อทางวาจา** หมายถึง การช่วยให้คำแนะนำ ช่วยเจรจาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ ได้แก่ ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่เพื่อน ชื่นชมแสดงความยินดีกับเพื่อน ไม่พูดจาหยาบคายหรือซ้ำเติมเพื่อนเมื่อเขาได้รับความเดือดร้อน

1.3 **ความเอื้อเฟื้อทางสติปัญญา** หมายถึง ช่วยแสดงความเห็นใจ ช่วยแก้ปัญหา ความเดือดร้อน ได้แก่ ช่วยบอกทางให้กับบุคคลที่มาถามทาง ช่วยคิดหาแนวทางที่ถูก ที่ชอบ และเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังสติปัญญาของตน

2. **การอบรมเลี้ยงดู** หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ปฏิบัติต่อนักเรียน และเรียกร้องให้นักเรียนปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นในทำนองต่าง ๆ กัน ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในชีวิต นักเรียนทำให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และเลียนแบบการกระทำต่าง ๆ ของผู้ปฏิบัติต่อนักเรียน ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

2.1 **การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน** หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ปฏิบัติต่อนักเรียน โดยแสดงความรักใคร่ต่อนักเรียนอย่างเปิดเผยใกล้ชิดกับนักเรียน แสดงความเอาใจใส่และให้ความสำคัญแก่นักเรียน สนับสนุนช่วยเหลือและมีความเข้าใจความรู้สึกของนักเรียนเป็นอย่างดี ยอมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว

2.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดา หรือผู้ปฏิบัติต่อนักเรียนยอมรับในความสำคัญของนักเรียน ส่งเสริมในสิ่งที่เป็นประโยชน์ โอนอ่อน ผ่อนตาม ถ้ามีเหตุผลเพียงพอและผลการกระทำนั้นไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน บิดามารดาหรือ ผู้ปฏิบัติต่อนักเรียนให้ความรักความอบอุ่นอย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังในความคิดเห็นหรือข้อโต้แย้ง ห้ามปรามเมื่อเห็นว่าสิ่งใดไม่สมควร ให้คำชมแก่พฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นครั้งคราว ไม่ลงโทษ นักเรียนจนเกินเหตุ และ ให้ความร่วมมือตามโอกาสอันเหมาะสม

2.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ปฏิบัติ ต่อนักเรียนโดยการออกคำสั่งให้นักเรียนทำตาม แล้วบิดามารดาหรือผู้ปฏิบัติต่อนักเรียนคอยตรวจตรา ใกล้ชิดว่าทำตามที่ตนเองต้องการหรือไม่ ถ้าไม่ทำตามก็จะมีบทลงโทษ

3. ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการรับรู้อารมณ์ ของตนเอง ความสามารถในการแสดงออกทางอารมณ์ ความสามารถในการรู้จักและเข้าใจอารมณ์ ของตนเองและผู้อื่น ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ความสามารถในการติดต่อ สัมพันธ์กับบุคคลอื่น และ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นและมีความสุข

4. โปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อ หมายถึง ชุดของกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อพัฒนาความเอื้อเฟื้อให้แก่ นักเรียน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละคนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ กิจกรรม ๗ ได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง โดยใช้เทคนิคของกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยใช้สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ และ การอภิปรายกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ จะช่วยทำให้นักเรียนนำเอาประสบการณ์ที่ได้รับไปพัฒนาความเอื้อเฟื้อให้สูงขึ้น ได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านประสบการณ์จากการที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ขั้นการมีส่วนร่วม เป็นขั้นที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยนักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติและคิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง มีโอกาส แสดงออก เพื่อเป็นสื่อความหมายกับผู้อื่นที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และ การที่นักเรียนเกิด ความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือทำอย่างแท้จริงนั้น จะช่วยให้จำเนื้อหาได้นาน วิเคราะห์ และ สรุปสิ่งที่เรียนรู้นั้นได้ด้วยตนเอง

4.2 ขั้นการวิเคราะห์ นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์และสรุปจากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติและ อภิปรายร่วมกัน เพื่อให้ นักเรียนได้มีความรู้เพิ่มขึ้น รวมทั้งเพื่อให้ นักเรียนรู้จักตนเองดีขึ้น

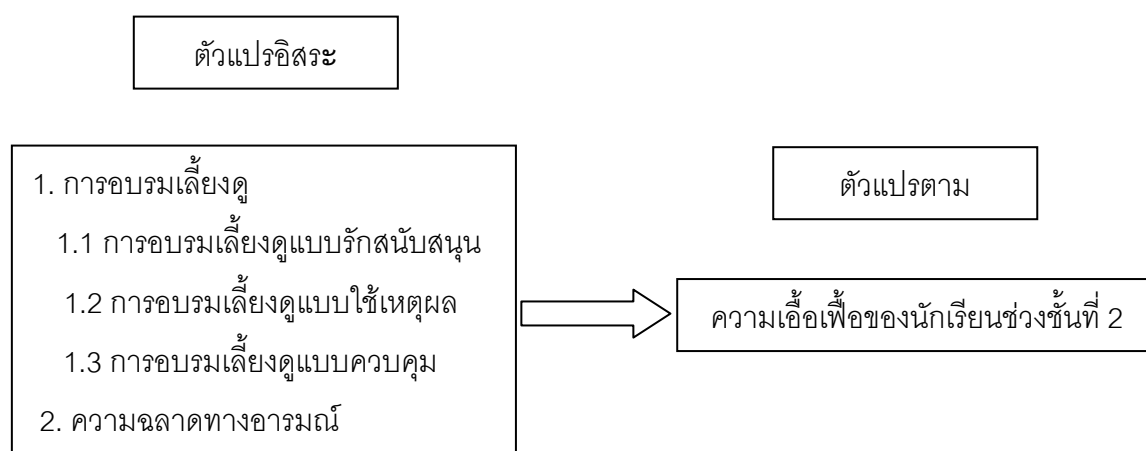
4.3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ นักเรียนสามารถรวบรวมแนวคิดที่ได้ จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม มาสรุปเป็นหลักการของตนเอง และ สามารถนำหลักการนั้น มาใช้ให้เหมาะสมกับตนเองได้

4.4 **ขั้นประเมินผล** นักเรียนจะเป็นผู้ประเมินการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะและติชมร่วมกันกับสมาชิกคนอื่น ๆ ได้

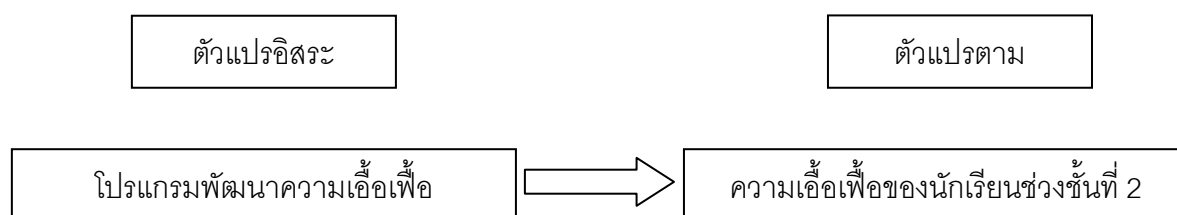
5. **นักเรียนช่วงชั้นที่ 2** หมายถึง นักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนิธิปริญา กรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2

ตอนที่ 2 การพัฒนาความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2

สมมติฐานในการวิจัย

1. การอบรมเลี้ยงดูและความฉลาดทางอารมณ์ มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเพื่อ
2. มีตัวแปรอย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อความเชื่อเพื่อ
3. นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ มีความเชื่อเพื่อสูงกว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาและพัฒนาความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอในหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเพื่อ
 - 1.1 ความหมายของความเชื่อเพื่อ
 - 1.2 รูปแบบและประเภทของความเชื่อเพื่อ
 - 1.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเพื่อ
 - 1.4 การเกิดพฤติกรรมความเชื่อเพื่อ
 - 1.5 แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมความเชื่อเพื่อ
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเพื่อ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู
 - 2.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู
 - 2.2 ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู
 - 2.3 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู
 - 2.4 การอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมความเชื่อเพื่อ
 - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์
 - 3.1 ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์
 - 3.2 ประวัติความเป็นมาของความฉลาดทางอารมณ์
 - 3.3 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์
 - 3.4 ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์
 - 3.5 การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์
 - 3.6 การวัดความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน
 - 3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม
 - 4.1 ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม
 - 4.2 จุดมุ่งหมายของกระบวนการกลุ่ม
 - 4.3 ความสำคัญของกิจกรรมกลุ่ม

4.4 เทคนิคที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม

4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเอื้อเฟื้อ

1.1 ความหมายของความเอื้อเฟื้อ

ราชบัณฑิตยสถาน (2542: 1397) ได้ให้ความหมายของความเอื้อเฟื้อว่า หมายถึง อุดหนุน เจือจาน แสดงน้ำใจต่อผู้อื่น

บุญศรี คำชาย (2542: 65) กล่าวว่า ความเอื้อเฟื้อ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจ และทางพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรู้สึกที่บุคคลกระทำเพื่อผู้อื่นและสังคม พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ การช่วยเหลือ การปลอบโยน หรือให้กำลังใจ การแสดงความเอื้ออาทร การชื่นชมในความดีงามของตน และผู้อื่น และการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

นพมาศ ธีรเวคิน (2542:62) ให้ความหมายความเอื้อเฟื้อ หมายถึง พฤติกรรมเพื่อผู้อื่น การเสียสละ การเห็นแก่ผู้อื่นมากกว่าตนเอง

สงบ สัพโส (2544: 19) ให้ความหมายของความเอื้อเฟื้อไว้ว่า ความเอื้อเฟื้อ มีลักษณะ เป็นการกระทำที่มีเจตนาจะให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่คาดหวังสิ่งตอบแทน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความเอื้อเฟื้อ หมายถึง ความรู้สึกปรารถนา ภายในตัวบุคคล หรือการกระทำด้วยความสมัครใจ ที่จะแสดงความปรารถนาดีต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจา ใจ ตลอดจนการแบ่งปันวัตถุสิ่งของ และการให้ความช่วยเหลือและทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน

1.2 รูปแบบและลักษณะของความเอื้อเฟื้อ

รัชตัน (Rushton. 1980: 7) แบ่งรูปแบบพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. Objected related activity หมายถึง การเสียสละและแบ่งปันสิ่งของ ที่เป็นวัตถุ เช่น แบ่งของเล่นให้แก่เพื่อน
2. Cooperative activity หมายถึง งานในลักษณะการให้ความร่วมมือ ซึ่งในที่นี้ หมายถึง การทำงานร่วมกันเพื่อให้ไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมาย
3. Helping activity หมายถึง การให้ความช่วยเหลือทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้อื่นให้ไปสู่จุดหมาย
4. Empathic activity หมายถึง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

กรมการศาสนา (2521: 7) ได้ให้ลักษณะและความสำคัญของความเอื้อเฟื้อไว้ดังนี้

1. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นคุณธรรมที่ผู้ใดประพฤติปฏิบัติได้ ย่อมแสดงว่าผู้นั้น มีลักษณะน้ำใจดี มีคุณธรรมในการผูกพัน ความมีไมตรีของหมู่คณะไว้

2. ผู้มีความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ ย่อมเป็นคนมีเสน่ห์ มีผู้รักนับถือ จะทำการสิ่งใด มักมีผู้เต็มใจช่วยเหลือให้กิจกรรมสำเร็จ

3. การแสดงความเชื่อเพื่อ ต้องเป็นไปด้วยน้ำใสใจจริงและต้องแสดงถึงพร้อมด้วยกาย วาจา ใจ

4. ความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ที่แท้จริงนั้น ย่อมไม่หวังผลตอบแทน ไม่ได้ทำไปหวังให้ผู้อื่นยกย่องหรือต้องการให้เขาให้แก่เราบ้าง ถ้าแสดงโดยไม่หวังผลตอบแทนแล้วจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสุข คนที่ขาดความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่จะเป็นคนใจแคบ ไม่เห็นใจผู้ใด คิดจะเบียดเบียนให้เขาได้รับความเดือดร้อน โดยหาประโยชน์ให้แก่ตนฝ่ายเดียว การแสดงความเชื่อเพื่อ สามารถแสดงแก่บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดสนิทสนมแล้วแผ่ออกไปจนถึงบุคคลที่อยู่ห่างออกไปทุกที่ ตลอดจนถึงสังคม บ้านเมือง และ ประเทศชาติ การแสดงความเชื่อเพื่อ จะเริ่มจากระดับที่เห็นได้ง่ายไปจนถึงระดับที่เห็นได้ยาก คือ จากการสละทรัพย์สินของ กำลังกาย แนะนำทางวาจา ช่วยให้มีสติปัญญา ไปจนถึงทางใจ

สมคิด ไชยยันบุตร (2535: 24) กล่าวว่า ความเชื่อเพื่อสามารถแสดงออกได้หลายทาง ดังนี้

1. ทางกาย ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย เช่น ช่วยทำกิจการงานต่าง ๆ ตลอดจนให้การสงเคราะห์เท่าที่กำลังความสามารถจะช่วยได้ด้วยความเต็มใจ ไม่ว่างานเล็กหรืองานใหญ่ก็ตาม

2. ทางวาจา ได้แก่ การให้คำแนะนำ ช่วยเจรจาให้ธุระของผู้อื่นสำเร็จ เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ผู้อื่น ตลอดจนช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์หรือได้รับความกระทบกระเทือนใจจากเหตุการณ์ต่าง ๆ

3. ทางสติปัญญา ได้แก่ ช่วยแสดงความคิดเห็น ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นหาทางออกให้ในแนวทางที่ถูกต้อง หรือการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นสามารถช่วยตนเองได้

4. ทางกำลังทรัพย์ ได้แก่ การให้เครื่องอุปโภคบริโภคหรือทรัพย์สินเงินทองให้แก่ผู้ที่ขัดสน เพื่อให้พ้นทุกข์หรือความเดือดร้อนที่กำลังเผชิญอยู่

5. ทางจิตใจ ได้แก่ การฝึกจิตใจเอาตัวของตัวเองให้มีความเห็นอกเห็นใจในผู้อื่น อยู่เป็นนิมิต มีความรู้สึกยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข ควรคิดให้อภัยในความผิดของผู้อื่นเสมอ ๆ

จากการศึกษาการแบ่งประเภทของความเชื่อเพื่อของหน่วยงาน สถาบัน และ บุคคล พอจะสรุปได้ว่า ความเชื่อเพื่อสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ความเชื่อเพื่อทางกำลังกาย ได้แก่ ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย เช่น ช่วยทำธุระงานที่ไม่มีโทษ ให้การสงเคราะห์เท่าที่กำลังความสามารถจะช่วยได้ด้วยความยินดี เต็มใจ

ไม่ว่าจะเป็นงานเล็กน้อยหรืองานใหญ่ก็ตาม

2. ความเอื้อเฟื้อทางวาจา ได้แก่ ช่วยเหลือให้คำแนะนำ ช่วยเจรจา ถือเป็นฐานะให้สำเร็จประโยชน์ เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ผู้อื่น ตลอดจนช่วยพูดปลอบใจในเมื่อผู้นั้นมีทุกข์ได้รับความลำบากเดือดร้อน หรือได้รับความกระทบกระเทือนจากเหตุการณ์ต่าง ๆ

3. ความเอื้อเฟื้อทางสติปัญญา ได้แก่ ช่วยแสดงความคิดเห็น ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นหาทางออกให้ตามแนวทางที่ถูกที่ควร หรือการเพิ่มพูนความรู้ให้ผู้นั้นสามารถช่วยตัวเองต่อไปได้ตามกำลังสติปัญญาของตน

4. ความเอื้อเฟื้อทางกำลังทรัพย์ ได้แก่ การให้เครื่องอุปโภคบริโภค หรือทรัพย์สินเงินทองเพื่อสาธารณกุศล หรือให้แก่ผู้ที่ขาดสน เพื่อให้พ้นจากความทุกข์ หรือความเดือดร้อนที่กำลังเผชิญอยู่ มีชีวิตต่อไปเป็นปกติเช่นเดียวกับคนทั่ว ๆ ไป

5. ความเอื้อเฟื้อทางจิตใจ ได้แก่ การฝึกจิตใจของตนเองให้มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น อยู่เป็นนิจ ไม่นึกสมน้ำหน้า หรือซ้ำเติมผู้ที่ทำผิด มีความรู้สึกยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข แม้เมตตาจิตใจแก่มนุษย์และสัตว์ทั่วไป แม้จะมีผู้ใดทำให้เราเดือดร้อน หรือโกรธเคืองบ้าง ก็ไม่ควรอาฆาตจองเวร ควรคิดให้อภัยในความผิดของผู้อื่นไว้เสมอ ๆ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของความเอื้อเฟื้อโดยทำการศึกษาครอบคลุมตามประเภทของความเอื้อเฟื้อ ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ความเอื้อเฟื้อทางกาย ทางวาจา และ ทางสติปัญญา เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางของการสร้างเครื่องมือ และ เกณฑ์การวัดในการวิจัยครั้งนี้

1.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเอื้อเฟื้อ

1.3.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็ก

พฤติกรรมเอื้อเฟื้อ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอายุ กล่าวคือ พฤติกรรมเอื้อเฟื้อจะพัฒนาเพิ่มขึ้นตามระดับอายุที่เพิ่มขึ้นของเด็กได้ศึกษาพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของเด็กชายที่มีอายุต่างกัน ใน 3 สถานการณ์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มอายุ คือ 5-6 ปี 7-8 ปี 9-10 ปี และ 13-14 ปี ทำการวัดพฤติกรรมเอื้อเฟื้อใน 3 สถานการณ์ คือ การแบ่งปันขนม การช่วยเก็บดินสอที่หล่น โดยบังเอิญ และการอาสาสมัครจัดหนังสือเพื่อให้เด็กยากจน ผลการศึกษาพบว่า การแบ่งปันขนม และการช่วยเก็บดินสอจะเพิ่มขึ้นตามระดับอายุ จนกระทั่งอายุ 9-10 ปี ส่วนการอาสาสมัครทำงานจะไม่สัมพันธ์กับระดับอายุ แต่ก็พบว่า เด็กทุกกลุ่มอายุ จะแสดงเจตนาที่จะช่วยเหลือเป็นอย่างดี ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีพัฒนาการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (Green; & Schneider. 1974; citing Bar-Tal. 1976: 12-13)

1. ทฤษฎีพัฒนาการของ فروยด์ (Freud's Theory of Personal Development)

فروยด์เป็นผู้นำของนักจิตวิทยาในกลุ่มทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่ศึกษาเน้นหนักถึงพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เชื่อว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลในสภาพแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพและพัฒนาการของมนุษย์จะเป็นสายต่อเนื่อง โดยมีการแบ่งระยะ และแต่ละระยะจะมีความสัมพันธ์กัน فروยด์เชื่อว่า การพัฒนาการของบุคลิกภาพของแต่ละคนนั้น จะก่อเป็นรูปร่างที่สมบูรณ์ในตัวเองได้เมื่ออายุประมาณ 5 ขวบ ซึ่งเป็นช่วงที่บุคคลจะพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองขึ้นมาเป็นแบบฉบับของตนเองโดยเฉพาะ และจะมีผลต่อไปตลอดชีวิต นอกจากนี้ فروยด์ยังได้ย้ำความสำคัญของวัย 5 ขวบแรกของชีวิตว่า เป็นวัยที่สำคัญที่สุดเป็นรากฐานของพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพเมื่อเด็กโตขึ้น ซึ่ง فروยด์ให้ความเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาของมนุษย์ คือ เซ็กส์ หรือ อารมณ์เพศ ซึ่ง فروยด์ได้เน้นถึงสัญชาตญาณทางเพศ (Sexual Instinct) เพศหรือเซ็กส์ ในความหมายของ فروยด์ หมายถึง การบำบัดความต้องการของมนุษย์ทุกอย่างเป็นกิจกรรมทางเพศทั้งสิ้น ในทฤษฎีนี้จะมีการแบ่งขั้นของพัฒนาการออกเป็น 5 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ขั้นปาก (Oral stage) เป็นระยะแรกของพัฒนาการ ระยะนี้จะอยู่ในช่วงแรกของเด็กจนถึงอายุประมาณ 2 ขวบ โดยมีบริเวณแห่งความพึงพอใจอยู่ที่ปากและบริเวณย่อยอาหารส่วนบน เด็กจะพอใจในการดูด (Sucking) ต่อมาก็จะกัด แทะ เคี้ยว อาหาร และสิ่งต่าง ๆ สิ่งที่จะตอบสนองของบริเวณแห่งความพึงพอใจนี้ก็คือจุกหวนนมที่แม่ให้กับเด็กหรือหวนนมเทียม รวมถึงวัตถุต่าง ๆ ที่เด็กสามารถนำเข้าปากได้

ระยะที่ 2 ขั้นทวาร (Anal stage) ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุประมาณ 2-3 ขวบ ระยะนี้ บริเวณแห่งความพึงพอใจจะอยู่ที่ก้นหรือบริเวณทวารหนัก เด็กจะได้รับ ความพึงพอใจโดยมีความสุขกับการปลดปล่อยและการกลั้นไว้ซึ่งระยะนี้เป็นระยะของการฝึกหัดเด็กเกี่ยวกับการขับถ่ายโดยใช้กระโถน

ระยะที่ 3 ขั้นอวัยวะเพศ (Phallic stage) ระยะนี้จะอยู่ในช่วงอายุ 3-5 ขวบ ระยะนี้บริเวณแห่งความพึงพอใจจะอยู่ที่บริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ระยะนี้เป็นระยะที่ فروยด์มุ่งศึกษามากกว่าระยะอื่น ความพึงพอใจของเด็กจะมาจากเรื่องเกี่ยวกับเพศ ในระยะนี้ มีปรากฏการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้น فروยด์ เรียกว่า ปมเอดิปัส (Oedipus complex) โดยปรากฏการณ์นี้จะเกิดขึ้นกับทั้งเด็กหญิง และเด็กชาย ซึ่ง فروยด์เรียกว่าปมเอดิปัสในเด็กชาย และปมอิเลคตราในเด็กหญิง คือเกิดความรักใคร่ผูกพันกับพ่อหรือแม่ที่เป็นเพศตรงข้ามกับตน ถ้าเป็นเด็กชายก็เพื่อให้แม่รัก ถ้าเป็นเด็กหญิงก็เพื่อให้พ่อรัก

ระยะที่ 4 ขั้นแฝง (Latency stage) ระยะนี้เป็นระยะที่เก็บกดความพึงพอใจทางเพศไว้ จะไม่มีบริเวณใดในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่จะเป็นบริเวณแห่งความพึงพอใจ ระยะนี้จะอยู่ในช่วงอายุประมาณ 5-12 ขวบ ฟรอยด์กล่าวว่า ความพึงพอใจทางเพศจะถูกเก็บกดแต่ไม่ได้หมายความว่า ความพึงพอใจทางเพศจะหายไป แต่เด็กจะสนใจไปแสวงหาความพอใจจากสิ่งแวดล้อมแทน

ระยะที่ 5 ขั้นวัยรุ่น (Genital stage) ระยะนี้เด็กจะอยู่ในช่วงอายุ 12 ขวบขึ้นไป ซึ่งความพึงพอใจทางเพศจะแสดงออกอย่างเด่นชัด ฟรอยด์เชื่อว่าบุคลิกภาพได้ก่อรูปตั้งแต่วัยอยู่ในพัฒนาการขั้นที่ 3 การพัฒนาขั้นวัยรุ่นนี้เป็นเพียงการพัฒนาเพิ่มเติมจากขั้นต้นที่ผ่านมาเท่านั้น ความรู้สึกทางเพศต่อบิดามารดาที่เคยมีก็จะหายไป ในทางตรงข้ามเด็กชายกลับมีความรู้สึกอยากเลียนแบบพ่อ ส่วนเด็กหญิงก็จะพยายามเลียนแบบแม่ เด็กในวัยวัยรุ่นหรืออยู่ในขั้นวัยรุ่นจะเริ่มรู้จักรักและชอบผู้อื่น มีความรักกับเพศตรงข้าม มีการทำกิจกรรมกลุ่ม อย่างไรก็ตาม พัฒนาการในขั้นนี้จะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับพัฒนาการเด็กในระยะต้น โดยเฉพาะในช่วง 5 ขวบแรกของชีวิต ถ้าเด็กมีพัฒนาการที่ดีในระยะต้น ก็จะทำให้พัฒนาการขั้นต่อไปไม่มีปัญหา ซึ่งระยะต่าง ๆ ของพัฒนาการแต่ละขั้นจะมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด ระยะแรกจะเป็นพื้นฐานของขั้นต่อไป ถ้าระยะหนึ่งไม่ได้รับการตอบสนองต่อบริเวณแห่งความพึงพอใจ ก็จะเกิดการยืกรวนของพฤติกรรม (Fixation) คือ แสดงพฤติกรรมของการแสวงหาความพึงพอใจในระยะนั้น ๆ ไม่หยุดยั้ง และถ้าเด็กพบกับความวุ่นวายหรือขัดแย้งในใจ ก็อาจจะทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมถดถอย (Regression) โดยหันไปแสดงพฤติกรรมที่เคยทำมาแล้วในอดีต

2. ทฤษฎีพัฒนาการของอีริกสัน (Erickson's Psychosocial Stage of Development) เป็นทฤษฎีกลุ่ม Neo - Freudian เขายอมรับหลักสัญชาตญาณเพศของฟรอยด์ แต่ย้ำความคิดที่ว่าเด็กมีความต้องการทางด้านร่างกายโดยอาศัยปากและอวัยวะขับถ่าย เป็นสื่อในการตอบสนองก็จริง แต่การตอบสนองแรงกระตุ้นเหล่านี้ ตลอดจนวิธีการแสดงเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสังคมการพัฒนาการแห่งบุคลิกภาพตามช่วงวัย ตามแนวคิดของอีริกสันนั้น แบ่งพัฒนาการออกเป็น 8 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ขั้นไว้วางใจกับขั้นไม่ไว้วางใจผู้อื่น (Trust V.S. Mistrust) เกิดตั้งแต่วัยแรกเกิดถึงประมาณ 1 ขวบ อีริกสันเชื่อว่า ในช่วงนี้เป็นปีแรกของชีวิตที่เด็กจะเริ่มเรียนรู้และไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจสิ่งแวดล้อม ถ้ามารดาให้ความอบอุ่นเลี้ยงดูและตอบสนองความต้องการแก่เด็ก ย่อมสร้างความรู้สึกไว้วางใจในสิ่งแวดล้อมของเด็ก จะทำให้เด็กพัฒนาเกี่ยวกับการใช้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายอย่างรวดเร็ว แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้ามารดาปล่อยปละละเลยทอดทิ้งเด็ก ก็จะส่งผลให้เด็กไม่ไว้วางใจในโลกและบุคคลที่อยู่รอบข้าง ตระหนี่ตัว และไม่กล้าแสดงออก

ช่วงที่ 2 ขั้นที่มีความเป็นตัวของตัวเองกับความสงสัย (Autonomy V.S. Doubt) เกิดในช่วงอายุประมาณ 2-3 ขวบ เด็กจะเริ่มช่วยตัวเองได้ วัยนี้เป็นวัยที่พ่อแม่จะฝึกการขับถ่ายให้เด็ก ซึ่งการฝึกจะต้องเป็นไปอย่างละมุนละม่อม ผ่อนปรนบ้าง พยายามหลีกเลี่ยงการกระทำที่รุนแรง

ช่วงที่ 3 ขั้นที่มีความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative V.S. Guilt) เกิดในช่วงอายุประมาณ 4-5 ขวบ เด็กจะเริ่มทำตัวเองให้เหมือนสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว จะพยายามสืบเสาะค้นหาเพื่อให้ทราบขอบเขตความสามารถของตนเอง เด็กเริ่มสนใจกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่พอใจ เด็กจะมีจินตนาการกว้างขวางขึ้น เรียนรู้และเข้าใจสภาพความจริงมากขึ้น ชอบเลียนแบบผู้ใหญ่และเริ่มเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตน

ช่วงที่ 4 ขั้นเอางานเอาการกับมีปมด้อย (Industry V.S. Inferiority) เกิดในช่วงอายุประมาณ 6-11 ปี ในช่วงนี้ส่วนมากเด็กจะไปโรงเรียน เมื่ออยู่โรงเรียนเด็กมีโอกาสรื้อเริ่มทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากเป็นวัยแห่งความขยันหมั่นเพียรในวัยนี้เป็นการปูพื้นฐานเบื้องต้นแห่งนิสัยการทำงาน คุณลักษณะที่สำคัญทางสังคมในช่วงนี้ คือ การเป็นผู้รู้จักหน้าที่รับผิดชอบและมุ่งมั่นเพื่อแสวงหาความสำเร็จ คุณลักษณะที่ตรงข้ามช่วงนี้ คือ การมีปมด้อยอันเนื่องมาจากนิสัยการทำงานที่ไม่ดี ในวัยนี้เป็นวัยที่ครูจะต้องหาทางให้เด็กได้ประสบความสำเร็จในการเรียน การเล่น หรืออย่างน้อยที่สุดไม่ว่าด้านใดด้านหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะความสำเร็จจะทำให้เด็กเกิดกำลังใจในการทำงานต่อไป

ช่วงที่ 5 ขั้นเข้าใจในจิตลักษณะของตนกับไม่เข้าใจบทบาทของตน (Ego Identity V.S. Role Confusion) เกิดในช่วงอายุประมาณ 12-20 ปี เป็นระยะร่างกายกำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว รวมทั้งความคิดและอารมณ์เติบโตไปด้วย ช่วงนี้ปมอริจะปรากฏขึ้นมาอีก และเป็นช่วงที่พัฒนาการทางเพศเจริญถึงขีดสุด ฉะนั้นในช่วงนี้จึงเป็นช่วงที่เด็กพยายามสร้างลักษณะประจำตัวลักษณะของวัยรุ่นอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือรับรู้ไวเรียนรู้ไวมีลักษณะอุดมคติและไม่เพียงแต่จะมองหาอุดมคติเท่านั้นแต่ยังมีความพยายามที่จะหาอุดมคตินั้นเป็นจริง

ช่วงที่ 6 ขั้นรู้สึกเสน่หากับความรู้สึกเปล่าเปลี่ยว (Intimacy V.S. Isolation) เกิดในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น อายุประมาณ 20-25 ปี หัวใจหลักของวัยนี้ก็คือ ความรักและการทำงาน

ช่วงที่ 7 การบำรุงส่งเสริมบุคคลอื่นกับการพะว้าพะวงต่อตัวเอง (Generativity V.S. Self - Absorption) เกิดในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนกลางอายุประมาณ 35-50 ปี เป็นวัยที่สร้างครอบครัว และสร้างหลักฐาน ปูถุณบ้านช่อง โดยมีบุตรสืบสกุล มีความพอใจและสุขในความเป็นผู้ให้กำเนิด มีความเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว และรู้จักใช้ชีวิตและมีความสามารถในการอบรม แนะนำแนวทางแก่บุตรหลานได้

ช่วงที่ 8 ความมั่นคงทางจิตใจกับความสิ้นหวัง (Integrity V.S. Despair) เกิดในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย อายุประมาณ 50-60 ปี เป็นวัยสุดท้ายของชีวิต ลักษณะที่ดีของคนในวัยนี้คือ พอใจกับชีวิตของตนทั้งในอดีต ปัจจุบัน และ อนาคต ยอมรับวัฏจักรแห่งชีวิตและแบบแผนของชีวิตตน และพร้อมที่จะรับสภาพสุดท้ายแห่งชีวิต คือความตาย ผู้ใหญ่วัยนี้ที่มีลักษณะตรงข้ามคือเริ่มมีความรู้สึกว่าการเวลาที่เหลือของชีวิตสั้นเกินไป เพราะตัวเองยังไม่วินิจฉัยว่าการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาที่มีความหมายสำหรับตน รู้สึกหมดศรัทธาในตัวเองและผู้อื่น

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Theory of Intellectual Development) เพียเจต์ เชื่อว่าสติปัญญา หมายถึง ความสามารถของคนในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในระหว่างที่มนุษย์มีการปรับตัวเพื่อรักษาดุลยภาพแห่งชีวิตจะเกิดการเรียนรู้และความคิดขึ้นมาในกระบวนการปรับตัวนั้น ความคิดของเพียเจต์เกี่ยวกับสติปัญญาแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ขบวนการปรับเข้าสู่โครงสร้าง (Assimilation) และขบวนการปรับขยายโครงสร้าง (Accommodation) เพียเจต์มีความเชื่อว่า เป้าหมายของการพัฒนานั้น คือ

1. ความสามารถที่จะคิดอย่างมีเหตุผลกับสิ่งที่เป็นนามธรรม
2. ความสามารถที่จะคิดตั้งสมมติฐานอย่างสมเหตุสมผล
3. ความสามารถที่จะตั้งกฎเกณฑ์และการแก้ปัญหา

เพียเจต์ กล่าวว่า ระยะห่างระหว่างเวลาตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยรุ่น คนเราจะค่อย ๆ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และเขาได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาและความรู้ออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นพัฒนาการด้านประสาทสัมผัส (Sensorimotor Operation) ขั้นแรกเกิดจนถึง 2 ขวบ ในขั้นนี้แบ่งระยะเจริญเติบโตออกเป็นรายละเอียด 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นปฏิบัติการสะท้อน ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 1 เดือน พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นการเคลื่อนไหวที่ช้า ๆ และง่าย ๆ โดยบังเอิญ เริ่มมองและสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เด็กทารกจะมีพฤติกรรมการสะท้อนอย่างง่าย ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองการกระตุ้นภายนอกโดยอัตโนมัติไม่ได้เกี่ยวกับการเรียนรู้

2. ขั้นพัฒนาการอวัยวะเคลื่อนไหวด้วยประสบการณ์เบื้องต้น อายุ 1-4 เดือน พฤติกรรมนี้แสดงออกเป็นพฤติกรรมการเคลื่อนไหวช้า ๆ และ ง่าย ๆ โดยบังเอิญ มีการจับจ้องสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เริ่มสนใจสิ่งแวดล้อม

3. ขั้นพัฒนาการอวัยวะเคลื่อนไหวโดยมีจุดมุ่งหมาย เป็นขั้นพัฒนาการอวัยวะเคลื่อนไหวโดยมีจุดมุ่งหมาย เริ่มอายุ 4 เดือนครึ่ง ถึง 9 เดือน เป็นระยะที่ทารกแสดงพฤติกรรม

โดยมีความตั้งใจหรือมีจุดมุ่งหมายทารกเริ่มทดลองทำอะไรซ้ำ ๆ เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจในพฤติกรรมนั้น ๆ

4. ขั้นพัฒนาการประสานของอวัยวะ ช่วงอายุ 9-12 เดือน พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย คือ ตั้งใจทำไม่ใช่บังเอิญ

5. ขั้นพัฒนาการความคิดริเริ่มแบบลองผิดลองถูก เป็นขั้นพัฒนาการความคิดลองผิดลองถูก ขั้นนี้เพียเจต์ กล่าวว่า ทารกเริ่มที่จะทดลองพฤติกรรมแบบลองผิดลองถูก (Trial and Error) และเริ่มสนใจผลของพฤติกรรมใหม่ ๆ มีการทดลอง ทำดูหลาย ๆ แบบ และเมื่อพบวิธีแก้ปัญหาโดยบังเอิญจะทำซ้ำโดยวิธีเดียวกันที่ค้นพบและแก้ปัญหาได้

6. ขั้นพัฒนาการโครงสร้างสติปัญญาเบื้องต้น อายุ 18 เดือนขึ้นไป เด็กวัยนี้จะสามารถคิดวิธีใหม่ ๆ ซึ่งไม่เคยเห็น หรือเคยทำมาก่อนได้เอง ระยะเวลาเป็นขั้นพัฒนาการย่อยขั้นสุดท้ายในระดับพัฒนาการเบื้องต้นทารกเริ่มแสดงความก้าวหน้าในระดับสติปัญญาและความคิดทารกจะสามารถเริ่มแก้ปัญหาที่ตนประสบได้ทารกจะเริ่มรู้จักคิดหาวิธีการแก้ปัญหาได้โดยไม่ต้องอาศัยการลองผิดลองถูกอีก

ขั้นที่ 2 เตรียมสำหรับความคิดที่มีเหตุผล (Preoperation Thought) อายุประมาณ 2-7 ขวบ เป็นขั้นที่เด็กเริ่มเรียนรู้ การพูด และการเข้าใจความหมาย ทำทาง สื่อความหมาย เริ่มเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ระยะเวลาเด็กยังไม่สามารถใช้สติปัญญา คือกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างเต็มที่ แต่เริ่มพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจ และความหมายของสัญลักษณ์ สามารถใช้ภาษาบอกชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันได้ ระยะเวลาแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

1. ขั้นพัฒนาการก่อนเกิดความคิดรวบยอดอย่างใช้เหตุผล อายุ 2-4 ปี ระยะเวลา เด็กเริ่มสามารถใช้ภาษาเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ แต่การใช้ภาษาของเด็กในวัยนี้มักจะเพิ่มภาษาที่เกี่ยวกับตนเอง เพราะเด็กมีลักษณะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Ego center) ของความสนใจและความรู้สึกนึกคิด เด็กวัยนี้ชอบเล่นสมมติโดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เด็กเข้าใจสิ่งต่าง ๆ เฉพาะเกี่ยวกับสิ่งที่เกี่ยวกับตัวเขาเองเท่านั้น ยังไม่สามารถนึกได้ว่าคนอื่นมีความคิดแตกต่างไปจากตัวเราอย่างไร มองเห็นแต่ด้านที่เหมือนเท่านั้น มองไม่เห็นส่วนที่แตกต่างออกไป รู้จักเปรียบเทียบแล้ว แต่เปรียบเทียบเพียงด้านเดียว คือ ความคิดที่เรียกว่า Generalization กล่าวคือ ถ้าวัตถุ 2 อย่างเหมือนกันในบางอย่างแล้ว ส่วนอื่น ๆ จะเหมือนกันหมด

2. ขั้นพัฒนาการก่อให้เกิดความคิดรวบยอดอย่างใช้เหตุผล อายุ 4-7 ปี หลังจากอายุ 4 ขวบ ความคิดของเด็กจะมีเหตุผลขึ้น แต่ถึงอย่างไรการคิดยังออกในลักษณะของการรับรู้มากกว่าเข้าใจ เด็กรู้จักมองเห็นเฉพาะความเหมือน ถึงระยะนี้เด็กจะรู้จักเห็นส่วนที่แตกต่าง การพัฒนาความคิดเช่นนี้ ทำให้เด็กสามารถคิดเปรียบเทียบ (Comparative Thinking) คิดแยกสิ่งของ

เครื่องใช้หรืออะไร ๆ ที่เด็กเข้าใจได้ออกเป็นหมวดหมู่ขั้นตอน (Classification or Categorization) และรู้จักเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Associative Thinking) ได้มากและถูกต้องยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงรู้จักนับตัวเลขเป็น พัฒนาการขั้นนี้ต่างจาก Preconceptual thought ตรงที่เด็กจะมีปฏิริยา ต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่า คือ สนใจอยากรู้ซักถามมากกว่าเด็กรวัยนี้เริ่มเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่อยู่รอบข้าง ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการคิด ความเข้าใจยังขึ้นอยู่กับสิ่งรับรู้จากภายนอก

ขั้นที่ 3 ขั้นการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงรูปธรรม (Concrete Operation) อายุ 7-11 ปี เด็กจะพัฒนาความสามารถทางความคิดและการใช้สัญลักษณ์อีกขั้นหนึ่งโดยภาษา และคิดด้วยภาษาเชิงตัวเลข ซึ่งระยะนี้เป็นระยะที่เด็กเรียนขั้นประถม เด็กสามารถใช้สมองคิด อย่างมีเหตุผล รู้จักการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ สามารถที่จะเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความคงตัวของสิ่งต่าง ๆ แม้ว่าจะเปลี่ยนรูปไปแล้วก็ตาม รวมลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้คือความสามารถในการคิดย้อนกลับ

ขั้นที่ 4 ขั้นการคิดอย่างมีเหตุผล (Formal operations) อายุ 11-15 ปี วัยนี้เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านความรู้และความเข้าใจถึงระดับสูงสุด และมีความสามารถที่จะคิดอย่างมีเหตุผลกับปัญหาทุกชนิด เริ่มมีความคิดแบบผู้ใหญ่ สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ มีความพอใจที่จะคิดสิ่งที่ไม่มีความจริงหรือสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ มีลักษณะการคิดแบบ Hypothetic Deductive ซึ่งหมายถึง การคิดแบบตั้งสมมติฐาน เด็กในวัยนี้ จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดขั้นสุดยอด คือคิดแบบผู้ใหญ่ คิดสิ่งที่เป็นนามธรรม และสามารถคิดสร้างสมมติฐานและทฤษฎีแบบนักวิทยาศาสตร์ได้

1.4 การเกิดพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ

เบิร์น (Berns, 1985: 393-395) ได้กล่าวถึงแหล่งกำเนิดและพัฒนาการของพฤติกรรมเอื้อเฟื้อว่า บางคนเชื่อว่า พฤติกรรมความเอื้อเฟื้อเป็นแนวโน้มของธรรมชาติในตัวเด็กเองที่จะไปสู่ความเสียสละ และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งจะเกิดขึ้นในไม่ช้าหลังจากที่เด็กสามารถเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้อื่น และ บางคนเชื่อว่า พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเกิดจากการเรียนรู้และพัฒนาการไปตามอายุ ตัวอย่างเช่น เด็กจะเริ่มยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง หลังจากอายุ 3 ปี และ จะแสดงพฤติกรรมที่เสริมสร้างสังคม และ เมื่ออายุได้ 6-7 ปี เด็กจะแสดงออกถึงพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ การอธิบายข้างต้นยึดหลักการพัฒนาการทางความคิด ความเข้าใจ ซึ่งจะเพิ่มมากขึ้นตามอายุ ความเข้าใจที่เพิ่มมากขึ้นจะเป็นเสมือนตัวแปรกลางในการนำไปสู่พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม ทำยที่สุด พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม เช่น พฤติกรรมเอื้อเฟื้อ อาจขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะ นอกจากนี้ โรเบอร์ต้า กล่าวว่ ปัจจัยอื่นสำหรับพัฒนาการของพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ มีดังนี้

1. การให้รางวัลและการลงโทษ พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเพื่อถูกกระตุ้นโดยรางวัลอันเกิดจากการกระทำพฤติกรรมนั้น และการสังเกตบุคคลที่แสดงพฤติกรรมนั้น

2. การเป็นตัวแบบ ผลของตัวแบบจะมีอิทธิพลต่อทั้งเด็กและผู้ใหญ่ซึ่งตัวแบบสามารถเป็นไปได้ทั้งที่มีชีวิต หรือจากภาพยนตร์ และโทรทัศน์ ตัวแบบทางพฤติกรรมเอื้อเฟื้อจะสามารถส่งผลกระทบยาวต่อเด็ก โดยที่เด็กได้รับการสอนให้แสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อในสถานการณ์หนึ่งจะสามารถแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อที่มีต่อคนอื่นได้

3. การสอน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ แม้ว่าการสังเกตตัวแบบที่เป็นผู้ใหญ่แสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อมากกว่าการสอนหรือการบอกกล่าวให้เด็กกระทำพฤติกรรมนั้นก็ตาม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 6-8) กล่าวว่า จริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจากสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม กล่าวคือ บุคคลที่เกิดมาในแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้ และยอมรับจริยประเพณีในสังคมของตน ซึ่งจะแตกต่างจากจริยประเพณีของสังคมอื่น ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าแหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมของบุคคลก็คือ สังคมหรือผู้ที่แวดล้อมตน รากฐานการเกิดจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อย ตามที่พัฒนาการทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ จะอำนวยให้พัฒนาการทางจริยธรรมจะเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิตมนุษย์ คือ ช่วงสิบปีแรก และจะฝังรากลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังของชีวิต การปลูกฝังจริยธรรมเริ่มตั้งแต่วัยทารก และวัยเด็กเล็ก เป็นวัยแห่งการเตรียมตัวเพื่อเข้าเป็นสมาชิกในสังคมใหญ่ ในช่วงแรกของชีวิตเด็กจะได้รับการปลูกฝังทางจริยธรรมมากกว่าในช่วงอื่น ๆ ของชีวิต กลุ่มบุคคลที่รับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กมากที่สุด คือ สมาชิกในครอบครัวของเด็ก รองลงมาคือโรงเรียนอนุบาล และ ประถมศึกษา นอกจากนี้ ในปัจจุบันพบว่า สื่อต่าง ๆ อาทิ โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ ได้มีบทบาทมากขึ้นในเรื่องการปลูกฝังจริยธรรม

จารุรัตน์ มั่งกะโรทัย (2544: 18) กล่าวว่าความเอื้อเฟื้อเป็นหนึ่งในพฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งมนุษย์จะพัฒนาไปตามลำดับขั้นอายุระดับสติปัญญา โดยเริ่มจากเด็กที่ไม่มีพัฒนาการทางจริยธรรมใดเลยไปจนกระทั่งระดับผู้ใหญ่ที่รู้จักแยกแยะสิ่งที่ถูกที่ควร โดยพฤติกรรมเหล่านั้นอาจเกิดจากการเรียนรู้ การสังเกต การเลียนแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านบุคลิกภาพ ครอบครัว สังคม และ สภาพแวดล้อมอีกด้วย จึงจะพัฒนาบุคคลให้มีพัฒนาการทางจริยธรรมอันเป็นที่ยอมรับทางสังคมต่อไปสำหรับพฤติกรรมเอื้อเฟื้อนั้น มีผู้ศึกษาวิจัยและให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไป เช่น การช่วยเหลือ การเสียสละ และการมีน้ำใจ

สรุปได้ว่า ความเอื้อเฟื้อเป็นหนึ่งในพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งมีผู้ให้ความคิดเห็นไว้หลายทางเกี่ยวกับการเกิดพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ เช่น บางคนเชื่อว่า พฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ เป็นแนวโน้ม

ของธรรมชาติในตัวเด็กเองที่จะไปสู่ความเสียสละและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งจะเกิดขึ้นในไม่ช้า หลังจากที่เด็กสามารถเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้อื่น บางคนเชื่อว่า แหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมของบุคคลก็คือสังคมหรือผู้ที่แวดล้อมตนซึ่งการเกิดจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อยตามที่พัฒนาการทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ จะอำนวยให้ ทั้งนี้ พฤติกรรมเหล่านั้นอาจเกิดจากการเรียนรู้ การสังเกต การเลียนแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านบุคลิกภาพ ครอบครัว สังคม และ สภาพแวดล้อมอีกด้วย

1.5 แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ

ลาตาเน่; และ ดาร์เลย์ (Ruch. 1984: 565; citing Latane; & Darley. 1970: 500) ได้อธิบายพฤติกรรมการช่วยเหลือว่า เกิดจากความเต็มใจของบุคคลที่จะช่วยเหลือคนอื่น ซึ่งแบ่งกระบวนการตัดสินใจก่อนช่วยเหลือไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสังเกตว่ามีอะไรเกิดขึ้น (Notice) เป็นการติดตามเหตุการณ์ด้วยความสนใจ พร้อมทั้งคิดตัดสินใจว่า จะช่วยเหลือหรือไม่ช่วยเหลือ ถ้าคิดว่าต้องช่วยเขาก็จะดำเนินการขั้นต่อมา ถ้าไม่สังเกตก็จะไม่เกิดขึ้นที่ 2

2. ตีความหมายเหตุการณ์นั้นว่าสำคัญและเร่งด่วน (Interpret event as Emergency) ช่วยได้หรือไม่ ถ้าช่วยได้เขาก็จะเกิดการตัดสินใจว่าจะช่วยอย่างไร

3. ถือว่าเป็นความรับผิดชอบส่วนตัวของเขาเองที่จำเป็นต้องช่วย (Take personal responsibility for helping) เช่น เขาอาจจะมีความรู้พอที่จะช่วยได้ แต่ถ้าคิดว่าไม่ใช่หน้าที่เขาก็จะไม่ช่วย

4. พยายามทำการช่วยเหลือที่เหมาะสม (Form of assistance) โดยใช้ประสบการณ์ ความรู้ ความแข็งแรงทางร่างกาย และ สติปัญญาหาทางช่วยเหลือ

5. แสดงให้เห็นว่า มีเพียงแนวความคิดหนึ่งที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ ที่จะช่วยและลงมือช่วยบุคคลนั้น ๆ ให้ปลอดภัย

บังอร จำปา (2538: 19-20) กล่าวถึงแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อเฟื้อไว้ 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. การให้ความรักและความอบอุ่น ได้ปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรักทะนุถนอมและส่งเสริมความก้าวหน้าของเด็ก เด็กจะเป็นคนที่จะรู้จักช่วยเหลือและคิดถึงผู้อื่น ซึ่งลักษณะนี้อาจจะเป็นปฏิกิริยาสะท้อนจากความผูกพันที่มั่นคงของเด็กกับผู้ปกครอง นอกจากผู้ปกครองแล้ว ครูสามารถช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อได้ โดยการตั้งใจฟังเด็กพูดคุย คอยส่งเสริม และ สนับสนุนเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ

2. การอธิบายและให้กฎเกณฑ์ การอธิบายให้เด็กรู้ว่า กฎเกณฑ์ และ มาตรฐานของสังคมเป็นอย่างไร สิ่งสำคัญคือ ต้องบอกแก่เด็กว่าทำไมเขาไม่ควรทำ ซึ่งเป็นการกำหนดกฎหรือแนวทางที่ควรปฏิบัติ

3. การให้เด็กรู้จักช่วยทำสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ การอบรมให้เด็กรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นทั้งในบ้าน และ โรงเรียน

4. การเป็นแบบอย่างทางความคิดและพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจ การแสดงด้วยการกระทำให้เด็กเห็นถึงความคิด การช่วยเหลือแบ่งปันเป็นสิ่งสำคัญ

สรุปได้ว่าการส่งเสริมพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อเกิดจากความเต็มใจของบุคคลที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ผู้ใหญ่ควรให้ความรักความอบอุ่นต่อเด็กด้วยความรัก ควรอธิบายให้เด็กรู้ว่าสิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ และเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านความคิดและการกระทำ

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเอื้อเฟื้อ

1.6.1. งานวิจัยในต่างประเทศ

มิลเลอร์; และ แมทคูเกล (Miller; & Mcdougall. 1997: 304-317) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างความรู้สึกลงในช่วยวัยเด็กตอนกลางกับความเอื้อเฟื้อ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียน 478 คน จากโรงเรียนในภาคตะวันตกของแคนาดา 5 โรงเรียน เป็นนักเรียนเกรด 2 จำนวน 217 คน การประเมินอารมณ์ร่วมรู้สึกจะทำให้เด็กทำแบบวัดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (IRI) ซึ่งพัฒนาจากแบบวัดของ เดวิส (Miller; & Mcdougall, 1997: 316; citing Davis. 1997) ที่มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ด้วยกันคือ การหยิ่งรู้ผู้อื่น การนึกจินตนาการ ความห่วงใยเอื้ออาทร และความทุกข์ส่วนบุคคล ส่วนการวัดความเอื้อเฟื้อนั้น จะทำให้เด็กทำแบบสอบถามความเอื้อเฟื้อที่มีบทความสั้น ๆ 6 บท เป็นเรื่องการช่วยเหลือ การแบ่งปัน และการให้ความร่วมมือ แบ่งเป็นเรื่องของเด็กผู้ชาย เด็กผู้หญิง ผู้หญิงสูงอายุ เพื่อนและสัตว์เลี้ยง เมื่ออ่านบทความจบให้เด็กเลือกตอบในสามคำตอบ ซึ่งในสามคำตอบจะแบ่งเป็น การช่วยเหลือและให้คุณค่าในระดับต่ำ การไม่ให้ความช่วยเหลือพร้อมเหตุผล และการช่วยเหลือและให้คุณค่าในระดับสูงที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกล ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านความห่วงใยเอื้ออาทร เป็นตัวแปรที่มีน้ำหนักดีที่สุดในการทำนายความเอื้อเฟื้อ

กรีน และเชนไนเดอร์ (Green; & Schneider. 1974; citing Bar-Tal. 1977: 12-13) ได้ศึกษาพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของเด็กชายที่มีอายุต่างกัน 3 สถานการณ์ ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มอายุ คือ 5-6 ปี 7-8 ปี 9-10 ปี และ 13-14 ปี ทำการวัดพฤติกรรมเอื้อเฟื้อใน 3 สถานการณ์ คือ การแบ่งปันขนม การช่วยเก็บดินสอที่หล่นโดยบังเอิญ และ

การอาสาสมัครจัดหนังสือเพื่อให้เด็กยากจน ผลการวิจัยพบว่า การแบ่งปันขนมและการช่วยเก็บดินสอ จะเพิ่มขึ้นตามระดับอายุ จนกระทั่งอายุ 9-10 ปี ส่วนการอาสาสมัครทำงานจะไม่สัมพันธ์กับระดับอายุ กรีนเนอร์ (วิลาสลักษณ์ ชั่ววลี. 2543: 69; อ้างอิงจาก Greener. 1989) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะและความสามารถทางอารมณ์กับพฤติกรรมเอื้อสังคมของเด็กอายุ 8-12 ปี โดยในเบื้องต้น ผู้วิจัยแบ่งเด็กออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมสูง ปานกลาง และ ต่ำ และใช้เกณฑ์ที่ได้จากเด็ก ๆ กำหนดขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมสูง จะมีคะแนนการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (empathy จากการรายงานของเด็กเอง) สูงกว่า มีอารมณ์ทางบวกสูงกว่า มีความมั่นใจในการตีความการแสดงอารมณ์ทางสีหน้าได้แม่นยำกว่า และ มีการจัดการกับอารมณ์ได้ดีกว่าเด็กที่มีการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นต่ำกว่า นอกจากนี้ เด็กที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมสูง จะได้รับการยอมรับจากเพื่อนมากกว่าด้วย และ พบว่า เด็กหญิงได้คะแนนความสามารถทางอารมณ์ และพฤติกรรมเอื้อสังคมสูงกว่าเด็กชาย

1.6.2 งานวิจัยในประเทศ

อัญชลี วิทยาพิพัฒน์ (2546: 76) ศึกษาเรื่อง การศึกษาอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน การเห็นคุณค่าในตนเองและพฤติกรรมเอื้อเพื่อของนักเรียนวัยรุ่น โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 586 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยคือ แบบวัดการอบรมเลี้ยงดู แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง และ แบบวัดพฤติกรรมเอื้อเพื่อ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน แตกต่างกัน มีพฤติกรรมเอื้อเพื่อแตกต่างกัน และการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนวัยรุ่น มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเอื้อเพื่อ

อดุลย์ เขียวมูล (2548: 61) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มฝึกอบรมที่มีผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลการใช้การเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ของนักเรียนสูงกว่า ก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จุฑามาศ คงอภิรักษ์ (2545: 60-61) ได้ศึกษาผลของระดับการพึงพาจำนวน ของบุคคลอื่นที่ปรากฏตัวและระดับความรุนแรงของสถานการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือ ต่อพฤติกรรมเอื้อเพื่อของเด็กอายุ 9 ปี กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กระดับประถมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 9 ปี ถึง 9 ปี 11 เดือน จำนวน 60 คน โดยให้เด็กประเมินความตั้งใจแสดงพฤติกรรมเอื้อเพื่อของตนเอง ผลการวิจัยพบว่า เด็กมีคะแนนความตั้งใจแสดงพฤติกรรมเอื้อเพื่อในสถานการณ์ที่มีระดับการพึ่งพา สูงและมีความรุนแรงน้อยสูงกว่าสถานการณ์ที่มีระดับต่ำและมีความรุนแรงน้อย และสถานการณ์ ที่มีระดับการพึ่งพาต่ำและมีความรุนแรงมากตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประภาพร มั่นเจริญ (2544: 45) ได้ทำการศึกษาการใช้กิจกรรมพัฒนาความรู้สึกรู้สึกและการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 10-11 ปี โรงเรียนบ้านหนองคอก จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 90 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มกิจกรรมพัฒนาความรู้สึกรู้สึกและกลุ่มตัวแบบสัญลักษณ์ มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมเอื้อเฟื้อด้านประเมินตนเองและด้านอาสาสมัครพัฒนาโรงเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคะแนนด้านประเมินพฤติกรรมนักเรียนโดยครูประจำชั้นของกลุ่มกิจกรรมพัฒนาความรู้สึกรู้สึกมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มตัวแบบสัญลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จันทนะ วิไลพัฒน์ (2542: 49) ได้ทำการศึกษาพัฒนาพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการสร้างค่านิยม และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 2 ห้องเรียน จากโรงเรียนวัดวังเวียน 1 ห้องเรียน และโรงเรียนวัดวังหิน 1 ห้องเรียน ที่ได้มาจากการสุ่มเป็นห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า (1) แผนกิจกรรมเพื่อพัฒนากิจกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละมีประสิทธิภาพเท่ากับ 56.81/77.20 (2) ค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละในแต่ละด้านของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล หลังการทดลองสูงขึ้น โดยค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนที่มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ พฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละทางวาจา

ลำไย สีหามาตย์. (2546: 46) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผู้ปกครองคนเดียว ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด ไม่มีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ไม่มีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทิวาพร อนันตพงศ์ (2546: 87-88) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย การบรรลุลูกตามขั้นพัฒนาการ และพฤติกรรมความเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยตอนกลางในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตหนองจอก กรุงเทพมหานครจำนวน 176 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตยต่างกันมีการบรรลุลูกตามขั้นพัฒนาการทั้งในด้านภาพรวมและภาพรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากันได้กับเพื่อนวัยเดียวกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตยต่างกัน

มีพฤติกรรมการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นด้านทั่วไปไม่แตกต่างกัน การบรรลุล่วงตามขั้นพัฒนาการของนักเรียนวัยเด็กตอนกลางมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .52

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู

2.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

นุชลดา โจนประภาพรรณ (2541: 45) ให้ความหมายการอบรมเลี้ยงดูว่า หมายถึง การที่ผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลเอาใจใส่บุตรให้เจริญเติบโตทางด้านร่างกาย และสั่งสอนถึงทักษะต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต ซึ่งการสั่งสอนนี้จะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก การที่บุตรจะมีบุคลิกภาพในทางบวกหรือทางลบ ก็ขึ้นอยู่กับวิธีการ ความรู้ ทัศนคติของผู้ปกครองที่ใช้กับบุตร

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2541: 375) ให้ความหมายการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่พ่อแม่หรือผู้ที่มีหน้าที่ดูแลเด็ก ได้อบรมสั่งสอนเด็กในฐานะที่เป็นบุคคลแรกที่ใกล้ชิดกับเด็กในกระบวนการสังคมประกิต โดยวางมาตรฐาน ตั้งความคาดหวังของพฤติกรรมต่าง ๆ และใช้การให้รางวัลและการทำโทษเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมตามความคาดหวัง พฤติกรรมที่จะส่งเสริมหรือคัดค้านขึ้นอยู่กับทัศนคติของสังคม

ละมัย สุวรรณสิงห์ (2547: 26) การอบรมเลี้ยงดูเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพของเด็ก ถ้าเด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดี เด็กจะสามารถปรับตัวเข้ากับปัญหาและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีความพร้อมและพฤติกรรมในทางที่ดี

กรีน (รุจิรา กีสวัสดิ์คอน. 2543: 9; อ้างอิงจาก Green. 1974: 127) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดู เป็นการอบรมให้รู้ระเบียบทางสังคม เป็นกระบวนการที่เด็กจะได้รับวัฒนธรรมและสร้างสมบุคลิกภาพกับความเป็นตัวเอง

จากความหมายของการอบรมเลี้ยงดูสรุปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพของเด็ก ถ้าเด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดี เด็กจะสามารถปรับตัวเข้ากับปัญหาและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีความพร้อมและพฤติกรรมในทางที่ดี

2.2 ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู

วัยเด็ก เป็นวัยที่จะก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะพ่อแม่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ถ้าการอบรมเลี้ยงดูไม่ถูกต้อง

ก็จะทำให้เด็กสร้างปัญหาให้กับสังคมได้ พ่อแม่จึงควรมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก พ่อแม่ควรรู้วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร ดังนั้น พ่อแม่จึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญสำหรับการปลูกฝังลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพให้แก่ลูกทั้งที่เป็นไปด้วยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตามพ่อแม่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและความต้องการของเด็กทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมทั้งความรู้สึกของพ่อแม่ที่มีต่อลูกจะเป็นสิ่งสำคัญที่มีส่วนช่วยส่งเสริมและช่วยเหลือให้เด็กเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กมีลักษณะที่สำคัญ 2 ลักษณะคือ (อุบลรัตน์ เฟิงสถิต. 2544: 111)

ลักษณะที่ 1 ลักษณะทางร่างกาย โดยเฉพาะลักษณะที่ได้รับการถ่ายทอดจากพันธุกรรม จะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และส่งผลต่อลักษณะทางด้านร่างกายของเด็ก ซึ่งจะมีผลที่ทำให้ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องใช้แนวทางในการเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน

ลักษณะที่ 2 ลักษณะทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง ลักษณะทุก ๆ ด้านที่มีผลกระทบต่อกับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู บรรยากาศภายในครอบครัว จะเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างลักษณะนิสัยลักษณะของผู้ที่มีคุณธรรมและลักษณะความสามารถการปรับตัวของเด็กแต่ละคน

สรุปได้ว่า ลักษณะที่สำคัญของการเลี้ยงดู มี 2 ลักษณะคือ ลักษณะทางร่างกายที่เกิดจากพันธุกรรมและลักษณะทางสิ่งแวดล้อม เช่น บรรยากาศภายในครอบครัว ลักษณะบุคคลที่มีคุณธรรมและการปรับตัวของเด็กแต่ละคน

2.3 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ซึ่งแต่ละครอบครัวจะมีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน รูปแบบในการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อการพัฒนาอารมณ์สังคมและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของเด็กมากที่สุด คือ การอบรมเลี้ยงดูที่มีพื้นฐานจากการให้ความรัก การให้เหตุผลแก่เด็กจะทำให้เกิดความรู้สึกรักและพอใจของผู้อบรมเลี้ยงดูตน (สุจินดา มูลผล. 2548: 36) รูปแบบในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมีหลายรูปแบบ มีงานวิจัยที่ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่สามารถนำไปผสมผสานปรับใช้ให้เหมาะสมกับลูก

แซนทรอก (Santrock. 2001: 464-465) ได้แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบเผด็จการเป็นรูปแบบที่มีการกำหนดกฎเกณฑ์และการลงโทษ ซึ่งบิดามารดาอาจกำหนดแนวทางให้เด็กปฏิบัติตาม มีข้อจำกัดและการควบคุมที่เข้มงวด ยินยอมให้เด็กแสดงความคิดเห็นได้บ้างเล็กน้อย รูปแบบนี้จะทำเด็กขาดความสามารถในการเข้าสังคมและทำให้เด็กก้าวร้าว

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล เป็นรูปแบบที่กระตุ้นให้เด็กมีการพึ่งพาตนเอง แต่ยังคงกำหนดขอบเขตและควบคุมพฤติกรรมของเด็ก ยินยอมให้เด็กแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนได้ มีการแสดงความรักและเอาใจใส่ต่อเด็ก ซึ่งรูปแบบนี้จะทำให้เด็กมีความสามารถในการเข้าสังคม เชื่อใจตนเอง และ รับผิดชอบต่อสังคม

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เป็นรูปแบบที่บิดามารดาไม่เอาใจใส่หรือสนใจในชีวิตของเด็ก ซึ่งรูปแบบนี้จะทำให้เด็กขาดความสามารถทางสังคม ขาดการควบคุมตนเอง

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจเป็นรูปแบบที่บิดามารดาเอาใจใส่ต่อเด็กมาก ไม่มีการควบคุมหรือเรียกร้องจากเด็ก ซึ่งรูปแบบนี้จะทำให้เด็กขาดการควบคุมตนเอง เอาแต่ใจตนเอง

ดวงกมล เวชบรรยงรัตน์ (2542: 552-553) กล่าวถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้ 3 วิธี คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้อง เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ ผู้ปกครองให้ความดูแลเอาใจใส่เด็กมากเป็นพิเศษ ไม่ให้เด็กได้รับความกระทบกระเทือนทั้งทางกายและจิตใจ เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ มักขาดความพร้อมที่จะต่อสู้ด้วยตนเอง ชอบที่จะพึ่งพาผู้อื่นไม่เป็นตัวของตัวเอง แต่เด็กเหล่านี้ จะเป็นเด็กหัวอ่อน สอนง่าย อบรมง่าย เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่ดื้อดิ่ง เด็กประเภทนี้ มักจะปรับตัวเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดี แต่กับเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกันมักจะเป็นที่รำคาญ เด็กจึงมักจะรู้สึกโดดเดี่ยว มีเพื่อนน้อย เก็บตัว และ มีความหวาดกลัวต่อสภาพแวดล้อมง่าย

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดมีความแตกต่างจากการอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้อง กล่าวคือ พ่อแม่จะมีความเข้มงวดกับภารกิจในชีวิตประจำวัน ตลอดจนความคิดความเชื่อจนกระทั่งทำให้เด็กเกิดความกลัวไม่กล้าตัดสินใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่ได้รับการอบรมแบบนี้อาจแสดงออกได้ 2 ลักษณะ คือ มีความหวาดกลัว ไม่กล้าตัดสินใจ และอีกลักษณะ คือ กล้าตัดสินใจอย่างบ้าบิ่น ลักษณะพฤติกรรมทั้งสองประการที่เกิดขึ้นนี้ จะมีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมของเด็กที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในอนาคต เด็กตะแคงครัดต่อระเบียบวินัย เพราะไม่กล้าตัดสินใจกระทำด้วยตนเอง แต่บางครั้งเมื่อถึงคราวที่จะต้องตัดสินใจในเรื่องที่ไม่มีระเบียบใด ๆ รองรับก็จะทำไม่ได้ ตัวอย่างเช่น พวกที่ตัดสินใจที่จะกระทำตามที่ตนเองชอบในการละเลยกฎระเบียบ เป็นต้น

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ให้อิสระในการกระทำแก่เด็ก เด็กจะได้มีความคิดความอ่านตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันแต่อย่างไรก็ตามจะต้องให้เด็กพึงระลึกถึงความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เช่น การที่จะให้เด็กรู้ว่าตนมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ ต้องบอกให้เด็กเรียนรู้ด้วยว่า การมีสิทธิเช่นนั้น เขาจะต้องมีหน้าที่พึงปฏิบัติอย่างไรบ้างเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธินั้นๆ แต่โดยทั่วไปการอบรมเลี้ยงดู

แบบประชาธิปไตย มักจะทำกันอย่างไม่ถูกต้อง คือ แทนที่จะทำความเข้าใจกับเด็กให้เด็กยอมรับข้อตกลงกันเสียก่อน กลับปล่อยให้เด็กทำอะไรตามความสมัครใจ จนในที่สุดเด็กจะเป็นคนเอาแต่ใจตนเอง จะทำอะไรก็ต้องให้ได้ดังใจ ถ้าไม่ได้ก็จะแสดงความไม่พอใจและถ้าพ่อแม่ว่ากล่าว เด็กก็จะอ้างว่าพ่อแม่ไม่ให้อิสระ ไม่มีประชาธิปไตย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เด็กยังไม่เข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย

เจเลียว บุญยงค์ (2543: 27-28) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่จะส่งผลสะท้อนให้บุตรมีทัศนคติต่อตนเอง ต่อครอบครัวและต่อสังคม มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย(Authoritarian)เป็นการเลี้ยงที่บิดามารดา เป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจเด็ดขาดในการตั้งเป้าหมายของครอบครัว ตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆให้สมาชิกทุกคนปฏิบัติตาม ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูบุตร การตัดสินใจใดๆของครอบครัวเป็นหน้าที่ของบิดามารดา บุตรไม่มีสิทธิในการออกเสียง ความต้องการของบุตรบางครั้งก็ถูกปฏิเสธ บิดามารดาไม่แสดงออกในเรื่องความรักใคร่ต่อบุตร บุตรไม่ได้รับอนุญาตให้ออกไปไกลจากบ้านจนกว่าจะพ้นวัยรุ่น ผลที่จะออกมาในการเลี้ยงดูบุตรแบบนี้ก็คือ บุตรจะขาดความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับบิดามารดา ขาดความอบอุ่น และการที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งบิดามารดาเป็นประจำ จะทำให้บุตรขาดความคิดริเริ่มและความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าตัดสินใจ ส่วนดีของการเลี้ยงดูบุตรด้วยวิธีนี้ก็คือ เพียงทำให้บุตรเป็นคนสำรวมตนได้ดี ไม่ฝ่าฝืนระเบียบกฎเกณฑ์ อ่อนน้อม เคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่

2. การเลี้ยงดูบุตรแบบตามใจท่าน (Laissez-faire) การเลี้ยงดูวิธีนี้ทั้งบิดามารดามักจะคิดว่าเด็กจะดีหรือชั่วมันก็เป็นไปเอง บิดามารดาจึงปล่อยปละละเลยไม่ยินดียินร้ายต่อการอบรมสั่งสอนบุตร ถึงแม้ว่าบุตรจะมีปัญหา บิดามารดาก็ไม่ช่วยให้รู้ว่าจะไรดีอะไรชั่ว อะไรผิดอะไรถูก บางครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจมักจะลงโทษเด็กอย่างรุนแรงปราศจากเหตุผลใช้เด็กเป็นที่รองรับอารมณ์ของตนเอง เมื่อเด็กเติบโตขึ้น จะเป็นเด็กที่ขาดความรักความอบอุ่น มองไม่เห็นความผิดของตนเอง มักจะมองโลกในแง่ร้ายเสมอ ไม่ไว้วางใจผู้อื่น คิดอยู่เสมอว่าความยุติธรรมไม่มี

3. การเลี้ยงดูบุตรแบบเสรีประชาธิปไตย (Democratic) การเลี้ยงดูบุตรแบบนี้ บิดามารดามีความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตรร่วมกัน การตัดสินใจใด ๆ มักเกิดจากความคิดเห็นตกลงใจของสมาชิกในครอบครัว โดยยึดถือความสุขของส่วนรวมเป็นใหญ่ บุตรมีโอกาสได้แสดงออกและใช้ความสามารถอย่างเต็มภาคภูมิ บุตรจะเริ่มต้นการเรียนรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบจากภารกิจภายในครอบครัว มีโอกาสได้ฝึกคิดการตัดสินใจ รวมทั้งจัดสิ่งแวดล้อม ทางกาย เพื่อให้บุตรเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ บุตรมีโอกาสในการคบหาสมาคมกับเพื่อน ๆ ได้บางครั้งบางคราว เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นยอมให้เหตุผลแก้ปัญหาที่นั้น ๆ บุตรที่ได้รับ

การเลี้ยงดูโดยวิธีนี้ จะเติบโตเป็นบุคคลที่เหมาะสมกับการปกครองตามระบอบเสรีประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง

ลัตดาวัลย์; เกษมเนตร; และ ประทีป จินฉัตร (2546: 54-58) ได้สรุปการอบรมเลี้ยงดูเด็กมี 4 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 การอบรมเลี้ยงดูแบบอะลุ่มอล่วย เป็นการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในลักษณะไม่เข้มงวดกวดขันหรือดูแลเอาใจใส่ลูกมากเกินไป ต้องการให้เด็กมีอิสระรู้จักพึ่งตนเองช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรที่ต้องทำในชีวิตประจำวัน สอนให้รู้จักนับถือพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่เป็นแบบที่ดีต่อลูก ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมและความเชื่อ

รูปแบบที่ 2 เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่เป็นการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คือ

1 พัฒนาด้านร่างกาย มุ่งเน้นส่งเสริมความเจริญเติบโตและความแข็งแรงของร่างกาย รู้จักรักษาความสะอาด การรับประทานอาหาร ออกกำลังกาย ป้องกันตัวจากโรคติดต่อ ให้พบแพทย์ทุกครั้งที่ป่วย

2 พัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม เป็นการส่งเสริมให้ลูกปรับตัวเองให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ปฏิบัติต่อหมู่คณะได้อย่างเหมาะสม สามารถร่วมงานกับผู้อื่นได้ดี มีมารยาทสังคมที่ดี ยอมรับการทำผิดของตนเอง ควบคุมอารมณ์โกรธได้

3 พัฒนาด้านสติปัญญา เป็นการส่งเสริมความเฉลียวฉลาด สอนลูกให้รู้จักใช้ภาษาตอบปัญหาของลูกได้ สอนให้ลูกเรียนรู้จากประสบการณ์ จัดหาอุปกรณ์หรือหนังสือให้ลูกสนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

4 พัฒนาด้านจริยธรรม มุ่งเน้นให้เป็นคนดี ปลูกฝังจิตใจให้เมตตา กรุณา เคารพผู้ใหญ่ กตัญญู ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา

รูปแบบที่ 3 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เป็นการส่งเสริมพัฒนาด้านจิตใจ ตั้งแต่วัยเด็กตอนต้น ซึ่งกำลังสนใจตนเองมากขึ้น มีความแปรปรวนด้านอารมณ์ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีหลายแบบเช่น การอบรมแบบให้ความรักมาก พ่อแม่จะให้ความสนิทสนม ชื่นชมสนใจความทุกข์สุขของลูก การอบรมแบบควบคุมปานกลาง เป็นการออกคำสั่งให้ลูกทำในเรื่องต่าง ๆ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะใช้วิธีชมเชยมากกว่าลงโทษ หากจะต้องลงโทษจะตัดสินให้ลูกบางอย่าง เช่น ลดค่าขนม

รูปแบบที่ 4 การอบรมเลี้ยงดูแนวพระพุทธศาสนา เป็นการส่งเสริมให้เด็กเป็นคนที่มีคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ให้ลูกมีความรู้ความเข้าใจ และ ยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอน เช่น การรักษาศีล ฝึกสมาธิ บริจาคทาน พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูก และ เป็นที่รักใคร่ศรัทธาของลูก

สุธรรม นันทมงคลชัย; และคนอื่น (2547: 18) ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวไทย: การศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ค่านิยม ความเชื่อและวิถีการปฏิบัติในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย วัยเรียน และ วัยรุ่นของครอบครัวไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กทุกภาคของประเทศไทย เป็นเด็กปฐมวัย 72 คน เด็กวัยเรียน จำนวน 71 คน และ เด็กวัยรุ่น จำนวน 66 คน พบว่า ด้านความคาดหวังของผู้เลี้ยงดูที่มีต่อเด็ก อยากให้เด็กเป็นคนดี ตั้งใจเรียน เรียนเก่งจบสูง ๆ อยากให้ประกอบอาชีพดี ๆ เป็นทหาร ตำรวจ แพทย์ ครู สามารถเลี้ยงตัวเองได้ การอบรมเลี้ยงดูด้านสุขภาพทั่วไป จะดูแลอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เล็ก โตขึ้นให้ช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น ดูแลเรื่องการกินของลูก ควบคุมดูแลไม่ให้อ้วนมาก ดูแลเรื่องการนอน และ การแต่งตัว รักษาพยาบาลเจ็บป่วยขึ้นต้นหากป่วยมากจะพามารักษาที่โรงพยาบาล ทางด้านการส่งเสริมพัฒนาสติปัญญา พบว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญของการมีสติปัญญาที่ดีของลูก อยากให้ฉลาดและเรียนเก่ง มีการเตรียมตัวความพร้อมด้านการเรียนให้ลูก เริ่มตั้งแต่ปฐมวัย มีการติดตามดูผลการเรียนของลูก และคอยพูดตักเตือนให้เด็กมุ่งมั่นในการเรียน ตั้งใจเรียน ทำการบ้านอยู่เสมอ ประสานกับครูและโรงเรียนอยู่เป็นประจำ สำหรับการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม และ จริยธรรม พบว่า พ่อแม่มีการปฏิบัติต่อเด็กในด้านการแสดงออกว่ารักเด็กแตกต่างกันตามช่วงอายุ การอบรมสั่งสอน ใช้วิธีการตักเตือนมากที่สุด การลงโทษทางกายจะน้อย สอนให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง ทำงานบ้าน ช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม เช่น ผู้สูงอายุหรือผู้ที่อ่อนแอกว่า รู้จักเกรงใจผู้อื่น ไม่ทำร้ายผู้อื่น รวมถึง ไม่ทำลายสิ่งของสาธารณะ ส่วนเรื่องเพศจะสอนลูกในลักษณะเดิม ไม่สอนเรื่องเพศ เพราะยังเห็นว่า ยังเป็นเด็ก โตจะรู้เรื่องเอง และ อยากให้โรงเรียนสอนจะดีกว่า ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ที่ส่งผลต่อการพัฒนาอารมณ์ สังคม และ พฤติกรรมของเด็กมากที่สุด คือ การอบรมเลี้ยงดู แบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผล

อรอนงค์ ทรงสกุล (2544: 24) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน มโนภาพแห่งตนและการสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้น พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนเป็นตัวแปรร่วมที่ทำนายการปรับตัวของวัยรุ่นได้โดยการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาตนเองของวัยรุ่น พ่อแม่จะให้ความรัก ความเข้าใจให้อิสระในการคิดและตัดสินใจ ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง เข้าใจความสามารถด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางกาย อารมณ์ สังคม และ การเรียน

จากการประมวลเอกสารสรุปความหมาย การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบิดามารดากับบุตรมีความสัมพันธ์กัน การให้การดูแลเอาใจใส่ ให้ความสนใจ พร้อมทั้งฝึกพฤติกรรมต่าง ๆ ในขณะที่เด็กใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบิดามารดา ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กและสามารถให้รางวัลและลงโทษเด็กได้ สำหรับงานวิจัยนี้ ให้ความหมาย

การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ปฏิบัติต่อนักเรียน โดยแสดงความรักใคร่ต่อนักเรียนอย่างเปิดเผย ใกล้ชิดนักเรียน แสดงความเอาใจใส่ และให้ความสำคัญแก่นักเรียน สนับสนุนช่วยเหลือและมีความเข้าใจความรู้สึกของนักเรียน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ปฏิบัติต่อนักเรียน โดยกระทำและแจกแจงเหตุผลต่าง ๆ แก่นักเรียน ยอมรับในความสำคัญของนักเรียน ส่งเสริมในสิ่งที่เป็นประโยชน์อ่อนน้อมตามถ้ามีเหตุผลเพียงพอ และการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก-น้อย หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลปฏิบัติต่อนักเรียน โดยการออกคำสั่งให้นักเรียนทำตามแล้วบิดามารดาคอยตรวจตราใกล้ชิดว่าทำตามที่ตนเองต้องการหรือไม่ ส่วนการควบคุมน้อย หมายถึง การที่บิดามารดาปล่อยให้เด็กเรียนรู้จักคิดตัดสินใจเองว่า ควรทำหรือไม่ควรทำสิ่งใด เปิดโอกาสให้เป็นตัวของตัวเองบ่อยครั้งโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับตนมากนัก สำหรับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน ได้มีผู้ศึกษาและสร้างแบบวัดไว้ เช่น งามตา วรนิทานนท์ (2536: 24) ได้ศึกษาลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร ได้สร้างแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน ประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 6 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .69 ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ส่วน นริศว์ ปรารมภ์ (2539: 50-51) ได้ใช้แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ของดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ; งามตา วรนิทานนท์ และคณะ (2536: 11-12) เป็นแบบวัดที่มี 15 ข้อ ประกอบด้วยมาตราประเมินค่า 6 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .64 สำหรับ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้นำแบบวัดของดวงเดือน พันธุมนาวิน งามตา วรนิทานนท์ ที่ใช้วัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม มาปรับใช้ให้เข้ากับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษแบบวัดเป็นแบบประเมินค่า 6 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” นักเรียนที่ได้คะแนนสูงแสดงว่า บิดามารดาให้การอบรมเลี้ยงดูทั้งสามแบบมาก

2.4 การอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมเอื้อเพื่อ

รัชตัน (อัญชลี วิทยาพัฒน์. 2546: 48-49; อ้างอิงจาก Ruston. 1980: 123-125) กล่าวว่า การได้รับความรักความอบอุ่นจากบิดามารดาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของเด็ก โดยรัชตัน เปรียบเทียบการให้ความรักและการเลี้ยงดูกับการให้นมของมารดาว่า หากเด็กไม่ได้รับน้ำนมอย่างเพียงพอจะทำให้ร่างกายเจริญเติบโตไม่สมบูรณ์ และหากเด็กไม่ได้รับความรักจะทำให้การพัฒนาของจิตใจเด็กไม่สมบูรณ์เช่นกัน ดังนั้น เด็กที่บิดามารดาให้ความรักในการอบรมเลี้ยงดูจึงมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ดี โดยทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ เสียสละและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น นอกจากนี้ รัชตัน ยังอธิบายถึงกลไกการเกิดความเอื้อเฟื้อดังนี้ คือ

แบบที่ 1 การอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรักเป็นการเสริมแรงทางบวก สิ่งเสริมแรงทางบวกนี้คือ การกอด การหอม ซึ่งโดยทั่วไปเป็นการเสริมแรงที่ดีมากกว่าการพูดด้วยวาจา

แบบที่ 2 การอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรักของบิดามารดาเป็นเสมือนตัวแบบในการที่เด็กในพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ การแสดงออกของบิดามารดาถึงความรัก ความใจดี ความเห็นอกเห็นใจที่มีต่อเด็ก ทำให้เด็กเลียนแบบการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมนั้นในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

แบบที่ 3 การอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรัก ทำให้เด็กยอมรับในกระบวนการทางสังคม โดยรับรู้ว่าการที่บิดามารดารักตนนั้น ตนจะต้องเชื่อฟังในสิ่งที่บิดามารดาอบรมสั่งสอน และ กระทำในสิ่งที่ดี

แบบที่ 4 การอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรักทำให้เด็กเกิดอัตมโนทัศน์ในด้านบวก หรือ เกิดความรู้สึกในด้านบวกในการมองตนเองว่ามีคุณค่า เนื่องจากบิดามารดารักตน การมองตนเองในด้านบวกจะนำไปสู่ความเอื้อเฟื้อ

รัชตัน กล่าวว่าการกลไกในการเกิดพฤติกรรมเอื้อเฟื้อสามารถเกิดขึ้นได้ 4 รูปแบบ คือ การอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรักเป็นการเสริมแรงทางบวก การอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรักของบิดามารดาเป็นเสมือนตัวแบบ การอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรัก ทำให้เด็กยอมรับในกระบวนการทางสังคม และ การอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรักทำให้เด็กเกิดอัตมโนทัศน์ในด้านบวก

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู

2.5.1. งานวิจัยในต่างประเทศ

ครานลีย์ (Cranley. 2003: 1531- A) ได้ศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติในด้านจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเมืองของประเทศไทย การประพจน์ด้านจริยธรรมของนักเรียนประกอบด้วย มาตรการที่โรงเรียนใช้ในการอบรมจริยธรรมของนักเรียน มาตรการที่จะจัดการศึกษาโดยนำเอาจริยธรรมบูรณาการเข้ากับวิชาอื่น และ มาตรการเหล่านี้จะเกิดผลอย่างไรต่อนักเรียน การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลา 6 เดือน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาด้านจริยธรรมโดยผู้บริหารและครูเน้นการปลูกฝังความดีงามที่ยึดตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเน้นการควบคุมดูแลตนเอง การมีส่วนร่วมที่เป็นแบบอย่างให้กับคนอื่นได้ ความดีโดยวิธีการที่นักเรียนรู้โดยการปฏิบัติ แม้ว่าจะไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรสิ่งที่ต้องปฏิบัติต่อกัน การให้เกียรติผู้อื่นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และได้ค้นพบว่า การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาคควรบูรณาการคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และปฏิบัติได้ ผู้บริหาร และ ครู นอกจากจะอบรมสั่งสอนควรเป็นแบบอย่างที่ดี การฝึกอบรมควรกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

รูธ; โรซา; และ คอนซาเลซ (Ruiz; Roosa; & Gonzales. 2002: 70-79) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ระหว่างวัยรุ่นอเมริกัน

แม็กซิกัน และ อเมริกันยุโรป วิเคราะห์การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบยอมรับ ทอดทิ้ง ลงโทษ ไร้เหตุผลและควบคุมเป็นปฏิปักษ์ เชื้อชาติ และวิธีการอบรมเลี้ยงดู พบว่า ตัวแปรทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการอบรมเลี้ยงดูของผู้มีรายได้ต่ำหรือ พ่อแม่อเมริกัน มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กน้อยกว่าการอบรมเลี้ยงดูของผู้ที่มีรายได้ ปานกลางหรือพ่อแม่อเมริกันยุโรป

2.5.2 งานวิจัยในประเทศ

รุ่งอรุณ ป้องกัน (2543: 69-70) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความภาคภูมิใจในตน การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการได้รับการอบรมเลี้ยงดูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2543 จำนวน 380 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ความภาคภูมิใจในตน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังกับเด็ก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบ ลงโทษ มีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความภาคภูมิใจในตน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังกับเด็กและแบบลงโทษ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักไม่แตกต่างกัน

ดวงพร เกตุขร (2549: 82-83) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุนทางสังคมกับการมีวินัยในตนเองของเด็กนักเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ของโรงเรียนที่ตั้งอยู่

ในเขตอำเภอเมือง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีวินัยในตนเองในภาพรวมระดับปานกลาง การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ในทางบวกในระดับปานกลางกับระดับการมีวินัยในตนเอง การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำกับระดับการมีวินัยในตนเอง ส่วน การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีวินัยในตนเองของนักเรียน การได้รับการอบรมและเป็นแบบอย่างด้านวินัยของบิดามารดา การอบรมและเป็นแบบอย่างด้านวินัยของครูการสนับสนุนด้านวินัยของโรงเรียนการรับรู้กฎเกณฑ์และค่านิยมด้านวินัยของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ในทางบวกในระดับต่ำกับระดับการมีวินัยในตนเอง

กฤษฎา ดำประภา (2546: 71-74) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความมีวินัยในตนเอง ระหว่าง การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบปล่อยปละละเลย และแบบเข้มงวดกวดขัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนประชากรทั้งหมด 3,593 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 317 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบปล่อยปละละเลย และแบบเข้มงวดกวดขัน มีความมีวินัยในตนเองในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน

สุปราณี แก้วกระจ่าง (2546: 75) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การบรรลุลูกตามขั้นพัฒนาการ และ พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนวัยเด็กตอนกลาง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 7 โรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนวัยเด็กตอนกลาง ที่จะมีได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลต่างกันจะมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนวัยเด็กตอนกลางมีการบรรลุลูกตามขั้นพัฒนาการ สัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมความรับผิดชอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .57 ($r=.57$) เป็นความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง

ละมัย สุวรรณสิงห์ (2547: 93) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และ ความกตัญญูทวดเทวี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีการอบรมเลี้ยงดู เชาวนปัญญา และ เชาวนอารมณ์ แตกต่างกัน 3 แบบ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 384 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ผลการวิจัย พบว่า การอบรมเลี้ยงดู และ เชาวนอารมณ์ ของนักเรียนส่งผลต่อการมีคุณธรรมของตนเองทุกด้าน ส่วนเชาวนปัญญาส่งผลต่อการมีคุณธรรมของตนเองเฉพาะด้านความกตัญญูทวดเทวี

ไม่ส่งผลต่อคุณธรรมด้านความรับผิดชอบและด้านความมีระเบียบวินัย และ ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

3. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์

3.1 ความหมายและความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์

คำว่า “อีคิว” หรือ E.Q มาจากคำว่า Emotional Quotient หมายถึง ความฉลาดทางอารมณ์ โดยความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถทางอารมณ์ที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ และ มีความสุข (กรมสุขภาพจิต. 2543: 14) เป้าหมายที่สำคัญของการศึกษาก็คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสังคมให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพที่สังคมปรารถนา ระบบการศึกษาที่ดี จะต้องสร้างให้บุคคลประสบความสำเร็จ ซึ่งรวมไปถึงความสำเร็จในการเรียน การประกอบอาชีพ และ ความสำเร็จในชีวิต อาจจะสรุปโดยรวมได้ว่า “ต้องการความสำเร็จและความสุข” ความสำเร็จและความสุขนี้ จะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล บางคนเป็นคนเก่งมีความสามารถทางสมองดี มีความคิดอ่านที่ปราดเปรื่อง มีเชาวน์ปัญญาสูงหรือไอคิวสูง เรียนเก่ง จนประสบความสำเร็จในการเรียน สามารถสอบผ่านการคัดเลือกเข้าทำงานในตำแหน่งดี ๆ ในหน่วยงานต่าง ๆ แต่เมื่อทำงาน บางคนมีปัญหา ไอคิวสูง ๆ ไม่สามารถประสบความสำเร็จในการทำงาน ไม่สามารถร่วมงานกับผู้อื่นได้ มีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ และ มนุษย์สัมพันธ์ ทำให้บุคคลเหล่านี้ ไม่สามารถใช้ศักยภาพหรือความเก่งที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลอื่นในการทำงาน (ทศพร ประเสริฐสุข. 2543: 8-9) และสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะต้องพัฒนาใน 3 ด้าน คือ ความรู้ ความคิด (Cognitive) ด้านอารมณ์ และ ความรู้สึก (Affective) และ ด้านพฤติกรรม การแสดงออก (Behavior) เนื่องจากทั้ง 3 ด้าน เป็นการผสมผสานกันในชีวิตประจำวัน แต่ในความเป็นจริง เราเน้นเรื่องการพัฒนาความรู้ ความคิด และด้านทักษะมากกว่าการพัฒนาอารมณ์ ซึ่งในแต่ละวันเราจะใช้อารมณ์กันมาก แต่ไม่ได้พัฒนาหรือสนใจด้านอารมณ์กันอย่างจริงจัง ความสำเร็จและความสุขในชีวิตนอกจากความสามารถด้านความคิด สติปัญญาและความชำนาญด้านต่าง ๆ แล้ว การรู้จักใช้อารมณ์อย่างเฉลียวฉลาด รู้ลึกละเอียดการใช้อารมณ์ไม่ให้เกิดความเครียด จัดการอารมณ์ได้ อารมณ์จะดีขึ้น ความเครียดลดลง ทำให้การใช้ชีวิตประจำวัน และ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมีประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น (นันทนา วงษ์อินทร์. 2543: 20)

ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคล ในยุคที่ภาวะโลกปัจจุบันต้องมีการแข่งขันกันสูง การสื่อสารแบบไร้พรมแดนในปัจจุบัน การใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเข้ามามีบทบาทให้กับชีวิตของบุคคลและสังคมมากขึ้น ความฉลาดทางอารมณ์มีแนวคิด สำคัญอยู่ 3 กลุ่ม คือ

1. แนวคิดทางด้านจิตวิทยา เป็นแนวคิดเชิงทฤษฎีที่มีลักษณะเป็นโครงสร้างทางจิตวิทยามีนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของคำว่า ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ที่น่าสนใจ คูเปอร์; และ ซาวาฟ (ทศพร ประเสริฐสุข. 2543: 9-10; อ้างอิงจาก Cooper; & Sawaf. 1997) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลที่จะตระหนักรู้คิดในความคิด ความรู้สึกและภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง นำความคิดและการกระทำได้อย่างสมเหตุสมผล สอดคล้องกับการทำงานและการดำเนินชีวิตและสัมพันธภาพที่ดีต่อทุก ๆ คน ต่อมา เมเยอร์; และ ซาโลเวย์ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2543: 14; อ้างอิงจาก Mayer; & Salovey. 1997) ได้ให้ความหมายว่า ความฉลาดทางอารมณ์เปรียบเสมือนความสามารถของบุคคลในการรับรู้และแสดงอารมณ์นั้นออกมา สามารถที่จะแยกแยะและประสมประสานความคิดกับอารมณ์ มีความเข้าใจและสามารถแสดงอารมณ์ของตนเองได้ทุกสถานการณ์ นอกจากนี้ โกลแมน (ทศพร ประเสริฐสุข. 2543: 9-10; อ้างอิงจาก Goleman. 1998) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นความสามารถในการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและความรู้สึกของผู้อื่น จนสามารถบริหารหรือจัดการกับอารมณ์ของตน เพื่อเป็นแรงจูงใจในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้อย่างประสบความสำเร็จ แนวคิดทางจิตวิทยาจึงเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรม การแสดงออกทางอารมณ์ของมนุษย์ ทำให้สามารถเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

2. แนวคิดทางศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยเราที่มีผู้นับถือมากที่สุด พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายความฉลาดทางอารมณ์ตามคำตะวันตกว่า Emotional Intelligence ไว้ว่า ความสามารถทางอารมณ์หรือปรีชาเชิงอารมณ์ว่า การใช้ปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับแก้ปลดปล่อยจิตใจหรือที่เรียกว่าอารมณ์ให้เป็นอิสระพ้นจากการถูกบีบคั้นจากสภาพแวดล้อม มีอารมณ์และความรู้สึกที่เกื้อกูล เป็นคุณต่อตนเองและผู้อื่น มีการปรับตัวและพัฒนาความสามารถ หรือปรีชาเชิงอารมณ์ให้มีดุลยภาพทางจิตใจ โดยมีเมตตาไมตรี เสียสละ น้ำใจเอื้อเฟื้อ ทำให้อารมณ์มีกิเลสน้อยลง และจะตอบสนองอารมณ์เชิงสร้างสรรค์มากขึ้นเรื่อย ๆ

3. แนวคิดทางสังคมวิทยา มองการกระทำของบุคคลว่า มีสาเหตุมาจากสังคมที่เป็นปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับชีวิตทั่ว ๆ ไปของมนุษย์ รวมทั้งปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นและปรากฏออกมาจากการที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กันและมีการกระทำระหว่างกัน เป็นการกระทำของมนุษย์โดยมนุษย์และเพื่อมนุษย์ โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการที่สังคมหรือกลุ่มอบรมสั่งสอนหรือขัดเกลาให้ผู้ที่เป็สมาชิกของกลุ่มได้ทราบแนวทางปฏิบัติ รวมทั้งคุณค่าต่าง ๆ ที่สังคมกำหนด เพื่อสมาชิกของสังคมจะได้ดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รวมทั้งอบรมนิสัยไปในทางที่ดีตามที่สังคมต้องการ ละชั่ว ทำดี ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม ช่วยตนเอง และ บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น (ปิยะวรรณ เลิศพานิช.

2547: 29) ซึ่งแนวคิดทางสังคมวิทยาจะมุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยอาศัยระเบียบวินัย ไม่ให้กระทำตามความพึงพอใจของตนเอง มีความยืดหยุ่นอย่างมีเหตุผลและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ได้นำแนวคิดทางจิตวิทยามาศึกษา และจากความหมาย ความฉลาดทางอารมณ์ที่มีผู้ให้ไว้ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุม แยกแยะ ประเมินค่า จัดการ และแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะเมื่อมีความเครียด ความโกรธ ความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นในตนเองและกับผู้อื่น และสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3.2 ประวัติและความเป็นมาของความฉลาดทางอารมณ์

ในระหว่างที่นักจิตวิทยาคิดและเขียนเกี่ยวกับเชาวน์ปัญญา ส่วนใหญ่จะให้ความสนใจกับความสามารถด้านการฉลาดรู้ของเชาวน์ปัญญา เช่น ความจำและการแก้ปัญหา แต่ก็มีนักจิตวิทยาหลายคนเริ่มเห็นความสำคัญของความฉลาดรู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเชาวน์ปัญญา เช่น เดวิด เวคสเลอร์ ได้ให้คำจำกัดความของเชาวน์ปัญญาว่า “เป็นความสามารถด้านรวมกันของบุคคล ในการกระทำอย่างมีจุดมุ่งหมาย คิดอย่างมีเหตุผล และจัดการกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ” นอกจากนี้ เวคสเลอร์ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่าความฉลาดรู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเชาวน์ปัญญา ที่ไม่รวมองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านนี้ จะเป็นแบบทดสอบที่ไม่สมบูรณ์ นอกจากเวคสเลอร์แล้ว นักจิตวิทยาอีกคนหนึ่งคือ โรเบิร์ต ทอนไดค์ ซึ่งให้ความสนใจด้านเชาวน์ปัญญาด้านสังคม แต่เป็นที่น่าเสียดายที่แนวคิดเหล่านี้ได้ถูกละเลยในช่วงปี 1937 เป็นต้นมา จนกระทั่ง ค.ศ.1983 เมื่อ การ์ดเนอร์ เริ่มเสนอแนวคิดว่า ความสามารถภายในของบุคคล (Interpersonal Intelligence) และความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น (Interpersonal Intelligence) มีความสำคัญที่ควรทดสอบหรือประเมินได้ เช่นเดียวกันกับการทดสอบเชาวน์ปัญญา (IQ) และการทดสอบชนิดอื่นๆ

ต่อมา ได้มีข้อมูลการศึกษาวิจัยจำนวนมากที่แสดงว่าการเข้าใจและยอมรับเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลจากการวิจัยที่บ่งชี้ว่าเป็นผู้นำที่สามารถสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความนับถือและการสร้างสัมพันธภาพที่อบอุ่นกับผู้ร่วมงานจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้ มีองค์กรหลายแห่งที่ได้พัฒนาวิธีการประเมินหรือทดสอบความสามารถทางสังคมและอารมณ์ เช่น การสื่อความหมาย ความไวในการรับรู้ ความคิดริเริ่ม และทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

3.3 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

บาร์ออน (คมเพชร ฉัตรศุภกุล; และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2542: 10; อ้างอิงจาก Bar-on. 1998.) และ กรมสุขภาพจิต. (2543) ได้กำหนดโครงสร้างความฉลาดทางอารมณ์โดยแบ่งเป็นโครงสร้าง 5 ด้าน และ องค์ประกอบย่อย 15 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 องค์ประกอบภายในตนเอง (Intrapersonal Skills) ประกอบด้วย

1.1 Emotional Self – Awareness การตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง คือ ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจความรู้สึกของตนเอง

1.2 Self - Regard การเคารพในศักดิ์ศรีของตนเอง คือ ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจ และ ศรัทธาตนเอง

1.3 Assertiveness การกล้าแสดงออก คือ ความสามารถในการแสดงความรู้สึก ความเชื่อ ความคิด และ ปกป้องสิทธิของตนเองด้วยวิธีการอย่างสร้างสรรค์

1.4 Self – Actualization การรู้จักและเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง คือ การรับรู้ถึงคุณค่าของตนเอง ทำในสิ่งที่สามารถทำได้ และ ต้องทำด้วยความสุขและความพอใจ

1.5 Independent ความเป็นอิสระด้านอารมณ์ คือ ความสามารถในการกำหนดเป้าหมายของตนเอง สามารถควบคุมความคิดและการกระทำโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น

ด้านที่ 2 องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Skills) ประกอบด้วย

2.1 Interpersonal Relationships สัมพันธภาพระหว่างบุคคล คือ ความสามารถในการสร้างและคงสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น แสดงออกโดยมีความผูกพันทางอารมณ์ที่แน่นแฟ้น รวมทั้งรู้จักการให้และรับความรักความเอาใจใส่

2.2 Social Responsibility ความรับผิดชอบทางสังคม คือ ความสามารถในการร่วมมือและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมที่ตนเกี่ยวข้อง

2.3 Empathy ความเห็นอกเห็นใจ คือ ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจและยอมรับความรู้สึกของผู้อื่น

ด้านที่ 3 องค์ประกอบด้านการปรับตัวทางอารมณ์ (Adaptability Scales) ประกอบด้วย

3.1 Problem - solving การแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจปัญหา และสามารถหาแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 Reality Testing การตรวจสอบตามความเป็นจริง คือ ความสามารถในการแยกแยะความรู้สึกส่วนตัวกับสิ่งที่มีอยู่ในความเป็นจริง และ สามารถปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์นั้น

3.3 Flexibility ความยืดหยุ่น คือ ความสามารถในการปรับอารมณ์ ความคิด และ พฤติกรรมตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปหรือมีความยืดหยุ่น

ด้านที่ 4 องค์ประกอบด้านการจัดการกับความเครียด (Stress - Management Scales) ประกอบด้วย

4.1 Stress Tolerance การอดทน อดกลั้น ยืนหยัดต่อความเครียดที่เกิดขึ้นและหาแนวทางที่จะจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้น คือ ความสามารถในการอดทนต่อเหตุการณ์ที่ร้ายแรง ภาวะกดดัน และ ความรุนแรงของอารมณ์ได้ รวมทั้งตอบสนองของอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

4.2 Impulse - Control การจัดการกับความรู้สึกที่บังเกิดขึ้นภายในจิตใจตนเอง และ การควบคุมอารมณ์ของตนเอง คือ ความสามารถในการอดทนต่อความปรารถนาสิ่งชั่วร้าย และการแสดงออกที่ขาดการควบคุมได้

ด้านที่ 5 องค์ประกอบด้านลักษณะอารมณ์โดยทั่วไป (General Mood) ประกอบด้วย

5.1 Happiness ความสุข คือ ความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตเป็นส่วนใหญ่ และ ยินดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

5.2 Optimism การมองโลกในแง่ดี คือ ความสามารถในการมองโลกในแง่ดี แม้จะต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เลวร้าย

คูเปอร์; และ ซาวาฟ (Cooper; & Sawaf. 1997) ได้เสนอโครงสร้างความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความรู้รอบในอารมณ์ (Emotional Literacy) เป็นตัวที่ทำให้เกิดการรับรู้ การควบคุมตัวเอง และ มีความเชื่อมั่นในตนเอง

2. สมรรถภาพทางอารมณ์ (Emotional Fitness) เป็นความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมภายใต้สภาวะทางอารมณ์ต่าง ๆ

3. ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotional Depth) เป็นการสำรวจแนวทางที่จะปรับชีวิต และ หน้าที่การงานให้เข้ากับศักยภาพ และ เป้าหมายของตนเอง

4. ความกลมกลืนทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) โดยใช้สัญญาณด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ สมรรถภาพทางอารมณ์ที่จะเผชิญกับปัญหา และ ความกดดันต่าง ๆ

ซาโลเวย์; และ เมเยอร์ (Goleman. 1995: 4; Citing Salovey & Mayer.1990) ได้เสนอองค์ประกอบที่สำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การตระหนักรู้ตนเอง (Knowing one Emotion หรือ Self - awareness) หมายถึง การรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิด และ อารมณ์ของตนตามความเป็นจริง และ สามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเองได้

2. ความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (Managing Emotion) หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามสภาพการณ์ เพื่อไม่ให้เกิดความเครียด มีเทคนิคคลายเครียด และ กำจัดความวิตกกังวลได้อย่างรวดเร็ว

3. การรับรู้อารมณ์ และ ความต้องการของผู้อื่น (Recognizing Emotional in Others) หมายถึง การเห็นอกเห็นใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา และ สามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

4. ความสามารถในการจูงใจตนเอง (Motivating Oneself) หมายถึง การควบคุม ความต้องการ และ แรงกระตุ้น ได้อย่างเหมาะสม รู้จักการรอคอย มองโลกในแง่ดี รู้จักให้กำลังใจ ตนเอง

5. ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ (Handling Relationship) หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับคนรอบข้าง และ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

โกลแมน (ทศพร ประเสริฐสุข. 2543: 101-105; อ้างอิงจาก Goleman. 1998) ได้จำแนก EQ ออกเป็น 2 สมรรถนะใหญ่ ๆ คือ สมรรถนะทางด้านสังคม และ สมรรถนะส่วนบุคคล ดังนี้

1. สมรรถนะทางด้านสังคมเป็นการสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น ประกอบด้วย

1.1 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) หมายถึง การตระหนักรู้ถึง ความต้องการ ความรู้สึก และ ความห่วงใย ของผู้อื่น

1.1.1 การเข้าใจผู้อื่น ตระหนักรู้ถึงความรู้สึกนึกคิด และ มุมมองของผู้อื่น สนใจผู้อื่นมากขึ้น รวมทั้งความวิตกกังวลของบุคคลอื่นด้วย

1.1.2 มีจิตใจใฝ่บริการ (Service Minded) รับรู้คาดคะเน และ ตอบสนอง ความต้องการของบุคคลอื่น หรือผู้ที่มาติดต่อสัมพันธ์กับเราได้ดี

1.1.3 ส่งเสริมผู้อื่นทราบความต้องการ และ ช่วยพัฒนาให้เขามีความรู้ ความสามารถให้ถูกทาง ให้โอกาสบุคคลอื่น สามารถมองเห็นความเป็นไปได้ จากการมองเห็น ความแตกต่างของบุคคล และ ไม่ถือเขาถือเรา

1.1.4 ตระหนักรู้ถึงทัศนะความคิดเห็นของกลุ่ม และ สามารถคาดคะเน สถานการณ์ในด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มได้

1.2 ทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) เป็นความคล่อง ในการติดต่อผู้อื่นได้อย่างนุ่มนวล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี โดยสามารถแสวงหา ความร่วมมือจากผู้อื่นได้

1.2.1 ความสามารถในการโน้มน้าวจูงใจ สามารถแสดงวิธีการโน้มน้าว ความคิดเห็นของบุคคลอื่นได้อย่างนุ่มนวล แนบเนียน และ ได้ผล

1.2.2 มีการสื่อสารที่ดี (Communication Skills) ชัดเจน นุ่มนวล ถูกต้อง น่าเชื่อถือ

1.2.3 ความเป็นผู้นำ สามารถโน้มน้าวจูงใจหรือผลักดันกลุ่มได้อย่างดี ถูกทิศทาง

1.2.4 สามารถกระตุ้น เร้า ริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี (Managing Change) ซึ่งทางบริหาร เรียกว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลง

1.2.5 สามารถบริหารความขัดแย้งได้ดี (Conflict Management) เจรจา ต่อรอง แก้ไขหาข้อยุติข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม

1.2.6 สร้างสัมพันธ์ เสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติการกิจให้บรรลุ เป้าหมาย

1.2.7 ทำงานเป็นทีม ร่วมมือกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย

1.2.8 สร้างสมรรถนะของทีมงาน ให้เกิดพลังร่วมมือ

2. สมรรถนะส่วนบุคคล เป็นความสามารถในการบริหารจัดการกับตนเองได้อย่างดี ประกอบด้วย

2.1 การตระหนักรู้ตนเอง (Self - Awareness) เป็นการตระหนักรู้ ความรู้สึกและ ความโน้มเอียงของตนเองต่อการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ รอบตัว และ ความพร้อมของตนเอง

2.1.1 เป็นผู้รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกนั้น ๆ และ คาดคะเนผลที่จะเกิดตามมาได้

2.1.2 สามารถประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริง รู้จุดเด่นจุดด้อย ของตนเอง

2.1.3 มีความมั่นใจในตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถ และ ความมีคุณค่า ในตนเอง สามารถจัดการกับความรู้สึกภายในตนได้ โดยอยู่ในสภาวะที่พอเหมาะพอดี

2.2 ความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self - Regulation) การควบคุมหรือ กำหนดตัวเอง นับเป็นปัจจัยที่สำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ ไม่ทำอะไรโดยใช้อารมณ์พาไป

2.2.1 การควบคุมตนเอง สามารถจัดการกับภาวะอารมณ์หรือ ความฉุนเฉียวต่าง ๆ ได้ เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์เป็นที่ไว้วางใจ

2.2.2 เป็นผู้ที่เน้นที่จะทำอะไรโดยรักษาคุณงามความดีเป็นหลัก

2.2.3 เป็นผู้ใช้สติปัญญาแสดงความรับผิดชอบ

2.2.4 ชอบสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เปิดใจกว้างกับความคิด แนวทาง และ ข้อมูลใหม่ ๆ ได้อย่างมีความสุข

2.3 สามารถสร้างแรงจูงใจและจูงใจตนเองได้ (Motivating Oneself) เพื่อเป็นแนวโน้มนทางอารมณ์ที่เกื้อหนุนต่อการมุ่งสู่เป้าหมาย

2.3.1 มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) โดยพยายามทำภารกิจต่าง ๆ มีการปรับปรุงสู่มาตรฐานอันดีเลิศ (Standard of Excellence)

2.3.2 มีความจงรักภักดี (Royalty) ยึดมั่นเป้าหมายของกลุ่มและเป้าหมายขององค์กร

2.3.3 คิดริเริ่มและพร้อมที่จะปฏิบัติตามที่โอกาสอำนวย

2.3.4 มองโลกในแง่ดี เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อจนสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย

ไฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (กรมสุขภาพจิต. 2543: 16; อ้างอิงจาก Howard Gardner: 1993) ได้จำแนกความฉลาดทางอารมณ์ใน 2 ลักษณะ คือ

1. Interpersonal Intelligence ความฉลาดต่อบุคคลอื่น หมายถึง การรับรู้และตอบสนองต่ออารมณ์และความต้องการของผู้อื่นอย่างเหมาะสม

2. Intrapersonal Intelligence ความฉลาดในตนเอง หมายถึง การรับรู้อารมณ์ของตนเอง และ สามารถแยกแยะ ตลอดจนจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมได้

จากเอกสารดังกล่าวที่นักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ได้ ดังนี้

1. การตระหนักรู้ในอารมณ์ของตนเอง
2. การตระหนักรู้และเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น
3. การมีแรงจูงใจในตนเอง
4. การควบคุมอารมณ์ของตนเอง
5. การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
6. การมองโลกในแง่ดี

3.4 ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์

วีระวัฒน์ บัณฑิตามัย (2542: 140-142) ได้กล่าวถึงผู้ที่มีลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ ดังนี้

1. รู้จักตนเอง รู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของตน รู้จุดเด่น จุดด้อยในความเป็นตัวของตัวเอง

2. ควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก การแสดงออกของตนเองได้ถูกกาลเทศะ ปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ

3. สามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง มองโลกในแง่ดี มีความคิดริเริ่ม ไม่ย่อท้อหรือท้อถอยง่าย

4. แสดงความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ตระหนักรู้ในความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่นได้ดี สร้าง และ รักษาสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้

5. มีทักษะทางสังคมที่ดี ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาการในขั้นแรก ๆ ที่ทำให้ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีมารยาท มีอารมณ์ขัน สามารถแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีไหวพริบ สร้างความร่วมมือร่วมใจจากคนหลาย ๆ ฝ่ายได้

เท็ดคัท ดี เดชคง. (2545: 134) ได้เสนอตัวอย่างของลักษณะผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงและต่ำไว้ดังนี้

ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง

1. รู้จักและเข้าใจอารมณ์ด้านลบของตนเอง
2. มองโลกในแง่ดี
3. มีเป้าหมายในการกระทำ
4. สนใจและให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้อื่น
5. ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยแรงจูงใจของตนเอง
6. ร่างกายมีปฏิกิริยาต่อความเครียดแล้วกลับสู่สมดุลได้เร็ว

ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ

1. ไม่สามารถเข้าใจอารมณ์ของตนเอง
2. มองโลกในแง่ร้าย
3. ขาดเป้าหมายในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
4. ไม่ใส่ใจในความรู้สึกของผู้อื่น
5. ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยแรงกดดันและการถูกบังคับ
6. ร่างกายมีปฏิกิริยาต่อความเครียดและใช้เวลานานในการกลับสู่สภาวะสมดุล

ดังนั้น บุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์ จัดได้ว่าเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเป็นคุณภาพภายใน มีจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดเชิงสร้างสรรค์ สามารถสร้างความสมดุลระหว่างความคิดจิตใจ อดทนต่อความล้มเหลว ผิดหวัง ขจัดข้อขัดแย้ง ยอมรับจุดดี จุดด้อยและความเป็นจริงได้ ซึ่งมีลักษณะพอจะสรุปได้ ดังนี้

1. สามารถสร้างสมดุลให้กับชีวิตได้ ไม่มีความทะเยอทะยานมากเกินไป แต่เหมาะสมกับความสามารถ ศักยภาพที่เป็นจริง และ มีความเป็นไปได้ มีความสอดคล้องระหว่างตัวตนที่เป็นจริง (real self) และตัวตนที่อยากเป็น (ideal - self) นำไปสู่ความมีสุขภาพจิตที่ดี

2. มีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง (self - esteem) รู้จักรักตนเอง รู้จักตนเอง ยอมรับตนเอง และ รู้สึกดีกับตนเอง ไม่หวั่นไหวต่อการวิพากษ์วิจารณ์ มีทัศนคติที่ดี

3. มีความสามารถในการจัดการกับตัวเอง มีศิลปะในการจัดระเบียบชีวิตตนเอง มีการแบ่งเวลาการทำงาน การพักผ่อน การพบปะเพื่อนฝูง และ การกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชีวิตของตนเองมีความหมาย มีคุณค่า และ ใช้ชีวิตอย่างรู้คุณค่า เพื่อสร้างความสุข ความสำเร็จต่อตนเอง และสังคม

4. มีความรู้สึกนึกคิดในเชิงบวก (positive thinking) มองโลกในแง่ดี ยอมรับสภาพความเป็นจริง เปลี่ยนปัญหาเป็นความสำเร็จ มองวิกฤติเป็นโอกาส ทุกอย่างที่เกิดขึ้น มองให้เป็นประโยชน์หรือข้อดีจนได้ จะทำให้จิตใจไม่เศร้าหมอง เบื่อหน่ายและเซ็ง แต่สามารถสร้างกำลังใจและความสุขให้เกิดขึ้นได้

5. มีความสามารถในการเอาชนะความกลัวและกล้าเผชิญในสิ่งที่ท้าทายได้ เช่น ความกลัวในการสอบ กลัวการสมัครงาน กลัวการสอบสัมภาษณ์ กลัวการเดินทาง กลัวจนไม่สามารถสงบจิตสงบใจได้ จึงต้องอาศัยสติกำกับจิต และทำจิตใจให้สงบ ระวังความว้าวุ่นใจ กังวลใจ และกล้าเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายได้

6. ไม่เป็นคนเก็บกดและมีความรู้สึกผิด (guilty) กับเรื่องหนึ่งเรื่องใดตลอดชีวิตและแสดงออกด้วยการก้าวร้าว รุนแรงต่อบุคคลรอบข้าง เพราะอดีตที่หลอนตนเองจนก้าวไปข้างหน้าไม่ได้

7. พอใจในตนเอง (self - satisfied) พอใจในสิ่งที่ตนมี มองหาข้อดี ศักยภาพของตนเอง ทำให้รู้สึกดีกับตนเอง เช่น ไม่สวຍแต่นิสัยน่ารัก เรียนไม่เก่งแต่ขยัน การบ้านการเรือนดี เป็นต้น

8. ทำให้ตนเป็นที่ยอมรับ ค้นพบข้อดีของตนเอง ก็กล้าที่จะเป็นตัวของตัวเอง ด้วยการสร้างความประทับใจ มีน้ำใจ ก็ทำให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง หรือทำให้ดีที่สุดในทุกสิ่งที่ทำ หากยังไม่สำเร็จก็ต้องทำต่อไป และ หากไม่สมหวังก็ทำให้ยอมรับได้ว่า กระบวนการสู่ความสำเร็จก็ต้องพบปัญหาอุปสรรคบ้างเป็นธรรมดา สามารถปรับใจ ปรับความคิดได้ ก็จะไม่เป็นทุกข์

3.5 การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

ในระบบการศึกษาของไทย ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการเรียนการสอนให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยมุ่งพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ทางสติปัญญาเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ผู้เรียนเก่ง

ห้องจำ แต่ขาดความสามารถในการควบคุมอารมณ์ คือ ให้ความสำคัญกับความฉลาดทางอารมณ์น้อยเกินไป ทำให้เกิดปัญหา เมื่อออกไปประกอบอาชีพก็มักไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จ และ ในปัจจุบัน ความฉลาดทางอารมณ์ได้รับความสนใจมากขึ้น ทำให้ระบบการศึกษาของไทยควรมุ่งพัฒนาทั้งความฉลาดทางสติปัญญาหรือไอคิว และ ความฉลาดทางอารมณ์หรืออีคิวไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถออกไปประกอบอาชีพให้ประสบผลสำเร็จ และ ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข คนที่มีไอคิวสูง อีคิวต่ำ มักจะเป็นคนไม่ค่อยมีความสุข เพราะคนที่มีไอคิวสูงแต่ขาดการพัฒนาด้านอีคิว มักจะกลายเป็นคนที่มีลักษณะอวดเก่ง เอาตนเองเป็นใหญ่ ไม่ค่อยเป็นมิตร ไม่มีลักษณะ การอ่อนน้อมถ่อมตน เพราะมั่นใจในตนเองสูง ทะเยอทะยาน วิตกกังวลมาก คิดมาก ว้าวุ่น เหนงา ขาดมิตร ส่วนคนที่มีอีคิวสูง มักจะเป็นผู้ที่มีความสามารถแสวงหาความสุขได้ไม่ยาก มักจะมีทัศนคติในการเข้าสังคมมนุษย์ว่า บุคคลจักต้องมีความสัมพันธ์กัน ต้องทำงานร่วมกัน คนประเภทนี้ จึงมีลักษณะชอบการเข้าสังคม ว้าเจิง เปิดเผย ชอบทำให้ผู้อื่นมีความสุข ซื่อตรง รักษาคำมั่นสัญญา มีความตรงไปตรงมา มองโลกในแง่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้างและมีความสุข ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจสภาพแวดล้อม มีจุดมุ่งหมายชัดเจน เมื่อมีความขัดแย้งหรือมีความคับข้องใจ ก็สามารถแก้ไขความขัดแย้งทั้งของตนเองและบุคคลรอบข้างได้อย่างมีสติและเหมาะสม ดังนั้น ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์จึงมีความสำคัญอันจะทำให้บุคคลเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข เพื่อเป็นการพัฒนาที่มั่นคง ซึ่งจะนำไปสู่ระยะยาวที่ยั่งยืน ทศพร ประเสริฐสุข (2543: 113-117) ได้ให้ความเห็นว่า สถาบันการศึกษา สังคม ครอบครัว สามารถมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของคนในสังคมได้ วัตถุประสงค์ของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วย

1. เพื่อพัฒนาให้เด็กและเยาวชน เป็นผู้ที่บุคลิกภาพที่ดีมีวุฒิภาวะทางอารมณ์
2. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก
3. พัฒนาการมองโลกในแง่ดี อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความคิด ความรู้สึก และทัศนคติในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
4. พัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การสื่อความหมาย (Communication) เพื่อเป็นทักษะทางสังคมที่สำคัญในการดำรงชีวิต
5. พัฒนาความสามารถในการรับรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ความคิด และ อารมณ์ของตนเองได้ เป็นคนที่มีสติ สามารถตระหนักรู้ตน และ อารมณ์ของตน
6. พัฒนาความซื่อตรง (Integrity) ซื่อสัตย์ รักษาคำมั่นสัญญา ตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สังคมปรารถนา

7. พัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์ สามารถจัดการทางอารมณ์ของตนในสภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ได้

8. พัฒนาแรงจูงใจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

9. พัฒนาความสามารถในการเข้าใจ รู้เท่าทันอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา

10. พัฒนาการควบคุมตนเอง (Self - Control) ซึ่งเป็นการปรับพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม

11. พัฒนาจิตใจใฝ่บริการ (Service Minded) อันเป็นรากฐานสันติสุขในสังคม

12. พัฒนาความสามารถในการบริหารความขัดแย้ง (Conflict Management)

13. พัฒนาความรู้สึกของมนุษย์และความเป็นมนุษย์ รู้จักชื่นชมดนตรีศิลปะ มีความละเอียดอ่อน เพื่อสร้างสภาวะอารมณ์ให้เป็นคนมีอารมณ์ดี

14. พัฒนาความมีคุณธรรม

โกลแมน (Goleman. 1995: 43-44) ได้เสนอแนะวิธีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. รู้จักอารมณ์ตนเอง การรู้จักอารมณ์ตนเองนั้น จะเป็นพื้นฐานในการควบคุมอารมณ์ เพื่อแสดงออกอย่างเหมาะสม การรู้จักอารมณ์ตนเอง คือ การรู้ตัว หรือการมีสติในทัศนะของพุทธศาสนานั้นเอง ปกติเมื่อเราเกิดอารมณ์ใด ๆ ขึ้นมา เราจะตกอยู่ในภาวะใดภาวะหนึ่งใน 3 ภาวะ ดังต่อไปนี้

1.1 ถูกครอบงำ หมายถึง การที่เราไม่สามารถฝืนต่อสภาพอารมณ์นั้น ๆ ได้ จึงแสดงพฤติกรรมไปตามสภาพอารมณ์ดังกล่าว

1.2 ไม่ยินดียินร้าย หมายถึง การไม่ยินดียินร้ายต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้น หรือทำเป็นละเลย ไม่สนใจ เพื่อบรรเทาการแสดงอารมณ์

1.3 รู้เท่าทัน หมายถึง การรู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้น มีสติรู้ว่าควรทำอย่างไร จึงจะเหมาะสมที่สุดในขณะเกิดอารมณ์นั้น ๆ

2. จัดการกับอารมณ์ตนเองได้ การจัดการกับอารมณ์ตนเองได้ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และ สามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ แต่การที่เราจะจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมหรือไม่เพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และ เทคนิคในการจัดการกับอารมณ์ตนเอง มีดังนี้

2.1 ทบทวนว่ามีอะไรบ้างที่เราทำลงไป เพื่อตอบสนองอารมณ์ที่เกิดขึ้น และ พิจารณาว่าผลที่ตามมาเป็นอย่างไร

2.2 เตรียมการในการแสดงอารมณ์ ผีก็สั่งตัวเองว่าทำอะไร และจะไม่ทำอะไร

2.3 ผีรับรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นหรือที่เราต้องเกี่ยวข้องในด้านดี ทำอารมณ์ให้แจ่มใส ไม่เศร้าหมอง

2.4 สร้างโอกาสจากอุปสรรค หรือหาประโยชน์จากปัญหา โดยการเปลี่ยนมุมมอง

2.5 ผีผ่อนคลายความเครียด โดยเลือกวิธีที่เหมาะสมกับตนเอง เช่น ออกกำลังกาย ปลูกต้นไม้ เล่นดนตรี นั่งสมาธิ เป็นต้น

3. สร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง การมองหาแง่ดีของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะช่วยให้เราเกิดความเชื่อมั่นว่า สามารถเผชิญกับเหตุการณ์นั้นได้ และทำให้เกิดกำลังใจที่ก้าวไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ โดยเทคนิคการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง มีดังนี้

3.1 ทบทวน และจัดอันดับสิ่งสำคัญในชีวิต โดยให้จัดอันดับความต้องการ ความอยากได้ อยากมี อยากเป็นทั้งหลายทั้งปวง แล้วพิจารณาว่าสิ่งที่เราจะบรรลุสิ่งที่ต้องการนั้น เรื่องไหนที่พอจะเป็นไปได้ เรื่องไหนที่ไม่น่าจะเป็นไปได้

3.2 ตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน เมื่อได้ความต้องการที่เป็นไปได้แล้ว ก็นำมาตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อวางแผนขั้นตอนการปฏิบัติที่จะมุ่งไปสู่จุดหมายอื่น ๆ

3.3 มุ่งมั่นต่อเป้าหมาย ในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความฝัน ความต้องการของตนเอง ต้องระมัดระวังอย่าให้มีเหตุการณ์มาทำให้เราเกิดความไขว่เขวออกนอกทางที่ตั้งไว้

3.4 ลดความสมบูรณ์แบบ ต้องทำใจยอมรับได้ว่า สิ่งที่เราตั้งใจไว้แล้วอาจมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ การทำใจยอมรับข้อบกพร่องจะทำให้เราไม่เครียด ไม่ทุกข์ ไม่ผิดหวังมากเกินไป

3.5 ผีมองหาประโยชน์จากอุปสรรค เพื่อสร้างความรู้สึที่ดี ๆ ที่จะเป็นพลังให้เกิดสิ่งดีอื่น ๆ ต่อไป ผีก็สร้างทัศนคติที่ดี หามุมมองที่ดีในเรื่องที่เราไม่พอใจ มองปัญหาให้เป็นความท้าทาย ที่เราจะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อสร้างพลัง และ แรงจูงใจ ให้ผ่านพ้นปัญหานั้น ๆ ไปได้

3.6 หมั่นสร้างความหมายในชีวิต ด้วยการรู้สึกดี ต่อตัวเอง นึกถึงสิ่งที่สร้างความภาคภูมิใจ และ พยายามใช้ความสามารถที่มีในการทำประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง และ ผู้อื่น แม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้กำลังใจตนเอง คิดอยู่เสมอว่าเราทำได้ เราจะทำและลงมือทำ

4. รู้อารมณ์ผู้อื่น การรู้และเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น และ สามารถแสดงอารมณ์ตนเองตอบสนองได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะกับคนที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย จะช่วยให้เราสามารถอยู่รวม หรือทำงานด้วยกันได้เป็นอย่างดี และ มีความสุขมากขึ้น และ เทคนิคการรู้และเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น มีดังนี้

- 4.1 ให้ความสนใจในการแสดงออกของผู้อื่น
- 4.2 อ่านอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น จากสิ่งที่สังเกตเห็นว่าเขามีความรู้สึกอย่างไร
- 4.3 ทำความเข้าใจอารมณ์ และความรู้สึกของผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา
- 4.4 แสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ เมื่อผู้อื่นมีปัญหา
5. รักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน
 - 5.1 การมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน จะช่วยลดความขัดแย้ง และช่วยให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น
 - 5.2 ใช้เทคนิคในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน
 - 5.3 ฝึกการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น ด้วยการเข้าใจ เห็นใจความรู้สึกของผู้อื่น
 - 5.4 ฝึกการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน
 - ฝึกการเป็นผู้พูด และ ผู้ฟังที่ดี
 - 5.5 ฝึกการแสดงน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการให้และรับ
 - 5.6 ฝึกการให้เกียรติผู้อื่นอย่างจริงใจ รู้จักยอมรับในความสามารถของผู้อื่น
 - 5.7 ฝึกแสดงความชื่นชม ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ตามวาระที่เหมาะสม

กรมสุขภาพจิต (2543: 7-8) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ โดยจำแนกแนวทางพัฒนาออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านดี

1.1 ความคุมตนเอง ผู้ใหญ่ควรสอนเด็กว่าอารมณ์ที่ไม่ดี เช่น โกรธ ไม่พอใจนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ แต่ต้องรู้จักควบคุม เพราะเราไม่ควบคุมจะเกิดผลเสียตามมา เช่น โกรธแล้ว ทำร้ายคนอื่น หรือทำลายข้าวของ ผู้ใหญ่ควรสอนเด็กให้รู้จักควบคุมตนเอง และ สอนให้เด็กรู้จักระบายอารมณ์ในทางที่เหมาะสม

1.2 ใส่ใจและเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น ผู้ใหญ่ควรฝึกให้เด็กรับฟังผู้อื่น และ กล่าวให้กำลังใจ หรือปลอบใจผู้อื่น เวลาที่เขาไม่สบายใจ เพราะการรับฟังผู้อื่นจะทำให้รู้ว่า ผู้อื่นคิดอย่างไร เข้าใจคนอื่นมากขึ้น

1.3 ยอมรับผิด เมื่อเด็กทำผิดผู้ใหญ่ควรบอกว่าเด็กทำอะไรผิด ทำให้เกิดความเสียหายอย่างไร ให้โอกาสเด็กชี้แจงเหตุผล ส่วนเกณฑ์ในการลงโทษเป็นเรื่องที่ตกลงกันว่า จะยอมรับโทษมากน้อยเพียงใด แต่ทั้งนี้พยายามหลีกเลี่ยงการลงโทษด้วยการเฆี่ยนตี

2. ด้านเก่ง

2.1 มุ่งมั่นพยายาม ผู้ใหญ่ควรสอนให้เด็กมีความมุ่งมั่นในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้นานขึ้นและทำสำเร็จ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการฝึกให้เด็กมีสมาธิอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้นานขึ้นและทำจนสำเร็จ

2.2 ปรับตัวต่อปัญหา การฝึกให้เด็กแก้ไขปัญหา จะทำให้เด็กพึ่งตนเองได้ ผู้ใหญ่ควรให้เด็กมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง สอนว่าการแก้ปัญหาเป็นเรื่องท้าทาย ให้อภัยตัวเองหาสาเหตุของปัญหา หาทางออกของปัญหาหลาย ๆ ด้าน และเลือกทางออกที่มีผลเสียต่อตนเองและผู้อื่นน้อยที่สุด

2.3 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ผู้ใหญ่ควรเปิดโอกาสให้เด็กพูดถึงความรู้สึก และความคิดเห็น หรือความสามารถของตนเอง กระตุ้นหรือสนับสนุนเมื่อเด็กมีท่าทีที่ต้องการ การแสดงออกและความชื่นชม จะทำให้เด็กมีความมั่นใจ และมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

3. ด้านสุข

3.1 พอใจในตนเอง ผู้ใหญ่ควรยกย่องชมเชยเมื่อเด็กทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จ เพื่อให้เด็กรู้สึกภูมิใจว่าตนเองมีความสามารถ และ รู้สึกว่ามีคุณค่า

3.2 รู้จักปรับใจ ผู้ใหญ่ควรสอนให้เด็กรู้จักปรับใจ โดยเมื่อเด็กรู้สึกผิดหวัง ผู้ใหญ่ควรตั้งคำถามเพื่อให้เด็กทำความเข้าใจกับปัญหา ได้คิดและรู้จักทำใจบ้าง

3.3 รื่นเริงเบิกบาน ในเวลาที่เด็กอารมณ์ไม่ดี ผู้ใหญ่ควรแนะนำให้เด็กรู้จัก ผ่อนคลายอารมณ์ของตนเอง เช่น อ่านการ์ตูนซ้ำซ้ำ ดูหนัง วาดรูป เล่นกีฬา เป็นต้น

นันทนา วงษ์อินทร์. (2544: 136-139) ได้กล่าวถึง แนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์แบบไทย ๆ โดยอ้างอิงประกอบ ของ สโลเวย์; และ เมเยอร์ ดังนี้

1. การรู้จักอารมณ์ตนเอง (Know one's Emotions) หมายถึง รู้ว่าอารมณ์ของตนเอง เป็นเช่นไร ทั้งในยามปกติ และยามอารมณ์มาปกติ รู้ถึงลักษณะของอารมณ์ การแสดงออก ตามอารมณ์ต่าง ๆ ตลอดจนผลย้อนกลับจากการเกิดอารมณ์ของตน ในด้านนี้เปรียบได้กับหลักธรรมะ ที่สอนให้บุคคลมีสติ เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ตนเองในการแสดงอารมณ์ รู้สาเหตุที่มาของอารมณ์ ตลอดจนไตร่ตรองถึงผลที่จะเกิดตามมา ซึ่งความมีสตินับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการพัฒนา ความฉลาดทางอารมณ์ เพราะเป็นองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ต้องอาศัยสติเป็นพื้นฐาน

2. การจัดการทางอารมณ์ตนเอง (Managing Emotions) หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตน และแสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลา และเหตุการณ์ ทั้งอารมณ์ดีและอารมณ์ไม่ดี ให้เกิดความสมดุลและมีผลย้อนกลับเป็นที่พึงพอใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับ ความอดทน รู้จักระงับอารมณ์ และระบายอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ไม่เก็บกด อาจเปรียบได้กับการสอนให้มีขันติ รู้จักข่มอารมณ์ที่ไม่พึงปรารถนา ดังที่มีคำเตือนใจสำหรับคนโกรธว่า ให้ “นับหนึ่งถึงสิบ” ก่อนเมื่อระงับอารมณ์ไว้ได้ ก็ใช้ปัญญาไตร่ตรองว่าควรจะทำปฏิบัติเช่นไร จึงจะมีผลย้อนกลับที่ให้คุณมากกว่าโทษ ซึ่งจะถึงขั้นนี้ได้ก็ต้องสืบเนื่องมาจากข้อ 1 คือ การมีสติ

3. การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (Motivating One-Self) หมายถึง การมองหาสิ่งดี ๆ สิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองมีอยู่ มองแง่ดีของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสร้างความเชื่อมั่นว่า เราสามารถเผชิญสิ่งนั้นได้ เราสามารถทำได้ เราสามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดกำลังใจที่จะสร้างความรู้สึที่ดี ๆ ต่อตนเองในการสร้างแรงจูงใจ หรือกำลังใจให้ตนเองนั้น ถ้าเรามีสติและใช้ปัญญาไตร่ตรองดูก็จะพบว่า ในตนเองมีสิ่งดี ๆ มากมาย มีคุณค่า มีความสามารถ และในข้อนี้เราก็ได้รับรู้กันมานานในพุทธศาสนาที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” มองปัญหา อุปสรรคเป็นสิ่งท้าทายเพื่อให้เกิดแรงจูงใจที่จะฟันฝ่า ปรับมุมมอง “ชีวิตคือการต่อสู้ ศัตรูคือยาชูกำลัง” หากมีสิ่งผิดพลาดบกพร่อง ก็สร้างแรงจูงใจให้ตนเอง เพื่อไม่ให้ท้อถอยว่า “สี่เท้ายังรู้พลาด นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง” หรือ “ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น” เหล่านี้ล้วนเป็นคติแบบไทย ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง

4. การหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น (Recognizing Emotions) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น มีความเข้าใจ เห็นใจผู้อื่น สามารถปรับสมดุลของอารมณ์ตนเอง เพื่อตอบสนองต่ออารมณ์ของผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องกัน ซึ่งในการหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่นนั้น คนไทยมีการอบรมสั่งสอนหรือให้แนวทางปฏิบัติต่ออารมณ์ผู้อื่นที่ได้ยินบ่อย ๆ ได้แก่ “รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา” เพื่อจะได้เข้าใจว่า ผู้อื่นรู้สึกอย่างไรในสถานการณ์ที่เขาประสบอยู่ หรือให้รู้จักปรับตัวให้เข้ากับอารมณ์ผู้อื่น เช่น “น้ำเต๋วอย่าขวางเรือ” จะได้ไม่เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงอันเนื่องมาจากการแสดงอารมณ์ที่รุนแรงต่อกัน

5. การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (Handling Relationships) หมายถึง ความสามารถในการอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นและมีความสุข แนวทางในการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในการอยู่ร่วมและทำงานร่วมกัน หลักธรรมที่เด่นชัดถูกหยิบยกขึ้นมาใช้บ่อย ๆ ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างเพื่อนร่วมงาน การใช้พรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดีทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เป็นเรื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา บุคคลควรได้มีการพัฒนาทั้งสติปัญญาทางอารมณ์และความฉลาดทางอารมณ์ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้ทรัพยากรบุคคลของประเทศเป็นผู้ที่เก่ง ดี และ มีความสุข ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเรียน ด้านการทำงาน ประสบความสำเร็จในชีวิต และ สามารถปรับตัวให้เข้าสังคมได้เหมาะสม ถูกกาลเทศะ หากสามารถนำไปปฏิบัติจริงจังก็นจะสามารถช่วยพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กได้ และเมื่อเด็กได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เด็กก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ที่มีคุณภาพ ประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นปากเสียงของประเทศ เป็นผู้ตัดสินใจ และ จูงใจผู้อื่น (ไดดี, เกวน. 2546: 192) เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม และประเทศชาติต่อไป

3.6 การวัดความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน

การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ ได้มีผู้ศึกษาและสร้างแบบวัด เช่น ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2544: 30) ได้ทำการวิจัยเพื่อสร้างมาตรประเมินและปกติวิสัยของความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับวัยรุ่นไทย เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารงานวิจัยและแบบวัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นแบบทดสอบมาตราส่วน 5 ระดับ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบส่วนบุคคล องค์ประกอบระหว่างบุคคล องค์ประกอบด้านการปรับตัว ด้านการจัดการ บริหารความเครียด และ ด้านภาวะอารมณ์ทั่วไป กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่นชายหญิง อายุ 12-18 ปี กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่าง 1.00-4.00 และ คัดเลือก อย่างเฉพาะเจาะจง จากนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนในโครงการพัฒนาและวิจัยนำร่อง การปฏิรูปการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 6,301 คน ผลวิจัยพบว่า ค่าความเชื่อมั่นของมาตรประเมินความฉลาดทางอารมณ์ โดยการสอบซ้ำห่างกัน 1 เดือน ได้ค่าแต่ละองค์ประกอบตั้งแต่ .71 - .87 และในปี 2545 คมเพชร ชัตรศุภกุล ได้ศึกษาการสร้างแบบวัด ความฉลาดทางอารมณ์ของเด็ก เพื่อนำผลที่ได้จากการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ไปเป็นข้อมูล พื้นฐานในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เด็กอายุ 9-12 ปี แบบวัดเป็นแบบเลือกตอบ 2 ข้อ จำนวน 80 ข้อ มี 6 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเอง ความสามารถในการแสดงอารมณ์ของตนเอง ความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น และความสามารถ ในการเคารพกฎระเบียบ การมีวินัย คุณธรรมและจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายหญิง อายุ 9-12 ปี กำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 2,765 คน ผลการวิจัยพบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .530 นอกจากนี้ กรมสุขภาพจิตได้พัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับประชาชนไทย อายุ 12-60 ปี โดยใช้กรอบแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ 3 ด้าน คือ ดี เก่ง สุข มีข้อคำถามทั้งหมด 52 ข้อ มาตราส่วน 4 ระดับ มี 2 ชุด สำหรับวัดความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยรุ่น (อายุ 12-17 ปี) และ แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้ใหญ่ (อายุ 15-60 ปี)

3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์

3.7.1. งานวิจัยในต่างประเทศ

ซาโลเวย์; และ คนอื่น (Salovey; et al. 1995: 124-125) ได้สำรวจความฉลาดทางอารมณ์ โดยใช้มาตรวัด เทรต เมตา สเกล (trait meta - mood scale) เป็นการวัดความแตกต่างระหว่างบุคคล ในความสามารถที่จะสะท้อนอารมณ์และจัดการกับอารมณ์ มีมาตรประเมินค่า

5 ระดับ โดยมี 3 ด้าน คือ ความเอาใจต่อความรู้สึก ความชัดเจนในการแยกแยะอารมณ์ และการปรับสภาวะอารมณ์ พบว่า มีคุณภาพด้านความเชื่อมั่นความเที่ยงตรงเชิงเหมือนและความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (convergent and discriminant validity) ผลการศึกษาพบว่า ความเอาใจใส่ต่ออารมณ์ความรู้สึก มีความสัมพันธ์ทางลบกับความเศร้าหดหู่ และ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมองโลกในแง่ดีและมีความเชื่อในการจัดการระบบสภาวะอารมณ์ที่ไม่ดี

ครินสกี (Krinsky. 1996: 180) ศึกษาถึงการควบคุมอารมณ์ สิ่งกระตุ้นความสำเร็จในชีวิตและความก้าวร้าวของเด็กที่มีบิดามารดาติดยาเสพติด กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 6-12 ปี เชื้อสายแอฟริกัน-อเมริกัน ที่บิดามารดาติดยาเสพติดจำนวน 50 คน พบว่า การรู้จักระงับควบคุมอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงกระตุ้นความสำเร็จในชีวิต บิดามารดาที่มีนิสัยก้าวร้าวจะส่งผลให้บุตรมีความก้าวร้าว โดยแสดงบุคลิกลักษณะถึงความสามารถในการระงับควบคุมอารมณ์ได้น้อยกว่าเด็กปกติทั่ว ๆ ไปรวมทั้งจะควบคุมอารมณ์ก้าวร้าวได้ยากกว่าด้วย

ฮอลบรูค (Holbrook. 1997: 229) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับทักษะการเขียน โดยตั้งสมมติฐานว่า มีสหสัมพันธ์ในทางบวกระหว่างทักษะการเขียนกับคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนเรียนวิชา EN 102 การเขียนเบื้องต้น ปีการศึกษา 1996 จำนวน 108 คน พบว่า คะแนนความฉลาดทางอารมณ์ได้มาจากการสังเกตของผู้สอน มีสหสัมพันธ์กับผลจากแฟ้มสะสมผลงานของผู้เรียนและเกรดวิชา EN 102 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.7.2 งานวิจัยในประเทศ

เทอดศักดิ์ เดชคง (2542: 56-60) ได้ศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในกรุงเทพมหานคร จำนวนมากกว่า 200 คน วัด 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 เป็นการประเมินโดยให้เด็กทำเอง ส่วนที่ 3 เป็นการประเมินโดยครูประจำชั้น พบว่า เด็กห้องเก่งมีความฉลาดทางอารมณ์เฉลี่ยต่ำกว่าเด็กห้องธรรมดา เด็กห้องเก่งมักมีความสุขต่ำกว่าเด็กห้องธรรมดา เด็กห้องเก่งมีแนวโน้มที่จะมองตนเองมีความสามารถทางอารมณ์ (ความพึงพอใจ ความคิดแง่บวก ความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจ) และ ครูมีแนวโน้มที่จะให้คะแนนความสุข และการเป็นคนดีแก่เด็กห้องเก่งสูงกว่าเด็กห้องธรรมดาอย่างเห็นได้ชัดเจน

ประชัน จันทรสุข (2544: 62-63) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์อารมณ์กับความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลจิตเวชกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล จังหวัดชัยนาท จำนวน 60 คน โดยใช้แบบทดสอบเชาวน์อารมณ์ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้อารมณ์ตน การบริหารอารมณ์ การสร้างแรงจูงใจ การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น และการคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ภาพ พบว่า เชาวน์อารมณ์ทั้ง 5 ด้านแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ

ความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลจิตเวชโดยเชาว์อารมณ์ด้านการคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพ มีความสัมพันธ์สูงสุดกับทักษะการสร้างสัมพันธภาพเพื่อการบำบัด ($r=.724$) ส่วนเชาว์อารมณ์ด้านการสร้างแรงจูงใจมีความสัมพันธ์สูงสุดกับทักษะการทำกลุ่มบำบัด ทักษะการสอนสุขศึกษา และทักษะรวม ($r=.647, .657$ และ $.681$ ตามลำดับ)

กฤษฎา สาตร์พันธ์ (2546: 59) ได้ศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์พัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ ปีการศึกษา 2545 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีคะแนน การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของโคลเบิร์กต่ำกว่าจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ในระดับที่ 2 ขั้นที่ 4 ลงมา จำนวน 16 คน ผลการวิจัยพบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชัญญา บัวประเสริฐ (2544: 57) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โรงเรียนมักกะสันพิทยาสรรพวิทยาคาร กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นมากกว่านักเรียนที่ได้รับข้อเสนอแนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จุฑานุช บุษปวนิช (2547: 60) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทวราชกุญชร เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า เรียนมีความฉลาดทางอารมณ์มากขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความฉลาดทางอารมณ์ดีกว่านักเรียนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จารุวรรณ ทองวิเศษ (2546: 71-78) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเชาว์อารมณ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ศึกษาให้นักความสำคัญของเชาว์อารมณ์แต่ละองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและสร้างสมการพยากรณ์กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพัทลุง จำนวน 375 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า เชาว์อารมณ์กับการใช้เหตุผล เชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r=.640$) และเชาว์อารมณ์ทั้ง 4 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์พหุคูณกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ($R=.744$) สำหรับน้ำหนักความสำคัญของเชาวน์อารมณ์ แต่ละองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม พบว่า องค์ประกอบด้านการใช้อารมณ์ เกื้อหนุนความคิด ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนองค์ประกอบด้านการเข้าใจ การวิเคราะห์ และ การใช้ความรู้จากอารมณ์ที่เกิดขึ้น องค์ประกอบด้านการรับรู้ การประเมินและการแสดงออกซึ่งอารมณ์ และองค์ประกอบด้านการรับรู้และควบคุมอารมณ์ เพื่อส่งเสริมความงอกงามทางอารมณ์และสติปัญญาส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ญานิกา สวัสดิพิงศา (2549: 129-134) ศึกษาการพัฒนาเชาวน์อารมณ์ เหตุผลเชิงจริยธรรมและความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคด้วยการฝึกสมาธิ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คน ผลการวิจัยพบว่า เพศหญิง และ เพศชายที่ได้รับการฝึกสมาธิมีเชาวน์อารมณ์ไม่แตกต่างกัน ภายหลังการฝึกสมาธิผู้ที่ได้รับการฝึกสมาธิมีเชาวน์อารมณ์สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกสมาธิอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

4.1 ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540: 26-27) กล่าวว่า ความหมายของกลุ่ม (Group) หรือกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) หรือกระบวนการกลุ่ม หรือกระบวนการหมู่พวก (Group Process) หมายถึง การที่คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความคิด มีการกระทำ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีแรงจูงใจร่วมกันในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยที่แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลและได้รับอิทธิพลต่อกัน และกัน แต่อาจมีวัตถุประสงค์ร่วมกันหรือไม่ก็ได้

สำนักส่งเสริมและพัฒนานันทนาการ (2552: ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ ไว้ดังนี้ เป็นกิจกรรมที่ให้กลุ่มได้เรียนรู้ถึงพฤติกรรม ทักษะคิด และการเข้าใจคน เป็นกิจกรรมที่ให้กลุ่มรู้วิธีแก้ไขปัญหาอุปสรรคและพัฒนาตนเอง และรับรู้ตนเอง เป็นการเรียนรู้ปฏิริยาภายในกลุ่ม กระตุ้นในบุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อการอยู่ในสังคม เป็นการใช้กระบวนการกลุ่ม เป็นแนวทางให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อการพัฒนาองค์กร

นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2544: 12) ได้กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มหรือกลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีการฝึกอบรมที่เน้นผู้เข้ารับการอบรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้และการแก้ปัญหาาร่วมกัน ตลอดจนช่วยเสริมสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองก่อให้เกิดความอบอุ่นตลอดการฝึกอบรม ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และคงทนถาวร

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความหมายของกลุ่ม สรุปได้ว่ากลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลมาอยู่รวมกัน ต่างมีปฏิสัมพันธ์กัน มีจุดประสงค์ร่วมกัน มีผลของการทำงานร่วมกัน มีการสื่อสารทางวาจา ตลอดจนมีแนวคิดและการปฏิบัติร่วมกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์

4.2 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546: 149-150) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ ดังนี้

1. เพื่อสร้างความเข้าใจในตนเองอย่างถูกต้อง โดยปกติบุคคลทั่วไปอาจคิดว่าตนเองมีความเข้าใจในตัวเอง ไม่จำเป็นที่จะต้องให้คนอื่นช่วยชี้แจงว่าตนเป็นคนอย่างไร ในทางจิตวิทยาแล้ว มนุษย์ย่อมเข้าใจตนเอง แต่ในบางด้านก็อาจจะไม่เข้าใจตนเองได้ดีเท่าที่ควร อาจจะเป็นไปตามลักษณะของคำพังเพยของคนไทยที่กล่าวว่า “เส้นผมบังภูเขา” ซึ่งหมายความว่าเรื่องบางอย่างซึ่งเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ อาจจะไม่เป็นที่เข้าใจเลย เปรียบเสมือน “ผงเข้าตาตนเองแล้วเอาออกไม่ได้” ดังนั้น จะเห็นได้ว่ารายละเอียดบางอย่างของตนเองมนุษย์อาจจะไม่รู้ทั้งหมด เป็นสาเหตุของการไม่เข้าใจตนเองอย่างถูกต้อง

2. เพื่อสร้างความเข้าใจในบุคคลอื่น มนุษย์มีความต้องการจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ ความเข้าใจในสมาชิกของกลุ่ม ความเข้าใจบุคคลอื่นย่อมจะทำให้เกิดการยอมรับพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา ดังนั้น การทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันของสมาชิกจะเปิดโอกาสให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ของแต่ละคนได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลใดจะเข้าใจบุคคลอื่นได้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาอยู่ร่วมกันเท่านั้น เพราะมักจะปรากฏอยู่เสมอว่า แม้จะอยู่ด้วยกันมานานก็ยังไม่เข้าใจกันดีเท่าที่ควร ดังนั้น การที่เข้าใจบุคคลอื่นจึงเป็นเรื่องที่จะต้องเรียนรู้

3. เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิก ในการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกนอกจากจะอาศัยความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคนแล้ว สิ่งที่สำคัญและมีความหมายต่อความสำเร็จเป็นอย่างยิ่งคือ ความร่วมมือ ถึงแม้ว่าสมาชิกทุกคนจะมีความสามารถเป็นเลิศด้านต่าง ๆ ก็ตาม แต่ถ้าขาดความร่วมมือที่ดี จะทำให้การทำงานของกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้น ในการทำกิจกรรมกลุ่มจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่สมาชิกกลุ่มให้มีทักษะที่จำเป็นในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น

จินดารัตน์ ปิรมณี (2545: 57) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาส่งเสริมบุคคลให้รู้จักตนเองและผู้อื่น ตลอดจนจนถึงเรียนรู้ที่จะปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่บกพร่อง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี

จากจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มข้างต้น สรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่ม มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บุคคลได้มีโอกาสในการที่จะปรับปรุงแก้ไข พัฒนาเปลี่ยนแปลง เจตคติ และ พฤติกรรม ตลอดจนการฝึกฝนต่าง ๆ และ สามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น

4.3 ความสำคัญของกิจกรรมกลุ่ม

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546: 20-24) กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มไว้ ดังนี้

1. คุณค่าในการพัฒนาการ (Development Values) กิจกรรมกลุ่มสามารถ สร้างพัฒนาการให้กับบุคคลในกลุ่มได้เป็นอย่างดี กิจกรรมแต่ละประเภทสนองความพึงพอใจของ บุคคลแตกต่างกันออกไป คุณค่าด้านพัฒนาการที่เกิดขึ้น มีดังนี้

1.1 การสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล เช่น ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ความต้องการความปลอดภัย ต้องการการยอมรับจากหมู่คณะ

1.2 มีการสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม เมื่อบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม จะได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนในสังคม และ ในขณะเดียวกันจะได้เรียนรู้เรื่องการควบคุม การแสดงออกทางอารมณ์ด้วย

1.3 การพัฒนาด้านทัศนคติ ความสนใจ ความสามารถ และ ปกติวิสัยทางสังคม ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม บุคคลจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลอื่น มีการเคารพบุคคลอื่น จึงจะทำให้ อยู่ร่วมกับกลุ่มได้ ถ้าหากไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว จะทำให้ไม่สามารถปรับตัวได้กับสมาชิกในกลุ่ม

1.4 คุณค่าทางอาชีพ กิจกรรมกลุ่มบางประเภท เช่น กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน นอกจากจะให้ข้อสังเกตทางด้านอาชีพแล้ว ยังให้ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพต่าง ๆ เช่น ดนตรี ศิลปะ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

1.5 ความเจริญงอกงามด้านความรู้และทักษะ ในขณะที่บุคคลได้มีโอกาส ทำกิจกรรมกลุ่มนั้น อาจจะได้รับความรู้และทักษะบางประการ เช่น การพูดในที่สาธารณะ การอภิปรายกลุ่ม กฎระเบียบในการทำงานเป็นหมู่คณะ

2. คุณค่าด้านการวินิจฉัย (Diagnostic Values) สำหรับผู้นำกลุ่มเมื่อมีการทำ กิจกรรมกลุ่ม จะทำให้มีโอกาสที่จะสังเกตสมาชิกในกลุ่ม ให้ได้รับความเข้าใจอย่างดีในตัวสมาชิก

3. คุณค่าด้านการบำบัด (Therapeutic Values) ในการรวมกลุ่มของบุคคลนั้น จะมีคุณค่าต่อการบำบัดเป็นอย่างดี สำหรับบุคคลที่มีปัญหาจะได้รับประโยชน์จากการร่วมกิจกรรม กลุ่มสามารถแก้ปัญหาได้ เช่น ปัญหาทางอารมณ์ การพัฒนานิสัยของตนเอง เป็นต้น

4. คุณค่าต่อโรงเรียนและชุมชน (Value to the school and Community) บุคคล ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีโอกาสในการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ทำให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีคุณค่า สร้างประโยชน์ให้แก่สังคมได้

สรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถช่วยให้สมาชิกได้พัฒนาตนเองในด้านอารมณ์ สังคม และ รู้จักควบคุมตนเอง นอกจากนี้ ยังสามารถรับผิดชอบตนเอง และมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลอื่น เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ดี

4.4 เทคนิคที่ใช้กิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม

ทศนา แหมมณี (2549: 41) ได้เสนอการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ไว้หลายวิธี ดังนี้

1. บทบาทสมมติ (Role - Play) เป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน โดยที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติ และ บทบาทสมมติขึ้นมาให้นักเรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่า ควรจะเป็น และ ถือเอาการแสดงออกทั้งทางความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปรายเพื่อการเรียนรู้ การแสดงบทบาทสมตินับว่าเป็นวิธีการฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจวิธีหนึ่ง เพราะในสถานการณ์และบทบาทที่สมมติขึ้นมาให้คล้ายคลึงกับสิ่งที่จริงนั้น มักจะมีปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง ๆ แฝงมาด้วย การที่ให้ผู้เรียนได้เลือกที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ โดยที่ไม่ต้องฝึกหรือเตรียมตัวมาก่อนนั้น ผู้แสดงจะต้องแสดงไปตามธรรมชาติ โดยที่ไม่รู้ว่า คนอื่นจะมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไรนั้น นับว่าเป็นการช่วยฝึกให้ผู้แสดงได้เรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมและหาทางแก้ปัญหาตัดสินใจอย่างธรรมชาติ

2. สถานการณ์จำลอง เป็นการสอนโดยการให้ผู้เรียนเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กันในสถานการณ์จำลองจากสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น สถานการณ์จำลองบางประเภทมีลักษณะเป็นเกมการแข่งขันที่เล่นได้อย่างสนุกสนานไปพร้อม ๆ กับการได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น สถานการณ์จำลองสามารถใช้ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ได้ดี ตัวอย่างเช่น เรื่องของการเห็นประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม มีเกมสถานการณ์จำลองที่ผู้เรียนสามารถลงมือเล่นแล้วเห็นได้ว่า หากทุกคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอะไรจะเกิดขึ้น และ อะไรเป็นเหตุให้คนต้องเห็นแก่ประโยชน์ตน รวมทั้งได้เรียนรู้ถึงการรู้จักประสานประโยชน์ตนและส่วนรวม การมองการณ์ไกลและการคำนึงถึงประโยชน์ระยะยาว ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันตัว

3. เกม (Game) เป็นวิธีการหนึ่งที่น่าสนใจนำมาใช้ในการสอนได้ดี โดยครูผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติขึ้นให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตัวเองภายใต้ข้อตกลง หรือ กติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะมีผลออกมาในรูปแบบของการแพ้การชนะ วิธีการนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกจากนั้น ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนด้วย

4. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง ๆ นำมาดัดแปลง และ ใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูล ซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคลึงกับชีวิตจริงมาใช้ จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากขึ้น

5. ละคร (Acting or Dramatization) คือ วิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามที่เรียนที่กำหนดไว้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมบทบาทที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะมีส่วนทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้ เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้ มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนั้น การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกัน จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกัน

จากการเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง และ ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้สึกนึกคิด และ พฤติกรรมของตนเอง โดยมีเทคนิคให้เลือกปฏิบัติหลายวิธีตามความเหมาะสมของกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองจากกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ กิจกรรมที่ผู้วิจัยเลือกนำมาใช้ ได้แก่ บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง เกม และ สถานการณ์จำลอง เพราะกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับประถมศึกษา

4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

4.5.1. งานวิจัยในต่างประเทศ

เดวิส (Davis. 1997: 32-63) ได้ศึกษาผลการใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มในการเรียนคณิตศาสตร์ หน่วยการแก้ปัญหามีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อการเรียนวิชาดังกล่าว ของนักเรียนเกรด 7 จำนวน 10 คน โดยแบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันดีกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม

บอร์ตแมน (Boardman. 1988: 1952) ได้ศึกษาผลของการนำกระบวนการกลุ่มไปในโปรแกรมการเลิกสูบบุหรี่ โดยมีอาสาสมัคร 67 คน เข้ารับการฝึกตามโปรแกรมดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า อัตราผู้งดสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิง

4.5.2. งานวิจัยในประเทศ

เพ็ญประภา คานปือ (2546: 44) ศึกษาผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการพัฒนามนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโหล่นสามัคคี อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างเลือกจากนักเรียนที่มีมนุษยสัมพันธ์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมาจำนวน 11 คน ทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ทั้งหมด 7 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีมนุษยสัมพันธ์หลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กลินบุปผา ไสธรรชัยวิทย์ (2546: 57-58) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มต่อการพัฒนาเชาวน์อารมณ์ด้านสมรรถนะส่วนบุคคลและด้านสมรรถนะทางสังคม กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โรงเรียนบ้านบะเค จำนวน 20 คน โรงเรียนบ้านโพทอง จำนวน 20 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 20 คน กลุ่มควบคุม 20 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีเชาวน์อารมณ์ด้านสมรรถนะส่วนบุคคลและ ด้านสมรรถนะทางสังคมสูงขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีเชาวน์อารมณ์ด้านสมรรถนะส่วนบุคคลและสมรรถนะทางสังคมสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิสรา คำณิ (2544: 50) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการรู้จักตนเอง โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน ผลการทดลองพบว่า กลุ่มนักเรียนกลุ่มทดลองมีความเฉลียวฉลาดด้านการรู้จักตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ กลุ่มทดลองมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการรู้จักตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิษฎา ดวงจันทร์ (2544: 45-46) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการใช้สถานการณ์จำลอง ที่มีต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเสด็จนคร เขตคลองสาน ปีการศึกษา 2544 แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 ที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลองและการชี้แนะ กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับสถานการณ์จำลองและการใช้หลักฟรีแมคพบว่า นักเรียนมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับสถานการณ์จำลองและการชี้แนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการใช้สถานการณ์จำลองและการใช้หลักฟรีแมคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ลดลงหลังจากไม่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลองและการชี้แนะและไม่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลองและการใช้ฟรีแมคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดวงสมร จันทับ (2550: 71) ทำการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ บทบาทสมมติและการเล่านิทานที่มีต่อความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจำนวน 60 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติและการเล่านิทานก่อนการทดลองและหลังการทดลอง มีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการเล่านิทานมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่า กลุ่มควบคุม และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยบทบาทสมมติมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มการเล่านิทานและกลุ่มควบคุม

สิริวรรณ ฉันทะสานนท์. (2541: 48) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการให้ เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ สีลม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อดีขึ้น หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ นักเรียนที่เข้าร่วม กิจกรรมกลุ่ม มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อดีกว่านักเรียนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเอื้อเฟื้อ ทำให้ ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะสร้างแบบวัดและโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ควบคู่คุณธรรม ตามหลักนโยบายการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สำหรับการเตรียมตัวให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่ดี ของสังคมต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาและพัฒนาความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนินธิปริญา กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนินธิปริญา กรุงเทพมหานคร มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 212 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

- 2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความเชื่อเพื่อ เป็นนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนินธิปริญา กรุงเทพมหานคร มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 212 คน

- 2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาความเชื่อเพื่อ ได้แก่ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนินธิปริญา กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยคัดเลือกระดับชั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยความเชื่อเพื่อต่ำสุดมาหนึ่งระดับชั้น จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งได้จากการประเมินโดยใช้แบบวัดความเชื่อเพื่อ และผู้วิจัยคัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนระดับความเชื่อเพื่อตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา จากการถามความสมัครใจยินดีเข้าร่วมทดลองจำนวน 20 คน และ สุ่มอย่างง่ายนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมทดลองมา จำนวน 12 คน

ตาราง 1 จำนวนห้องเรียนและจำนวนนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนิตยปริญา กรุงเทพมหานคร

ระดับ ชั้นประถมศึกษา	จำนวนนักเรียน (คน)	จำนวนนักเรียนที่เข้าร่วม โปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ
4	63	-
5	84	12
6	65	-
รวม	112	12

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 4 ตอน รวมทั้งสิ้น 40 ข้อ แบ่งได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความเชื่อเพื่อ จำนวน 15 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู จำนวน 15 ข้อ

และโปรแกรมการพัฒนาความเชื่อเพื่อ ซึ่งใช้เวลาในการทดลอง 12 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

2.1 ขั้นตอนการพัฒนาแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามจากงานวิจัยอื่น จำนวน 3 ฉบับ ดังนี้

2.1.1 แบบสอบถาม ตอนที่ 2 เรื่องความเชื่อเพื่อ ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแบบสอบถามเรื่องผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเชื่อเพื่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์สีลม กรุงเทพมหานคร ของสิริวรรณ จันทนะสานนท์ (2541: 50-51) ผู้วิจัยได้ปรับภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง และปรับในข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

2.1.2 แบบสอบถาม ตอนที่ 3 เรื่องความฉลาดทางอารมณ์ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแบบสอบถามเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต (2543: 33-34) ผู้วิจัยได้ปรับภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง และปรับในข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

2.1.3 แบบสอบถาม ตอนที่ 4 การอบรมเลี้ยงดู ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ งามตา วรินทร์านนท์ (2536: 38-39) ผู้วิจัยได้ปรับภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง และปรับในข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

2.1.4 จากแบบสอบถามข้างต้น ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง และนำมาพิจารณากับอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท เพื่อปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

2.1.5 เมื่อพัฒนาแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้สำเร็จแล้ว ผู้วิจัยติดต่อขอหนังสือขอความร่วมมือเพื่อการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนจ่านกวิทยา กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 100 คน ตอบแบบสอบถามทั้ง 4 ชุด เพื่อทดลองใช้ (Try out) แบบสอบถามทั้ง 4 ชุด เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามโดยใช้สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) หลังจากนั้น นำไปทดลองใช้ครั้งที่ 2 กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนจ่านกวิทยา ที่ไม่ซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดลองครั้งแรก และ นำมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา α -Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) มีรายละเอียด ดังนี้

2.1.5.1 แบบสอบถาม ตอนที่ 2 เรื่องความเอื้อเฟื้อ จำนวน 15 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.36-0.65 ผู้วิจัยได้นำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไปปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .87

2.1.5.2 แบบสอบถาม ตอนที่ 3 เรื่องความฉลาดทางอารมณ์ จำนวน 10 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.21-0.66 ผู้วิจัยได้นำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไปปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .80

2.1.5.3 แบบสอบถาม ตอนที่ 4 เรื่องการอบรมเลี้ยงดู มีรายละเอียด ดังนี้

2.1.5.3.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน จำนวน 5 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.27-0.79 ผู้วิจัยได้นำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไปปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .78

2.1.5.3.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล จำนวน 5 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.39-0.69 ผู้วิจัยนำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไปปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .77

2.1.5.3.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม จำนวน 5 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.32-0.86 ผู้วิจัยนำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไปปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83

ตอนที่ 2 ตัวอย่างแบบสอบถามความเชื่อเพื่อ

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ และทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความ
ที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริงที่สุด	จริง	จริงบ้าง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
0.	ให้เพื่อนลอกการบ้าน เพื่อให้ทัน ส่งครู					
00.	ช่วยงานในห้องเรียนถึงแม้ไม่ใช่ เวรประจำวัน เช่น ลบกระดานดำ จัดโต๊ะ เป็นต้น					

ซึ่งมีเกณฑ์ในการให้คะแนนแต่ละระดับดังนี้

ระดับความเห็น	คำถามทางบวก	คำถามทางลบ
จริงที่สุด	5	1
จริง	4	2
จริงบ้าง	3	3
จริงน้อย	2	4
จริงน้อยที่สุด	1	5

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน พิจารณาจากระดับค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยถือเกณฑ์
ของจอห์น ดับเบิลยู เบสท์ (Best. 1970: 174-175) ดังนี้

4.50-5.00	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความเชื่อของนักเรียนมากที่สุด
3.50-4.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความเชื่อของนักเรียนมาก
2.50-3.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความเชื่อของนักเรียนบ้าง ไม่ตรงบ้าง
1.50-2.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความเชื่อของนักเรียนน้อย
1.00-1.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความเชื่อของนักเรียนน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ตัวอย่างแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ และทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความ
ที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริงที่สุด	จริง	จริงบ้าง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
0.	เมื่อฉันมองดูสีหน้า แววตา และ น้ำเสียงของเพื่อน ฉันสามารถรับรู้ และเข้าใจถึงอารมณ์ของเพื่อนได้					
00.	โดยปกติ ฉันจะรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่นเสมอ เพื่อสร้างสัมพันธที่ดี ต่อกัน					

ซึ่งมีเกณฑ์ในการให้คะแนนแต่ละระดับดังนี้

ระดับความเห็น	คำถามทางบวก	คำถามทางลบ
จริงที่สุด	5	1
จริง	4	2
จริงบ้าง	3	3
จริงน้อย	2	4
จริงน้อยที่สุด	1	5

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน พิจารณาจากระดับค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยถือเกณฑ์
ของจอห์น ดับเบิลยู เบสท์ (Best. 1970: 174-175) ดังนี้

4.50-5.00	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความจริงของนักเรียนมากที่สุด
3.50-4.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความจริงของนักเรียนมาก
2.50-3.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความจริงของนักเรียนบ้าง ไม่ตรงบ้าง
1.50-2.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความจริงของนักเรียนน้อย
1.00-1.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความจริงของนักเรียนน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ตัวอย่างแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ และทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความ
ที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริงที่สุด	จริง	จริงบ้าง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
0.	ผู้ปกครองยินดีให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมพิเศษของโรงเรียนตามที่สนใจ					
00.	เมื่อผลการเรียนของนักเรียนไม่ดี ผู้ปกครองจะให้โทษและให้กำลังใจ					

ซึ่งมีเกณฑ์ในการให้คะแนนแต่ละระดับดังนี้

ระดับความเห็น	คำถามทางบวก	คำถามทางลบ
จริงที่สุด	5	1
จริง	4	2
จริงบ้าง	3	3
จริงน้อย	2	4
จริงน้อยที่สุด	1	5

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน พิจารณาจากระดับค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยถือเกณฑ์ของจอห์น ดับเบิลยู เบสท์ (Best. 1970: 174-175) ดังนี้

4.50-5.00	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความเชื่อเพื่อของนักเรียนมากที่สุด
3.50-4.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความเชื่อเพื่อของนักเรียนมาก
2.50-3.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความเชื่อเพื่อของนักเรียนบ้าง ไม่ตรงบ้าง
1.50-2.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความเชื่อเพื่อของนักเรียนน้อย
1.00-1.49	หมายความว่า	ข้อความนั้นตรงกับความเชื่อเพื่อของนักเรียนน้อยที่สุด

2.2 ขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมความเอื้อเพื่อที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมความเอื้อเพื่อ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเอื้อเพื่อเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเพื่อ โดยกำหนดเนื้อหาให้เหมาะสมกับนิยามศัพท์เฉพาะ และจุดมุ่งหมายในการวิจัย

2.2.2 สร้างโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเพื่อให้ครอบคลุมนิยามศัพท์เฉพาะ และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการพัฒนา

2.2.3 นำโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเพื่อเสนอประธานควบคุมปริญญาโท คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพร มณีศรีขำ และ กรรมการควบคุมปริญญาโท คือ อาจารย์ ดร.เสกสรรค์ ทองคำบรรจง ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โครงสร้าง และ ความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

2.2.4 นำโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเพื่อ ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน คือ อาจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง อาจารย์ ดร. สกล วรเจริญศรี และ อาจารย์จิตรรัตน์ ลิ้มพฤติธรรม ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมาย กิจกรรม เนื้อหา วิธีดำเนินการ และการประเมินผล จากนั้นผู้วิจัยนำมาปรับปรุง

2.2.5 นำโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเพื่อที่สร้างขึ้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนจ่านองควิทยา จำนวน 20 คน เพื่อดูความเหมาะสมของเนื้อหา วิธีการ และ เวลาที่ใช้ในการทดลองก่อนนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

2.2.6 นำโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเพื่อที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วนำไปใช้จริง

ตาราง 2 ตัวอย่างโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเพื่อ

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	เทคนิค	ชื่อกิจกรรม
1	ปฐมนิเทศ	1. เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการเข้าร่วมกลุ่มพัฒนาความเอื้อเพื่อและให้นักเรียนได้รู้จักคุ้นเคยซึ่งกันและกัน 2. เพื่อชี้แจงกฎระเบียบต่างๆ จุดมุ่งหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และแนวทางในการปฏิบัติสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความเอื้อเพื่อ	เกม	เพราะเราคู่กัน

ตาราง 2 (ต่อ)

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	เทคนิค	ชื่อกิจกรรม
2	การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลดีที่เกิดจากการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อน 2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลเสียที่เกิดจากการไม่ช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อนทำงาน 3. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อน	เกม	สื่หัลเลียม มหัสจรรย / กากบาท มิตรภาพ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือขอความร่วมมือเพื่อการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนนิตินิธิปัญญา กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 212 คน ตอบแบบสอบถามทั้ง 4 ชุด

3.2 ผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามทั้ง 4 ชุด จากนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนนิตินิธิปัญญา กรุงเทพมหานคร ได้จำนวน 212 คน ได้ฉบับสมบูรณ์ครบจำนวน 212 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ความเอื้อเฟื้อของนักเรียน พบว่า มีนักเรียนที่มีความเอื้อเฟื้อตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา จำนวน 53 คน แล้วสอบถามความสมัครใจยินดีในการเข้าร่วมทดลอง มีจำนวน 20 คน

3.3 ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ที่สมัครใจยินดีเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อ จำนวน 12 คน แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย เลือกนักเรียนจำนวน 12 คน เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อ

3.4 ผู้วิจัยทำการลงรหัสและนำคะแนนที่ได้นำมาวิเคราะห์หาค่าสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน เพื่อยางานการวิจัยต่อไป

3.2 วิธีดำเนินการทดลอง

3.1 ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียนในกลุ่มทดลอง (Pretest) ตอบแบบสอบถาม
ทั้ง 4 ชุด

3.2 ขณะทดลอง ดำเนินการทดลองโดยใช้โปรแกรมพัฒนาความเอื้อเพื่อ

3.3 ทำการทดลองจำนวน 12 ครั้ง โดยใช้เวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง
รวมทั้งสิ้น 12 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

3.4 หลังการทดลอง หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ทำการทดสอบกับกลุ่มทดลอง
(Posttest) โดยใช้แบบสอบถามฉบับเดียวกับที่ใช้ก่อนทดลอง

3.5 นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบทั้งสองครั้งของนักเรียนกลุ่มทดลอง มาวิเคราะห์
ข้อมูล โดยใช้วิธีทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

ตาราง 3 แสดงวันเวลาที่นักเรียนเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาความเอื้อเพื่อ

ครั้งที่	วัน / เดือน / ปี	ชื่อกิจกรรม
1	2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	เพราะเราคู่กัน (ปฐมนิเทศ)
2	4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	สี่เหลี่ยมมหัศจรรย์และกากบาทมิติภาพ
3	6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	น้ำตาดาว
4	10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	เราจะเคียงข้างกัน
5	12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	เพื่อนใหม่
6	16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	ช่วยกันสร้างสะพาน
7	18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	น้ำใจของเพื่อน
8	23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	มองต่างมุม
9	25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	การเรียนรู้ของโย
10	27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	ทำดีนะเพื่อน
11	2 มีนาคม พ.ศ. 2552	ช่วยกันสร้างสวรรค์งาน
12	4 มีนาคม พ.ศ. 2552	สรุปร่วมกัน (ปัจฉินิเทศ)

3.3 แบบแผนการทดลอง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยทำการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว (One - Group Pretest - Posttest Design) (พิชิต ฤทธิ์จุญ. 2543: 167)

ตาราง 4 แบบแผนการทดลองใช้แบบ One - Group Pretest - Posttest Design

กลุ่มทดลอง	ทดสอบก่อน	ทดลอง	ทดสอบหลัง
(R)E	O ₁	X	O ₂

ความหมายของสัญลักษณ์

(R)E	แทน	กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่ม
X	แทน	การทดลองใช้โปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ
O ₁	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)
O ₂	แทน	การทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)

4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเสนอตามลำดับ ดังนี้

1.1 วิเคราะห์หาความเที่ยงตรงเชิงพินิจ โดยใช้วิธีการหาดัชนีความสอดคล้อง

1.2 วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถาม

และคะแนนรวม (Item - Total Correlation)

1.3 วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์

อัลฟ่า (Alpha Coefficient) ของครอนบาค

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.2 สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูความฉลาดทางอารมณ์และความเชื่อเพื่อ โดยใช้สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

2.3 สถิติวิเคราะห์น้ำหนักความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู และ ความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีต่อความเชื่อเพื่อ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

2.4 เปรียบเทียบความความเชื่อเพื่อของนักเรียนระหว่างก่อนกับหลังการใช้โปรแกรม พัฒนาความเชื่อเพื่อ กลุ่มตัวอย่างก่อนและหลัง โดยใช้ t-test แบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระต่อกัน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

X_1	แทน	การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน
X_2	แทน	การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบใช้เหตุผล
X_3	แทน	การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบควบคุม
EQ	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์
Y	แทน	ความเอื้อเฟื้อ
M	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$SE_{\bar{x}}$	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ย
r_{xy}	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient)
df	แทน	ระดับชั้นความเป็นอิสระ (degree of freedom)
SS	แทน	ค่าความแปรปรวน (Sum of squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของค่าความแปรปรวน (Mean squares)
t	แทน	ค่าสถิติการแจกแจงแบบที (t-distribution)
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	แทน	สัมประสิทธิ์การพยากรณ์
F	แทน	ค่าสถิติการแจกแจงแบบเอฟ (F-distribution)
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	แทน	กำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
K	แทน	คะแนนเต็มของข้อคำถาม
k	แทน	จำนวนข้อคำถาม
b	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนดิบ
β	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนมาตรฐาน
SE_b	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ
n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ยการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสลับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม ความฉลาดทางอารมณ์และความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบธรรมาและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณแบบเพียร์สันของการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสลับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
3. คำนำนัยสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์และความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
4. การเปรียบเทียบความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ยการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสลับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม ความฉลาดทางอารมณ์และความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 212 คน ได้ค่าสถิติพื้นฐาน คือ คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ย ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 ค่าสถิติพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดู ความฉลาดทางอารมณ์และความเอื้อเฟื้อ

ตัวแปร	K	X	M	S	$SE_{\bar{x}}$	แปลความหมาย
แบบรักสลับสนุน	5	5	3.87	0.86	0.06	มาก
แบบใช้เหตุผล	5	5	3.88	0.93	0.24	มาก
แบบควบคุม	5	5	3.41	0.68	0.05	ปานกลาง
ความฉลาดทางอารมณ์	10	5	3.67	0.60	0.04	มาก
ความเอื้อเฟื้อ	15	5	3.41	0.73	0.05	ปานกลาง

จากตาราง 5 ความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 อยู่ในระดับปานกลางมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 และการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบใช้เหตุผล (X_2) มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ 3.88 รองลงมา คือการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน (X_1) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 และ 3.67 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบควบคุม (X_3) อยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.41

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรลักษณะค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบธรรมดาระหว่างตัวแปรลักษณะความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2

ตาราง 6 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรปัจจัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบธรรมดาระหว่างตัวแปรลักษณะความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2

ตัวแปร	แบบ รักสนับสนุน	แบบ ใช้เหตุผล	แบบ ควบคุม	ความฉลาด ทางอารมณ์	ความ เอื้อเฟื้อ
แบบรักสนับสนุน	1.00	.71**	.21**	.52**	.45**
แบบใช้เหตุผล		1.00	.25**	.53**	.38**
แบบควบคุม			1.00	.10	.13*
ความฉลาดทางอารมณ์				1.00	.61**
ความเอื้อเฟื้อ					1.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 6 พบว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในระหว่างตัวแปรปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน (X_1) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) และ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.10 ถึง 0.71 ยกเว้นการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) และ ความฉลาดทางอารมณ์ (X_4) มีความสัมพันธ์กันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรลักษณะด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) ความฉลาดทางอารมณ์ (X_4) และ ความเอื้อเฟื้อ มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า

โดยความเชื่อเพื่อ (Y) มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) สูงสุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ .61 รองลงมา คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .45 และ .38 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) และ ความเชื่อเพื่อ (Y) มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีค่าเท่ากับ .13

ตาราง 7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรลักษณะความเชื่อเพื่อ

แหล่งความแปรปรวน	df	Sum of Squares	Mean Squares	F	P
Regresssion	4	45.48	11.37	35.31**	.00
Residual	207	66.65	.32		
Total	211	112.13			
		R=.63	R ² =.40		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 7 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) อบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และ ความเชื่อเพื่อ (Y) มีค่าเท่ากับ .63 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) และ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) มีลักษณะร่วมกันอธิบายความเชื่อเพื่อ (Y) ได้ร้อยละ 40.6

ตาราง 8 ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่มีต่อความเชื่อเพื่อ

ตัวแปร	b	β	SE _b	t	Sig.
แบบรักสนับสนุน	0.16	.19	.06	2.47*	.01
แบบใช้เหตุผล	-.04	-.05	.06	-.64	.50

ตาราง 8 (ต่อ)

ตัวแปร	b	β	SE _b	t	Sig.
ความฉลาดทางอารมณ์	.05	.05	.05	.96	.33
ความเอื้อเฟื้อ	.65	.53	.08	8.18**	.00

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 8 ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าน้ำหนักความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ (X_1) และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน (X_2) ส่งผลทางบวกต่อความเอื้อเฟื้อ (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ ส่วนค่าน้ำหนักความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_3) และการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม ส่งผลต่อความเอื้อเฟื้ออย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ พบว่า มีค่าระหว่าง -.04 - .65 และมีค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐาน β อยู่ระหว่าง -.05 - .53 โดยตัวแปรที่ส่งผลต่อความเอื้อเฟื้อ (Y) คือ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน (X_1) ซึ่งมีค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐาน β เท่ากับ .53 และ .19 ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อ โดยนำคะแนนก่อนและหลังการทดลองมาเปรียบเทียบ ใช้สถิติ t-test dependent samples ปรากฏผลดังตาราง 9

ตาราง 9 เปรียบเทียบความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 หลังการทดลอง (n=12)

การเปรียบเทียบ	การทดลอง	K	M	S	t
ความเอื้อเฟื้อ	ก่อนการทดลอง	5	1.86	.21	16.72**
	หลังการทดลอง	5	3.68	.54	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ภายหลังได้เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนาความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนนิธิปริญา กรุงเทพมหานคร มีข้อสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู ความฉลาดทางอารมณ์ และ ความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 จำแนกตามตัวแปรลักษณะ
3. เพื่อวิเคราะห์น้ำหนักความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู และ ความฉลาดทางอารมณ์ที่มีต่อความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2
4. เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนิธิปริญา กรุงเทพมหานคร มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 212 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความเชื่อเพื่อ เป็นนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนิธิปริญา กรุงเทพมหานคร มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 212 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาความเชื่อเพื่อ ได้แก่ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนนิธิปริญา กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยคัดเลือกระดับชั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยความเชื่อเพื่อต่ำสุดมาหนึ่งระดับชั้น จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5

ซึ่งได้จากการประเมินโดยใช้แบบวัดความเชื่อเพื่อ และ ผู้วิจัยคัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนระดับความเชื่อเพื่อตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จากการถามความสมัครใจยินดีเข้าร่วมทดลองจำนวน 20 คน และ สุ่มอย่างง่ายนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมทดลองมา จำนวน 12 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตอนที่ 1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา แบ่งเป็น

1.1.1 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน

1.1.2 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบใช้เหตุผล

1.1.3 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบควบคุม

1.2 ความฉลาดทางอารมณ์

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2

ตอนที่ 2 ตัวแปรที่ใช้ในการพัฒนา ได้แก่

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเชื่อเพื่อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2

สมมติฐานในการวิจัย

1. การอบรมเลี้ยงดู และ ความฉลาดทางอารมณ์ มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเพื่อ
2. มีตัวแปรอย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อความเชื่อเพื่อ
3. นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ มีความเชื่อเพื่อสูงกว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความเชื่อเพื่อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู

และเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาความเชื่อเพื่อ ได้แก่ โปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. วิเคราะห์หาความเที่ยงตรงเชิงพินิจ โดยใช้วิธีการหาดัชนีความสอดคล้อง
2. วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถาม และคะแนนรวม
3. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู ความฉลาดทางอารมณ์ และความเอื้อเฟื้อ โดยใช้สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
3. สถิติวิเคราะห์น้ำหนักความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู และ ความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีต่อความเอื้อเฟื้อ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ
4. เปรียบเทียบความเอื้อเฟื้อของนักเรียนระหว่างก่อนกับหลังการใช้โปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อ กลุ่มตัวอย่างก่อนและหลัง โดยใช้ t-test แบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระต่อกัน

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาความเอื้อเฟื้อของนักเรียน สรุปได้ดังนี้

1. ความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 อยู่ในระดับปานกลางมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 และ การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบใช้เหตุผล (X_2) มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ 3.88 รองลงมา คือ การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน (X_1) และ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 และ 3.67 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบควบคุม (X_3) อยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.41
2. สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในระหว่างตัวแปรลักษณะด้านการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน (X_1) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) และ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.10 - 0.71 ยกเว้นการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) และ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้

เหตุผล (X_2) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และ ความเอื้อเฟื้อ มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า โดยความเอื้อเฟื้อ (Y) มีความสำคัญกับความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) สูงสุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ .61 รองลงมา คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) และ การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .45 และ .38 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) และ ความเอื้อเฟื้อ (Y) มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีค่าเท่ากับ .13

3. คำนำนักความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) ส่งผลทางบวกต่อความเอื้อเฟื้อ (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ ส่วนค่านำนักความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) และ การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) ส่งผลต่อความเอื้อเฟื้อ (Y) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาคำนำนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ พบว่า มีค่าระหว่าง -.04 - .65 และมีค่านำนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐาน β อยู่ระหว่าง -.05 - .53 โดยตัวแปรที่ส่งผลต่อความเอื้อเฟื้อ (Y) คือ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และ การอบรมเลี้ยงดูการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X_1) ซึ่งมีค่านำนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐาน β เท่ากับ .53 และ .19 ตามลำดับ

4. ความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 หลังจากได้เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้ ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบธรรมดาระหว่างตัวแปรปัจจัย ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน (X_1) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (X_2) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (X_3) และ ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) กับความเอื้อเฟื้อ (Y) พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับ ฉันทนา ภาคบังกช. (2544: 162-163) ที่กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะพ่อแม่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะการอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัวจะเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างลักษณะนิสัย ลักษณะของผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม และ ลักษณะความสามารถ การปรับตัวของเด็กแต่ละคน ดังเช่นงานวิจัยของ รุ่งอรุณ ป้องกัน (2543: 69-70) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความภาคภูมิใจในตน การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการได้รับการอบรมเลี้ยงดูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาส

ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2543 จำนวน 380 คน ผลการวิจัยพบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งนักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังกับเด็กและแบบลงโทษแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักไม่แตกต่างกัน และ การ์ดเนอร์ (Gardner. 1993: 59) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อกับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กอายุ 8-12 ปี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มีพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อเพื่อสูงมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ในด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสูง มีความมั่นใจในการตีความการแสดงอารมณ์ของผู้อื่นและมีการจัดการอารมณ์ได้ดีกว่าเด็กที่มีการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นต่ำ

2. เมื่อพิจารณาตามตัวแปรปัจจัย พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเอื้อเฟื้อ (Y) ซึ่งสอดคล้องกับ วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี (2543: 175) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ของบุคคลในการนำไปสู่การเป็นคนดี มีคุณค่า และ มีความสุขในการเป็นคนดี มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งก็คือ ความเมตตา กรุณา มีคุณค่านั้น สอดคล้องกับการมีสติรู้ตัว (Awareness) ในส่วนการมีความสุขเกิดจากการรู้จักมองโลก เลือกรหาความสุขใส่ตัว เมื่อเกิดความทุกข์ ก็หาวิธีแก้ไข สอดคล้องกับการศึกษาของ กรีนเนอร์ (วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. 2543: 69; อ้างอิงจาก Greener. 1989) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะและความสามารถทางอารมณ์กับพฤติกรรมเอื้อสังคมของเด็กอายุ 8-12 ปี โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยแบ่งเด็กออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมสูง ปานกลาง และ ต่ำ และใช้เกณฑ์ที่ได้จากเด็ก ๆ กำหนดขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมสูงจะมีคะแนนการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (empathy จากการรายงานของเด็กเอง) สูงกว่า มีอารมณ์ทางบวกสูงกว่า มีความมั่นใจในการตีความการแสดงอารมณ์ทางสีหน้าได้แม่นยำกว่า และ มีการจัดการกับอารมณ์ได้ดีกว่าเด็กที่มีการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นต่ำกว่า นอกจากนี้ เด็กที่มีพฤติกรรมเอื้อสังคมสูงจะได้รับการยอมรับจากเพื่อนมากกว่าด้วย และ พบว่า เด็กหญิงได้คะแนนความสามารถทางอารมณ์ และ พฤติกรรมเอื้อสังคมสูงกว่าเด็กชาย

การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน (X_1) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเอื้อเฟื้อ (Y) เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน เป็นการเลี้ยงดูที่บิดามารดาหรือผู้ปฏิบัติต่อนักเรียน โดยแสดงความรักใคร่ต่อนักเรียนอย่างเปิดเผย ใกล้ชิดนักเรียน แสดงความเอาใจใส่และให้ความสำคัญแก่นักเรียน สนับสนุนช่วยเหลือ และ มีความเข้าใจความรู้สึกของนักเรียนเป็นอย่างดี ยอมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว ซึ่งอาจเป็นผลให้

นักเรียนมีความเชื่อเพื่อต่อผู้อื่นสูงมากขึ้น เนื่องจากเห็นตัวอย่างจากการกระทำของบิดามารดาหรือผู้ปฏิบัติต่อนักเรียนที่มีต่อตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524: 6-8) ที่กล่าวว่า คุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจากสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม กล่าวคือ บุคคลที่เกิดมาในแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้ และ ยอมรับจริยธรรมประเพณีในสังคมของตน ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าแหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมของบุคคล ก็คือ สังคมหรือผู้ที่แวดล้อมตน รากฐานการเกิดจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อย ตามที่พัฒนาการทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ จะอำนวยให้ พัฒนาการทางจริยธรรมจะเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิตมนุษย์ คือ ช่วงสิบปีแรก และ จะฝังรากลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังของชีวิต การปลูกฝังจริยธรรมเริ่มตั้งแต่วัยทารกและวัยเด็กเล็กเป็นวัยแห่งการเตรียมตัวเพื่อเข้าเป็นสมาชิกในสังคมใหญ่ ในช่วงแรกของชีวิต เด็กจะได้รับการปลูกฝังทางจริยธรรมมากกว่าในช่วงอื่น ๆ ของชีวิต กลุ่มบุคคลที่รับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กมากที่สุด คือ สมาชิกในครอบครัวของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อุบลรัตน์ เพ็งสสิต (2544: 111) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูไว้ว่า วัยเด็กเป็นวัยที่จะก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะพ่อแม่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ถ้าการอบรมเลี้ยงดูไม่ถูกต้องก็จะทำให้เด็กสร้างปัญหาให้กับสังคมได้ พ่อแม่จึงควรมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก พ่อแม่ควรรู้วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ดังนั้น พ่อแม่จึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญสำหรับการปลูกฝังลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพให้แก่เด็กทั้งที่เป็นไปด้วยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม พ่อแม่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและความต้องการของเด็กทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมทั้งความรู้สึกของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กจะเป็นสิ่งสำคัญที่มีส่วนช่วยส่งเสริมและช่วยเหลือให้เด็กเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูที่ดีจะทำให้เด็กเกิดพัฒนาการทางด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ดี ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามแนวคิดของ รัชตัน (อัญชลี วิทยาพัฒน์. 2546: 48-49; อ้างอิงจาก Rushton.1980: 123-125) กล่าวว่า การได้รับความรักความอบอุ่นจากบิดามารดาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของเด็ก โดยรัชตัน เปรียบเทียบการให้ความรักและการเลี้ยงดูกับการให้นมของมารดาว่า หากเด็กไม่ได้รับน้ำนมอย่างเพียงพอจะทำให้ร่างกายเจริญเติบโตไม่สมบูรณ์ และหากเด็กไม่ได้รับความรักจะทำให้การพัฒนาของจิตใจเด็กไม่สมบูรณ์เช่นกัน ดังนั้น เด็กที่บิดามารดาให้ความรักในการอบรมเลี้ยงดูจึงมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ดี โดยทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ เสียสละ และ เชื่อเพื่อต่อผู้อื่น นอกจากนี้ รัชตัน ยังอธิบายถึงกลไกการเกิดความเชื่อเพื่อว่า การอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรักของบิดามารดา เป็นเสมือนตัวแบบในการที่เด็กจะได้ซึมซับในพฤติกรรมเชื่อเพื่อ การแสดงออกของบิดามารดาถึงความรัก ความใจดี ความเห็นอกเห็นใจที่มีต่อเด็ก จึงทำให้เด็กเลียนแบบการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมนั้นในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น คำนำนักความสำคัญของตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์

และการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสลับสนุน ส่งผลทางบวกต่อความเชื่อเพื่อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุวรรณ ทองวิเศษ (2546: 71-78) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์อารมณ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ศึกษาให้นักความสำคัญของเชาวน์อารมณ์แต่ละองค์ประกอบ ที่ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและสร้างสมการพยากรณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพัทลุง จำนวน 375 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า เชาวน์อารมณ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r=.64$) และเชาวน์อารมณ์ทั้ง 4 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์พหุคูณกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($R=.74$) สำหรับน้ำหนักความสำคัญของเชาวน์อารมณ์แต่ละองค์ประกอบ ที่ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม พบว่า องค์ประกอบด้านการใช้อารมณ์ เกื้อหนุนความคิด ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนองค์ประกอบด้านการเข้าใจ การวิเคราะห์และการใช้ความรู้จากอารมณ์ที่เกิดขึ้น องค์ประกอบด้านการรับรู้ การประเมินและการแสดงออกซึ่งอารมณ์ และ องค์ประกอบด้านการรับรู้และควบคุมอารมณ์ เพื่อส่งเสริมความงอกงามทางอารมณ์และสติปัญญาส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ อัญชลี วิทยาพิพัฒน์ (2546: 76) ศึกษาเรื่อง การศึกษาอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน การเห็นคุณค่าในตนเอง และ พฤติกรรมเอื้อเฟื้อของนักเรียนวัยรุ่น โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 586 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย คือ แบบวัดการอบรมเลี้ยงดู แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง และ แบบวัดพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุนแตกต่างกันมีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อแตกต่างกัน และ การเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ

3. ความเชื่อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ภายหลังจากการเข้าร่วมกลุ่มโปรแกรมพัฒนาความเชื่อเฟื้อสูงกว่าก่อนได้เข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดลย์ เขียวมูล (2548: 61) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มฝึกรอบรมที่มีผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเชื่อเฟื้อเฟื่อแผ่ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลการใช้การเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเชื่อเฟื้อเฟื่อแผ่ของนักเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ สิริวรรณ ฉันทนะสานนท์ (2541: 48) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเชื่อเฟื้อเฟื่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์สีลม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเชื่อเฟื้อเฟื่อดีขึ้นหลังจากที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเชื่อเฟื้อเฟื่อดีกว่า

นักเรียนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากงานวิจัยดังกล่าว ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นไปตามแนวคิดของนักวิชาการ ดังที่ คมเพชร ฉัตรสุภากุล (2546: 149-150) ได้ศึกษาถึงความสำคัญของกิจกรรมกลุ่มไว้ว่า กิจกรรมกลุ่ม มีคุณค่า และ ประโยชน์ ต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมาก จะเห็นได้ว่า กิจกรรมกลุ่ม สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ของบุคคล และ เป็นพื้นฐานความเข้าใจเบื้องต้นของการอยู่ร่วมกัน ก่อให้เกิดการพัฒนาการ ทางด้านต่าง ๆ ของบุคคล นอกจากนี้ ยังสามารถใช้กิจกรรมกลุ่มในด้านการบำบัดรักษา และ การวินิจฉัยได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ และ การอบรมเลี้ยงดู แบบรักสนับสนุน ส่งผลทางบวกต่อความเชื่อเพื่อ ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณา นำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ได้ ดังนี้

1.1 ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง และ ผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ควรร่วมกันส่งเสริมและ พัฒนานักเรียนให้สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถสร้างและ รักษาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลได้ เพื่อเป็นการเริ่มต้นพัฒนาความสามารถในการทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และ เพื่อประโยชน์ต่อนักเรียน ซึ่งจะต้องเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่อยู่ในสังคม การทำงาน และ การอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข อีกทั้งครู อาจารย์ ควรมีการจัดกระบวนการเรียน โดยสอดแทรกกิจกรรม เพื่อเพิ่มความฉลาดทางอารมณ์ และ ความเชื่อเพื่อให้สูงขึ้น

1.2 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน ส่งผลทางบวก ต่อความเชื่อเพื่อ ดังนั้น การเลี้ยงดูของบิดามารดาเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการพัฒนา ความเชื่อเพื่อ เนื่องจากวัยเด็กเป็นวัยที่พร้อมจะก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การอบรม เลี้ยงดูที่ดีของครอบครัว จะทำให้เด็กเกิดพัฒนาการทางด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ดีได้

1.3 การจัดกิจกรรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ ควรจัดให้มีกิจกรรมหลายรูปแบบ และ กิจกรรมนั้นต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วม หลังจากทำกิจกรรมควรจัดให้มีการอภิปราย แสดงความคิดเห็น ในเรื่องเหล่านั้น เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และ เห็นคุณค่าในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง ครูผู้สอน ต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการจัดกิจกรรมกลุ่ม และ สามารถนำไปปรับใช้ได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยร่วมกันระหว่างที่บ้านและโรงเรียน ในการพัฒนาความเชื่อเพื่อของ นักเรียน โดยให้นักเรียนนำไปฝึกที่บ้าน และ ติดตามดูว่าเป็นอย่างไร ควรมีการติดตามผล

หลังจากเสร็จสิ้นการทดลองไปแล้วเพื่อดูความคงทนของพฤติกรรม ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผล
การพัฒนาความถี่เพื่อของนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ เช่น ช่วงชั้นที่ 3 และ ช่วงชั้นที่ 4 เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การศาสนา, กรมการศาสนา. (2521). *ศีลธรรมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- กรมวิชาการ. (2542). *ทิศทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วารสารวิชาการ. 2(1): 17-30.
- กรมสุขภาพจิต. (2543). *อีคิว : ความฉลาดทางอารมณ์*. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต.
- กฤษดา สารพันธ์. (2546). *ผลการใช้โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์พัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์*. วิทยานิพนธ์. วท.ม. (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- กฤษสุภา ดำประภา. (2546). *การศึกษาเปรียบเทียบความมีวินัยในตนเองระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบปล่อยปละละ และแบบเข้มงวดกวดขัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดและประเมินผลการศึกษา). มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- กลินบุปผา ไสธรัชชัยวิทย์. (2546). *ผลของกิจกรรมกลุ่มต่อการพัฒนาเชาว์อารมณ์ด้านสมรรถนะส่วนบุคคลและด้านสมรรถนะทางสังคม*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- บุญศรี คำชาย. (2542). *จิตวิทยาแนะแนววัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2547). *การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย (ระดับประถมศึกษา)*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2546). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. รัชการพิมพ์ จำกัด.
- (2545). *แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล; และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2542). *วิจัยการสร้างมาตรฐานประเมินและปกติวิสัย*. ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: ศูนย์กลางข่าว.

- งามตา วรินทร์านนท์. (2536). รายงานการวิจัย ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของ
บิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ .
- จุฑามาศ คงอภิรักษ์. (2545). ผลของระดับการพึงพา จำนวนของบุคคลอื่นที่ปรากฏตัวและ
ระดับความรุนแรงของสถานการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรม
เอื้อเฟื้อของเด็กอายุ 9 ปี. วิทยานิพนธ์ ศศ.บ. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย .ถ่ายเอกสาร.
- จารุวรรณ ทองวิเศษ. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างเชาว์อารมณ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนกรมสามัญศึกษา จังหวัดพัทลุง. ปรินิพนธ์
(วัดผลการศึกษา): บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ. ถ่ายเอกสาร.
- จารุรัตน์ มังกะโรทัย. (2544). การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับประกาศนียบัตร
วิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษากาญจนบุรี สังกัดกองวิทยาลัย อาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
ถ่ายเอกสาร.
- จุฑานุช บุษปวนิช. (2547). ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดเทวราชกุญชร เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์
กศ.ม (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- จันทะ วิไลพัฒน์. (2542). การพัฒนาพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละ
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้กระบวนการสร้างค่านิยม. ปรินิพนธ์.
กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน). คณะศึกษาศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- จันทนา ภาคบงกช. (2544). รวมบทความทางวิชาการเรื่อง (เล่ม 2) อีคิว: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ: DESKTOP.
- เจลิยว บุญยงค์. (2543). การศึกษาชีวิตครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 6 .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2534). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัญญา บัวประเสริฐ. (2544). ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โรงเรียนมัธยมสันพิทยา เขตราชเทวี
กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ดวงพร เกตุขรา. (2549). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุนทางสังคมกับการมีวินัยในตนเองของเด็กนักเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์คม. (มนุษยนิเวศศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ งามตา วนินทานนท์. (2536). *ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.
- (2524ก). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม: การวิจัยและพัฒนาบุคคล*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- (2524ข). *พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2: จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ดวงกมล เวชบรรยงรัตน์. (2542). *อิทธิพลของครอบครัวต่อเด็ก*. เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการเด็กและการเลี้ยงดู. พิมพ์ครั้งที่ 13. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดวงสมร จันทับ. (2550). *การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้บทบาทสมมติและการเล่านิทานที่มีต่อความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการเรียนรู้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. ถ่ายเอกสาร.
- ญานิกา สวัสดิพิงศา. (2549). *การพัฒนาเชาว์อารมณ์ เหตุผลเชิงจริยธรรมและความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคด้วยการฝึกสมาธิ*. วิทยานิพนธ์ (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ทศพร ประเสริฐสุข. (2543). *รวมบทความทางวิชาการเรื่อง อีคิว*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: DESKTOP.
- ทศนา แหมมณี. (2541). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม: จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ*. เอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมราชบัณฑิตและภาคีสมาชิก. กรุงเทพฯ: สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน.
- (2549). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดเสริมสิน.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2545). *ความฉลาดทางอารมณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ:
- ทิวาพร อนันตพงศ์. (2546). *ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย การบรรลุงานตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยตอนกลางใน*

- กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- นพมาศ อีริเวคิน. (2542). จิตวิทยาสังคมกับชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทนา วงษ์อินทร์. (2544). *รวมบทความทางวิชาการ (เล่ม 2) อีคิว : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: DESKTOP.
- นริศว์ ปรารมภ์. (2539). *ปัจจัยที่สำคัญกับลักษณะการเผชิญปัญหาของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิรันดร์ จุลทรัพย์. (2544). *กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการฝึกอบรม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- นิภา บุญยศรีสวัสดิ์. (2527). *การศึกษาความมีน้ำใจของครู ความอยากรู้ อยากเห็น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเพทุบายของนักศึกษาปีที่ 1-4 วิทยาลัยครูนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิสรา คำมณี. (2544). *ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการรู้จักตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นุชลดา ไรจประภาพรรณ. (2541). *ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น ศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (วิทยาศาสตร์บัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร
- บงอร จำปา. (2538). *พฤติกรรมช่วยเหลือของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นมุมบ้านแบบเจาะจงกับการเล่นมุมบ้านแบบปกติ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประชัน จันทรสุข. (2544). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์อารมณ์กับความสามารถในการปฏิบัติกรพยาบาลจิตเวชของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (วัดผลการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ประภาพร มั่นเจริญ. (2544). ผลของการใช้กิจกรรมพัฒนาความรู้สึกร่วมและการใช้ตัวแบบ
สัญลักษณ์ที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ คบ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ปิยะวรรณ เลิศพานิช. (2547). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาเชาว์อารมณ์แบบผสมผสาน. วิทยานิพนธ์
คด.ษ. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์; และ คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2543). รายงานการวิจัยเรื่อง ยุทธวิธีการเรียนและ
ศึกษาของวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมหาสำนั วีระสร. (2548). ผลของการใช้เทคนิควิธีการฝึกขั้นดี วิธีการแม่เมตตาและวิธีการ
ทำสมาธิที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. ปรินญาณินพนธ์
กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- เพ็ญประภา คานปือ. (2546). ศึกษาผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโหล่นสามัคคี อำเภอหนองบัวแดง
จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ (จิตวิทยาการศึกษา): บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- มฤดี จีระสันติกุล. (2549). ช่วยครูฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็ก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
ราชบัณฑิตยสถาน.
- (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 .กรุงเทพฯ:
- รัชนี เหล่าเรืองธนา. (2542). ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อแรงจูงใจในการบำบัดขั้นการฟื้นฟู
สมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด โรงพยาบาลธัญญารักษ์ จังหวัดปทุมธานี. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- รติชน พีรยสธ. (2543). การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- รุ่งอรุณ ป้องกัน. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างความภาคภูมิใจในตน การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและ
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
(จิตวิทยาการศึกษา): บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- รุจิรา กี่คอนสวัสต์. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความพร้อมในการเรียนของเด็ก.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
สุวีริยาสาส์น.

- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร; และประทีป จินนี่. (2546). *การอบรมเลี้ยงดู : รูปแบบและผลที่เกิดกับลูกรัก. รวมบทความร่วมสร้างสรรค์เด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือ มศว.
- ละมัย สุวรรณสิงห์. (2547). *ได้ศึกษาการเปรียบเทียบคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และความกตัญญูทวดเททีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีการอบรมเลี้ยงดูเชวอนปัญญาและเชวอนอารมณ์แตกต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (วิจัยการศึกษา). มหาวิทยาลัยสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ลำไย สีหามาตย์. (2546). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผู้ปกครองคนเดียว*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. (2540). *การถ่ายทอดทางสังคมกับการพัฒนาการของมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรวรรณ ราชสงฆ์. (2541). *ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคนิคแม่แบบและการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. (2543). *รวมบทความทางวิชาการ (เล่ม 2) อีคิว : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: DESKTOP.คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระวัฒน์ ปันนิตมัย. (2542). *เชวอนอารมณ์ (EQ) : ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จของชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- สงบ สัมไพ. (2544). *ผลของการเล่นเกมการศึกษาต่อพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อและความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สมคิด ไชยยันบุญ. (2535). *การสอนจริยศึกษา*. กรุงเทพฯ :
- สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2546). *แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์เด็กอายุ 6 -11 ปี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี.
- สำนักส่งเสริมและพัฒนานันทนาการ. (2552). *กลุ่มสัมพันธ์*. สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2552, จาก <http://www.osrd.go.th/brdp/research/index.php?keyword=กลุ่มสัมพันธ์>
- สิริวรรณ ฉันทะสานนท์. (2541). *ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์สีลม*

- กรุงเทพมหานคร. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุจินดา มูลผล. (2548). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรม กตัญญูกตเวที ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินูญานินพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุดา สินทรโก. (2546). ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดหนองบัวลำภู ที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สุธรรม นันทมงคลชัย; ถวัลย์ เนียมทรัพย์; และ ระวีวรรณ ชุ่มพฤษ. (2547. พฤษภาคม - สิงหาคม). การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวไทย : การศึกษาเชิงคุณภาพ. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 10 :96-106.
- สุปราณี แก้วกระจ่าง. (2546). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การบรรลุลานตามขั้นพัฒนาการ และพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนวัยเด็ก ต่อกกลางในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาพร ดันนากัย. (2535). ผลการใช้กิจกรรมตามแบบฝึกสติภาวนาอำไพ- เทคนิค เพื่อส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ปรินูญานินพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรณี หนูเรียงสาย. (2544). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มและโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเพ็ชรประชาวิทยา จังหวัดระยอง. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2541). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2544). จิตวิทยาพัฒนาช่วงชีวิตทุกวัย. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อดุลย์ เขียวมูล. (2548). การพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มฝึกอบรมที่มีผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม.

- (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อภิษฎา ดวงจันทร์. (2544). การเปรียบเทียบผลของการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเศวตฉัตร เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อรพินทร์ ชูชม (2544). *รวมบทความทางวิชาการ (เล่ม 2) อีคิว : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: DESKTOP.
- อรอนงค์ ทรงสกุล. (2544). ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน มโนภาพแห่งตน และการสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้น. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาคลินิก). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- อัญชลี วิทยาพิพัฒน์. (2546). การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของนักเรียนวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- อำนาจ กิ่งเทวศรี. (2543). ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพานิชยการอินทราชัย กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Bar-Tal, D. (1976). *Prosocial behavior: Theory and research*. Washington, DC: Hemisphere.
- BarOn, R. (1997). *The emotional quotient inventory (EQ-1): Technical Manual*. Toronto, Canada: Multi-Health Systems.
- Bern, Roberta M. (1985). *Child, Family community*. New York: Holt Rinehare and Winston.
- Boardman, Jean Alexander. (1988). *The Effectiveness of Structured Group Interventions to Enhance Group Process in A Smoking Cessation Program*. *Dissertation Abstract International*. 50(1):1952-A.
- Cooper, R.K., & Sawaf, A. (1997). *Executive EQ: Emotional intelligence in leadership and*
- Davis, Robert Gene. (1998). *A Study on the Effects of Students Use of Selected group ProcessSkills on Student Achievement and Attitude During A Seventh Grade Cooperation Learning Mathematics Problem Solving Unit*. *Dissertation Abstracts International*. 49(1):2263-A. organization. New York: Grosse and Putnum.

- Goleman, D. (1998 a). *Working with emotional intelligence*. New York: Bantam Books.
- Gardner, Howard. (1993). *Multipel Intelligence : The Theroy in Practice*. New York: Basic Books.
- Krinsky, R. (1996). *Children of alcoholics / substance parents: Deley of gratification, achievement motivation, and aggression (alcoholism drug abuse)*, Doctoral dissertation. New York: Adelphi University Press.
- Miller, W.L.; & McDougall, D. (1997). *The structure of empathy during middle childhood and its relationship to prosocial behavior*. *Genetic, Social & General Psychology Monographs*, 3, 303-325.
- Ohlsen. (1970) *Mrele M. Group Counselling*. New York : Holt Rinehart and Winston Patterson.
- Ruiz, Sonia Y., Mark W. Roosa, and Nancy A. Gonzales. (2002). *Predictors of Self-esteem for Mexican*.
- Rushton, Philippe, J. (1980). *Altruism, socialization and society*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Salovey, P., & Mayer, J.D., Goleman, S.I., Turvey, C., & Palfai, T.P. (1995). Emotional attention clarity and repair. In J.W. Pennebaker, (Ed.), *Exploring emotional intelligence using the trait meta-mood scale, emotional disclosure and health*, (pp. 125-145). Washington D.C: American Psychological Associational Press.
- Santrock, John W. (2001). *Child development*. 9th ed. New York: McGraw-Hill.
- Shaffer, D.R. (2005). *Social and personality development (5th ed)*. Belmont, CA: Wadsworth/ Thomson Learning.
- Sigelman, C.K., & Rider, E.A. (2003). *Lif-span human development (4th ed)*. Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.
- Weisinger, H. (1998). *Emotional intelligence at work: untapped edge for success*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Williams, Ottoni, Mark. (2008, April). *The intergenerational transmission of generosity*. *Journal of public economic*. 10(4): 1016. Retrieved June, 05, 2008, from www.sciencedirect.com.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล
2. แบบสอบถามความเชื่อเพื่อ
3. แบบสอบถามฉลาดทางอารมณ์
4. แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู
5. โปรแกรมพัฒนาความเชื่อเพื่อ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาและพัฒนาความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนนิธิปริญา
กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มีจุดประสงค์เพื่อการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาความเอื้อเฟื้อของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนนิธิปริญา กรุงเทพมหานคร

2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความเอื้อเฟื้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามฉลาดทางอารมณ์

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู

3. ในการตอบแบบสอบถาม นักเรียนสามารถเลือกระดับคำตอบอย่างอิสระ คำตอบของนักเรียนไม่มีข้อใดถูกหรือผิด และไม่มีผลกระทบในทางลบต่อนักเรียนหรือผลการเรียนของนักเรียนแต่อย่างใด จึงขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุด และโปรดตอบให้ครบทุกข้อ

แบบสอบถามนี้ เป็นส่วนหนึ่งของปริญญาานิพนธ์ ของนิสิตปริญาโท สาขาจิตวิทยาการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากแบบวัดชุดนี้เป็นไปเพื่อการศึกษาวิจัย ผลการวิจัยไม่มีการนำเสนอเป็นรายบุคคล แต่จะเป็นภาพรวมคุณลักษณะของนักเรียนเท่านั้น แบบวัดนี้ไม่มีข้อถูกหรือผิด คำตอบที่ได้จะไม่กระทบกระเทือนต่อผลการเรียนของนักเรียน จึงขอความให้นักเรียนตอบให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุด และโปรดตอบให้ครบทุกข้อ

4. เมื่อนักเรียนได้ตอบแบบสอบถามเสร็จแล้ว กรุณาตรวจสอบดูอีกครั้งว่า นักเรียนได้ตอบครบทุกข้อแล้วหรือไม่ แบบสอบถามที่ตอบครบทุกข้อเท่านั้นจะเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์และนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้

ขอขอบใจนักเรียนทุก ๆ คนที่ให้ความร่วมมืออย่างดีในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

ณฐาดา กฤษณา

นิสิตปริญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ และ ระดับชั้น

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องวงเล็บ () หน้าข้อที่ตรงกับตามเป็นจริงที่สุด

1. ชื่อ.....นามสกุล.....โรงเรียน.....
2. เพศ () ชาย
 () หญิง
3. ระดับชั้น () ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
 () ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
 () ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความเอื้อเฟื้อ

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ และทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุด

- จริงที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนมากที่สุด
- จริง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนมาก
- จริงบ้าง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนบ้าง ไม่ตรงบ้าง
- จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนน้อย
- จริงน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนน้อยที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
1	เมื่อเห็นพ่อแม่ ครูหรือเพื่อนทำงานอยู่ ฉันจะรีบเข้าไปช่วยทำงานนั้นเท่าที่จะสามารถทำได้					
2	เมื่อเห็นคุณครูถือของพะรุงพะรังเดินผ่านมา ฉันจะหยุดเล่น แล้ววิ่งไปช่วยครูถือของ					
3	ถ้านักเรียนเห็นคนชรา กำลังเดินข้ามถนนนักเรียน จะรีบเข้าไปช่วยเหลือ โดยการพาข้ามไปให้ถึงที่หมาย					

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความเชื่อเพื่อ (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
4	เมื่อคุณครูต้องการให้นักเรียนมาช่วยงานที่โรงเรียนในวันหยุด ฉันก็ตัดสินใจมาช่วยงานคุณครูทันที					
5	นักเรียนอาสาช่วยครูลบกระดานหลังหมดชั่วโมงเรียน					
6	ถ้าเพื่อนไม่เข้าใจบทเรียนฉันจะช่วยแนะนำเพื่อนในส่วนที่ฉันเข้าใจ					
7	นักเรียนให้กำลังใจเพื่อน เมื่อเพื่อนยังทำงานไม่เรียบร้อย					
8	เมื่อเห็นว่าเพื่อนกำลังนั่งเศร้าหรือร้องไห้อยู่ ฉันจะเข้าไปพูดคุยและให้กำลังใจ					
9	นักเรียนเห็นเพื่อนหนีเรียน นักเรียนจะตักเตือนแล้วพยายามชวนเพื่อนเข้ามาเรียน					
10	เมื่อพบว่าเพื่อนไม่สบายใจ ฉันมักจะเข้าไปไต่ถามทุกข์สุข และถ้าช่วยเหลือได้ ฉันจะช่วยเหลือเพื่อนทุกครั้ง					
11	นักเรียนชอบให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นมากกว่าจะเป็นผู้แสดงความคิดเห็นเอง					
12	เมื่อเพื่อน ๆ ประสบกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ทำการบ้านไม่ได้ ทำกระเป๋าสตางค์หาย ฉันจะเข้าไปช่วยคิดและแก้ไขปัญหاته่าที่ตนจะทำได้					
13	ถ้าเพื่อนมีปัญหากับเพื่อนที่อื่น นักเรียนสามารถเจรจาให้ปัญหานั้นยุติได้					
14	นักเรียนกล่าวชื่นชมเพื่อน เมื่อเพื่อนทำพฤติกรรมถูกต้องเหมาะสม					

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความเชื่อเพื่อ (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
15	หากได้รับข้อมูลใดๆที่ดีและมีประโยชน์ เช่น สถาบันไหนที่มีครูเก่ง ฉันจะบอกข้อมูลนั้นแก่เพื่อนฉันด้วย					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ และทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุด

- จริงที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนมากที่สุด
- จริง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนมาก
- จริงบ้าง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนบ้าง ไม่ตรงบ้าง
- จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนน้อย
- จริงน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนน้อยที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
1	เมื่อฉันมองดูสีหน้า แววตาและน้ำเสียงของเพื่อน ฉันสามารถรับรู้และเข้าใจถึงอารมณ์ของเพื่อนได้					
2	โดยปกติฉันจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ เพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน					
3	ฉันรู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้ทำสิ่งต่างๆอย่างเต็มความสามารถ					
4	ฉันสามารถอธิบายเหตุผลของการตัดสินใจที่ได้กระทำลงไป ให้ผู้อื่นยอมรับได้					
5	ฉันรู้สึกไม่พอใจเมื่อผู้อื่นได้รับสิ่งดี ๆ มากกว่าฉัน					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
6	ฉันสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ดีที่สุด					
7	เมื่อทำผิด ฉันสามารถกล่าวคำ “ขอโทษ” ผู้อื่นได้					
8	เมื่อฉันรู้สึกเสียใจ ฉันมักคิดถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่ทำให้ความรู้สึกของฉันเป็นสุขขึ้น					
9	เมื่อฉันโกรธ ฉันสามารถปรับอารมณ์ให้อยู่ในสภาพปกติได้					
10	ถ้าฉันรู้ว่าเพื่อนโกรธ ฉันมักหาวิธีทำให้เขาใจเย็นขึ้นได้					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ และทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุด

- จริงที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนมากที่สุด
- จริง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนมาก
- จริงบ้าง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนบ้าง ไม่ตรงบ้าง
- จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนน้อย
- จริงน้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียนน้อยที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
1	ถึงนักเรียนจะเรียนไม่เก่ง ผู้ปกครองก็ภูมิใจในตัว เพราะนักเรียนตั้งใจเรียน					
2	ผู้ปกครองยอมรับในความสามารถของนักเรียน					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	จริงน้อย ที่สุด
3	เมื่อผลการเรียนของนักเรียนไม่ดี ผู้ปกครองจะให้อภัยและให้กำลังใจ					
4	ผู้ปกครองของนักเรียน จะช่วยสอนการบ้านเสมอ					
5	เมื่อนักเรียนแสดงความคิดเห็น ผู้ปกครองจะรับฟังเป็นประจำ					
6	ผู้ปกครองเปิดโอกาสให้นักเรียนอธิบายเหตุผล ก่อนที่ท่านจะดุหรือลงโทษ					
7	ผู้ปกครองให้กำลังใจนักเรียน เมื่อนักเรียนท้อแท้ ผิดหวัง					
8	เมื่อนักเรียนทำงานผิดพลาด ผู้ปกครองให้คำแนะนำแก้ไข					
9	เมื่อนักเรียนเริ่มทำอะไรใหม่ ๆ ผู้ปกครองคอยให้กำลังใจและให้คำแนะนำ					
10	เมื่อนักเรียนทำดี ผู้ปกครองมีการชมเชยนักเรียน					
11	ผู้ปกครองไม่สนใจเวลาที่นักเรียนมีปัญหา ปล่อยให้ นักเรียนแก้ปัญหาด้วยตัวเอง					
12	นักเรียนดูโทรทัศน์และฟังวิทยุจนดึก โดยไม่มีใครห้าม					
13	เมื่อนักเรียนแจ้งผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ท่านจะแสดงอาการเฉย ๆ					
14	ผู้ปกครองไม่เคยสนใจดูแลสุขภาพของนักเรียน					
15	ผู้ปกครองปล่อยให้เด็กทำอะไรได้ตามใจ โดยไม่บังคับ					

ตารางโปรแกรมพัฒนาความเอาใจเพื่อ

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	เทคนิค	ชื่อกิจกรรม
1	ปฐมนิเทศ	1. เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการเข้าร่วมกลุ่มพัฒนาความเอื้อเฟื้อ และ ให้นักเรียนได้รู้จักคุ้นเคยซึ่งกันและกัน 2. เพื่อชี้แจงกฎระเบียบต่าง ๆ จุดมุ่งหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และแนวทางในการปฏิบัติสำหรับการ เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความเอื้อเฟื้อ	เกม	เพราะเรารู้กัน
2	การให้ความ ช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยกำลังกาย	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลดี ที่เกิดจากการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือและ ร่วมมือกับเพื่อน 2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลเสีย ที่เกิดจากการไม่ช่วยเหลือและร่วมมือ กับเพื่อนทำงาน 3. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึง ความสำคัญของการช่วยเหลือและ ร่วมมือกับเพื่อน	เกม	สี่เหลี่ยม มหัศจรรย์ / กากบาท มิตรภาพ
3	การช่วยครู ถือสิ่งของที่หนัก หรือพะรุงพะรัง	เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลดี ที่เกิดจากการช่วยครูถือสิ่งของ	เกม	ร่วมแรงร่วมใจ
4	ทำให้เกิด ความไว้วางใจ และพร้อมที่จะ ช่วยเหลือเพื่อน ด้วยความเต็มใจ	1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญ ของความไว้วางใจ 2. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้สึกห่วงใย ซึ่งกันและกัน	เกม	เราจะเคียง ข้างกัน

ตารางโปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ (ต่อ)

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	เทคนิค	ชื่อกิจกรรม
5	การช่วยกิจการ งานของโรงเรียน	1. เพื่อให้นักเรียนยอมรับในการ กระทำที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการช่วยกิจการ งานของโรงเรียน 2. เพื่อชี้แจงกฎระเบียบต่าง ๆ จุดมุ่งหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และแนวทางในการปฏิบัติสำหรับการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความเอื้อเฟื้อ	กรณีตัวอย่าง	ช่วยกันสร้าง สะพาน
6	การรู้จักให้ กำลังใจคนอื่น	เพื่อเป็นการให้กำลังใจและสนับสนุน การกระทำที่เหมาะสมของเพื่อน	อภิปรายกลุ่ม	ทำดีนะเพื่อน
7	การช่วยแนะนำ ตักเตือนเมื่อเพื่อ ทำผิด	เพื่อให้นักเรียนกล้าที่จะแลกเปลี่ยน ความคิดความรู้สึกกับสมาชิกในกลุ่ม	เกม	มองต่างมุม
8	การชื่นชมและ แสดงความยินดี กับเพื่อน	เพื่อเป็นการให้นักเรียนฝึกการให้ กำลังใจเมื่อเพื่อนได้รับความดีดรอ้น	บทบาทสมมติ	เพื่อนใหม่
9	การช่วยเหลือ แนะนำในสิ่งที่ เพื่อนไม่เข้าใจ	เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญและ สามารถช่วยเหลือเพื่อนโดยการช่วย อธิบายเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่เพื่อนไม่เข้าใจ	บทบาทสมมติ	น้ำใจของ เพื่อน
10	ช่วยคิดหา แนวทางที่ถูกต้อง แก่เพื่อนได้	เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการกำหนด เป้าหมายชีวิตอย่างเป็นระบบ	กรณีตัวอย่าง	การเรียนของ โย
11	การช่วยเหลือและ ให้ความรู้กับ เพื่อนตาม กำลังสติปัญญา	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลดีที่ เกิดจากการช่วยเหลือเพื่อน 2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลเสีย ที่เกิดจากการไม่ช่วยเหลือเพื่อน	เกม	ช่วยกันล้าง ส้วม

ตารางโปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ (ต่อ)

ครั้งที่	หัวข้อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	เทคนิค	ชื่อกิจกรรม
11 (ต่อ)		3. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือเพื่อน		
12	ปัจฉิมนิเทศ	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลดีที่เกิดจากการช่วยเหลือเพื่อน 2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลเสียที่เกิดจากการไม่ช่วยเหลือเพื่อน 3. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือเพื่อน	อภิปรายกลุ่ม	สรุปร่วมกัน

โปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ

ครั้งที่ 1

หัวข้อเรื่อง ปฐมนิเทศ

ชื่อกิจกรรม เพราะเราคู่กัน

เทคนิคที่ใช้ เกม

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการเข้าร่วมกลุ่มพัฒนาความเอื้อเฟื้อ และให้นักเรียนได้รู้จักคุ้นเคยซึ่งกันและกัน

2. เพื่อชี้แจงกฎระเบียบต่าง ๆ จุดมุ่งหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และแนวทางในการปฏิบัติสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความเอื้อเฟื้อ

เวลาที่ใช้ 50 นาที

อุปกรณ์

1. รูปหัวใจ
2. กระดาษโรเนียว
3. ดินสอ
4. ตารางการฝึกกิจกรรมกลุ่ม

วิธีดำเนินการ

1. ขั้นมีส่วนร่วม

1. ผู้วิจัยแนะนำตนเองและทักทายกับนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องทั่วไป จากนั้นให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม “ย้ายที่นั่ง” โดยให้นักเรียนจัดเก้าอี้เป็นวงกลมและผู้วิจัยชี้แจงถึงกติกาในการปฏิบัติกิจกรรมนักเรียน ดังนี้

- 1.1 ถ้าผู้วิจัยบอกว่า 1 ให้ทุกคนย้ายตนเองไปทางด้านซ้าย
- 1.2 ถ้าผู้วิจัยบอกว่า 2 ให้ทุกคนย้ายตนเองไปทางด้านขวา
- 1.3 ถ้าผู้วิจัยบอกว่า 3 ให้ทุกคนลุกขึ้นวิ่งไปเปลี่ยนที่นั่งกับเพื่อนฝั่งตรงกันข้ามโดยเร็ว
- 1.4 ผู้วิจัยให้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรมประมาณ 10 นาที

1.5 ผู้วิจัยสรุปกิจกรรมและชี้แจง กฎ ระเบียบ จุดมุ่งหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความเอื้อเฟื้อ และรวมถึงแนวทางในการปฏิบัติสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความเอื้อเฟื้อ

1.6 ผู้วิจัยให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม “จับคู่หัวใจ” เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักคุ้นเคยกันมากยิ่งขึ้น และโดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1.7 ผู้วิจัยแจกชิ้นส่วนหัวใจให้นักเรียน ซึ่งหัวใจที่แจกให้ยังเป็นหัวใจที่ไม่สมบูรณ์

1.8 ผู้วิจัยบอกให้นักเรียนนำชิ้นส่วนหัวใจของตนเองไปต่อกับของนักเรียนอีกคนหนึ่ง เมื่อเสร็จแล้วก็นำมาเป็นคู่ ๆ

1.9 ให้สัมภาษณ์ซึ่งกันและกันตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1.9.1 ชื่อ-นามสกุล ชื่อเล่น อายุ

1.9.2 ผลไม้ อาหาร สีที่ชอบ

1.9.3 เมื่อแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่นแล้วรู้สึกอย่างไร

2. ผู้วิจัยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน

3. ผู้วิจัยแจกเอกสารใบความรู้เรื่อง “ความเอาใจใส่ต่อการเรียน” เพื่อให้นักเรียนร่วมกันปรึกษาหารือและอภิปราย

2. ขั้นวิเคราะห์

ให้แต่ละคู่ออกมารายงานตามลำดับ และตามหัวข้อที่ได้กำหนดไว้

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ และผู้วิจัยบรรยายสรุปเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรม

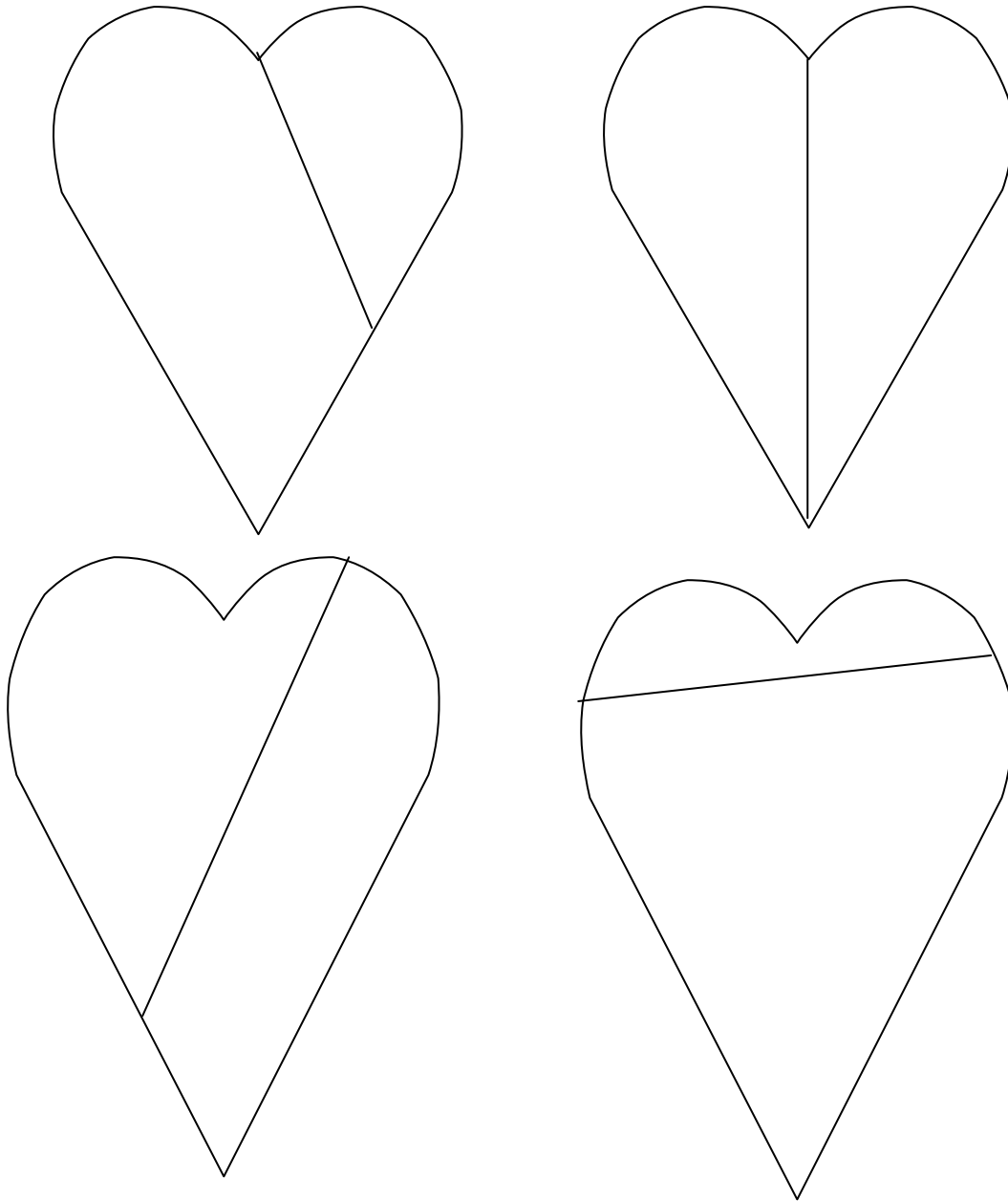
3.2 ผู้วิจัยแจกตารางการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแก่นักเรียนทุกคน และเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามหากมีข้อสงสัย

3.3 ผู้วิจัยนัดหมายครั้งต่อไป

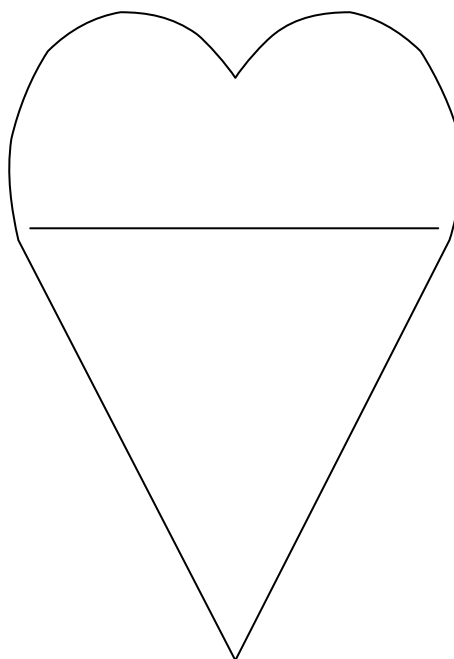
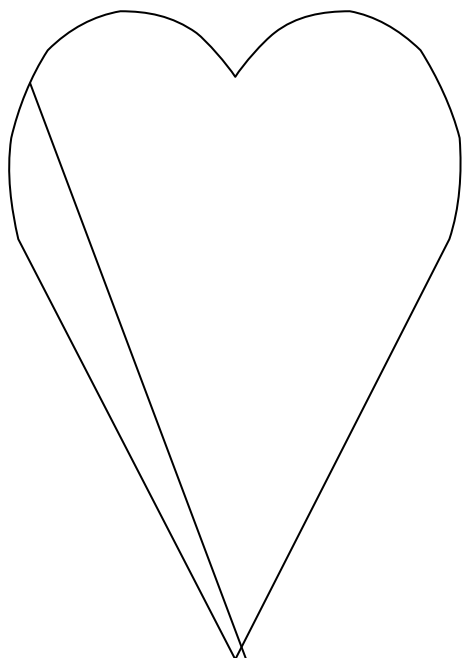
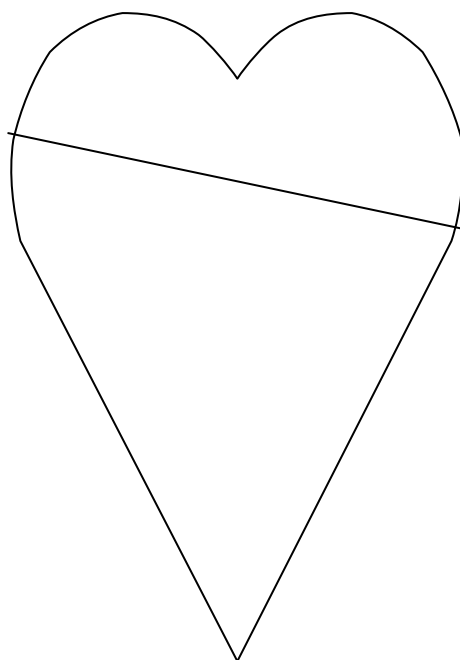
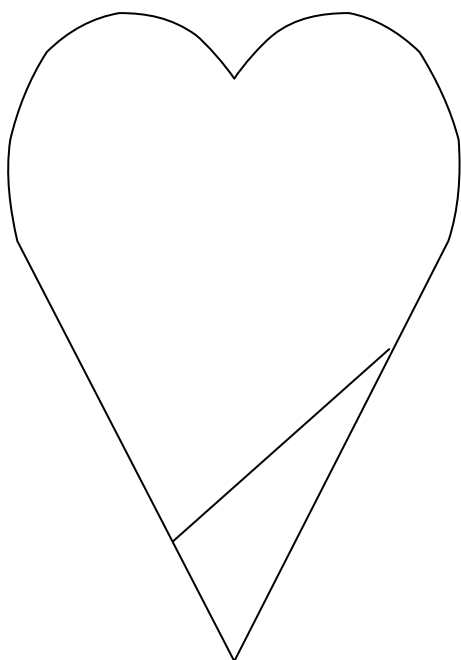
4. ขั้นประเมินผล

สังเกตจากความสนใจและความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม และการอภิปรายซักถามเพื่อความเข้าใจจุดมุ่งหมาย และวิธีการเข้าร่วมกิจกรรม

รูปหัวใจประกอบการทำกิจกรรม “เพราะเราคู่กัน”

รูปหัวใจประกอบการทำกิจกรรม “เพราะเรารักกัน” (ต่อ)

**ใบตารางกำหนดการกิจกรรมกลุ่มใน
โปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นที่ 2**

ตารางแสดงวันเวลาที่นักเรียนเข้าร่วมฝึกกิจกรรมกลุ่มในโปรแกรมการพัฒนาความเอื้อเฟื้อ
มีทั้งหมด 12 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่	วัน / เดือน / ปี	ชื่อกิจกรรม
1	2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	เพราะเราคู่กัน (ปฐมนิเทศ)
2	4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	สี่เหลี่ยมมหัศจรรย์และกากบาทมิตรภาพ
3	6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	น้ำตาดาว
4	10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	เราจะเคียงข้างกัน
5	12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	เพื่อนใหม่
6	16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	ช่วยกันสร้างสะพาน
7	18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	น้ำใจของเพื่อน
8	23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	มองต่างมุม
9	25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	การเรียนรู้ของโย
10	27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552	ทำดีนะเพื่อน
11	2 มีนาคม พ.ศ. 2552	ช่วยกันสร้างสวรรค์งาน
12	4 มีนาคม พ.ศ. 2552	สรุปร่วมกัน (ปัจฉิมนิเทศ)

โปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ

ครั้งที่ 2

หัวข้อเรื่อง การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย

ชื่อกิจกรรม สี่เหลี่ยมมหัศจรรย์ / กากบาทมิตรภาพ

เทคนิคที่ใช้ เกม

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนตระหนักถึงผลดีที่เกิดจากการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อน
2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลเสียที่เกิดจากการไม่ช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อนในการทำงาน
3. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อน

เวลาที่ใช้ 50 นาที

- อุปกรณ์**
1. ชิ้นส่วนสำหรับประกอบเป็นรูปสี่เหลี่ยม 4 ลักษณะ
 2. ซองเปล่า 4 ซอง

วิธีดำเนินการ

1. ขั้นมีส่วนร่วม

ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ ดังนี้

1.1 ให้นักเรียนจับกลุ่มตามคำสั่งโดยจะต้องจับกลุ่มให้ได้ตามคำสั่งเร็วที่สุดกลุ่มใดรวมตัวกันได้ช้าหรือไม่ได้ตามคำสั่งจะเป็นผู้แพ้ แล้วครูเปิดเพลงประกอบ เมื่อหยุดเพลงแล้วออกคำสั่งจับกลุ่ม 8 กลุ่ม 2 กลุ่ม 3 และกลุ่ม 4 ตามลำดับ จึงยุติเกม

1.2 ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม “สี่เหลี่ยมมหัศจรรย์” ดังนี้

1.2.1 ผู้วิจัยนำภาพสี่เหลี่ยมจัตุรัสให้นักเรียนดูและอธิบายการปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้ “นักเรียนจะได้รับเกมสี่เหลี่ยมมหัศจรรย์คนละ 1 ซอง แต่ละซองจะมีชิ้นส่วน 4 ชิ้น ที่สามารถต่อเป็นรูปเหลี่ยมจัตุรัสได้ 1 รูป ให้นักเรียนต่อชิ้นส่วนทั้ง 4 ชิ้นให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสตามรูปที่กำหนดให้ โดยมีกติกาว่า ห้ามหยิบชิ้นส่วนของผู้อื่น งานของกลุ่มจะสำเร็จก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนมีสี่เหลี่ยมจัตุรัสอยู่ตรงหน้าทุกคน”

1.2.2 หลังจากอธิบายและเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามจนเข้าใจแล้ว ครูแจกซองบรรจุชิ้นส่วนสี่เหลี่ยมมหัศจรรย์ให้นักเรียนทั้งสองกลุ่ม โดยผู้วิจัยเตรียมชิ้นส่วนบรรจุซอง ดังนี้

1.2.2.1 ซองสำหรับสมาชิกคนที่ 1 และ 2 บรรจุชิ้นส่วน 4 ชิ้นที่นำมาต่อเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสได้

1.2.2.2 ของสำหรับสมาชิกคนที่ 3 และ 4 บรรจุชิ้นส่วน 4 ชิ้นที่สับเปลี่ยนกัน ไม่สามารถนำมาต่อเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสได้

1.2.3 ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ 5 นาที แล้วออกคำสั่งให้หยุดกิจกรรม เพราะครูเตรียมชิ้นส่วนให้สมาชิกทั้งสองกลุ่มต่อรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสได้เพียง 2 คนเท่านั้น

1.3 ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม “การบาทมิตรภาพ” ดังนี้

1.3.1 ผู้วิจัยนำภาพกากบาทมิตรภาพให้นักเรียนดูและอธิบายการปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้ “นักเรียนมีชิ้นส่วน 4 ชิ้นที่สามารถต่อเป็นรูปกากบาทได้ 1 รูป ให้นักเรียนต่อชิ้นส่วนทั้ง 4 ชิ้นให้เป็นรูปกากบาทตามที่ผู้วิจัยกำหนดให้ โดยมีกติกาว่า ห้ามหยิบชิ้นส่วนของผู้อื่น แต่สามารถให้ชิ้นส่วนของตนเองแก่ผู้อื่นได้ งานของกลุ่มจำสำเร็จก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนมีรูปกากบาทอยู่ตรงหน้าทุกคน และให้ปรบมือพร้อมกัน 3 ครั้ง แล้วพูดว่าไฮโย กลุ่มใดเสร็จก่อนกลุ่มนั้นจะเป็นผู้ชนะ”

1.3.2 หลังจากอธิบายและเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามจนเข้าใจแล้ว จึงให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม กลุ่มใดเสร็จก่อนให้บันทึกไว้บนกระดาน

1.3.3 ให้นักเรียนเปรียบเทียบการปฏิบัติกิจกรรมครั้งที่ 1 กับ ครั้งที่ 2

2. ขั้นวิเคราะห์

ผู้วิจัยใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ พร้อมทั้งวิเคราะห์ความรู้สึกและพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคน

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายผลที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมสี่เหลี่ยมมหัศจรรย์ และกากบาทมิตรภาพเกี่ยวกับการช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อนด้านความเอื้อเฟื้อ แล้วสรุปเป็นแนวทางเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

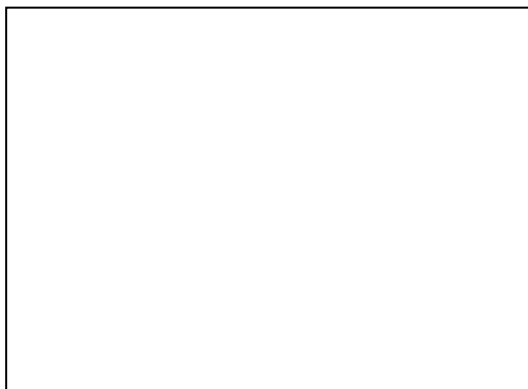
3.2 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมโดยเชื่อมโยงความคิดต่างๆ และผลสรุปของนักเรียนให้ชัดเจนอีกครั้งหนึ่งโดยเน้นให้นักเรียนเห็นว่า ถ้านักเรียนมีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อน จะทำให้กิจการงานของเพื่อนหรือหมู่คณะเสร็จโดยรวดเร็ว ซึ่งจะทำให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณค่าเพื่อนๆ ก็มองเห็นคุณค่าในตัวของคุณค่าในตัวของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ในทางตรงข้าม ถ้านักเรียนไม่ช่วยเหลือและไม่ร่วมมือกับเพื่อนหรือหมู่คณะ จะทำให้กิจการงานของเพื่อนหรือหมู่คณะเสร็จช้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อเพื่อนหรือหมู่คณะและต่อนักเรียนเองทั้งทางด้านสัมพันธภาพและกิจการงาน ดังนั้นควรให้นักเรียนนำความคิดต่าง ๆ ที่กลุ่มช่วยกันสรุปไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ขั้นประเมินผล

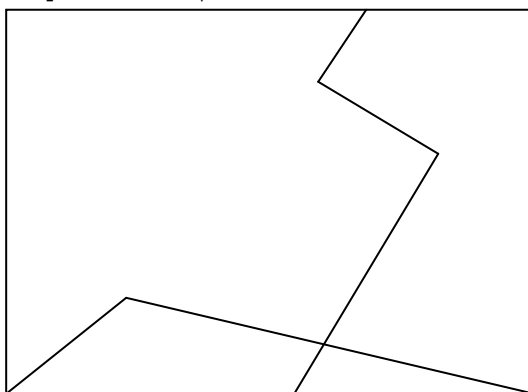
4.1 สังเกตปฏิกริยาของนักเรียนในขณะที่เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

4.2 สังเกตผลการอภิปรายและผลสรุปของนักเรียนว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

เกมส์เหลี่ยมมหัศจรรย์

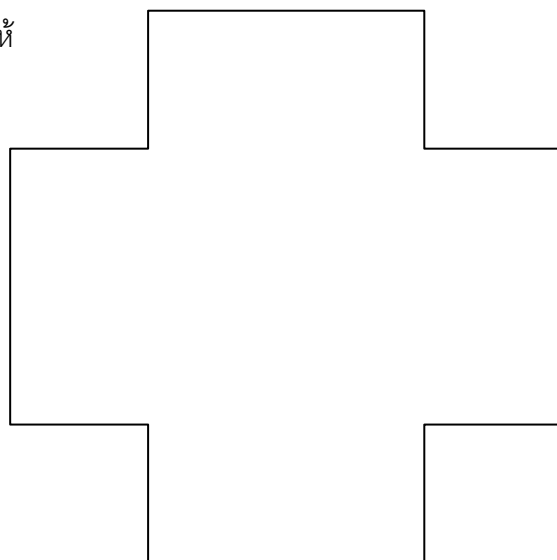
รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่กำหนดให้

รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่ประกอบด้วยชิ้นส่วน 4 ชิ้น

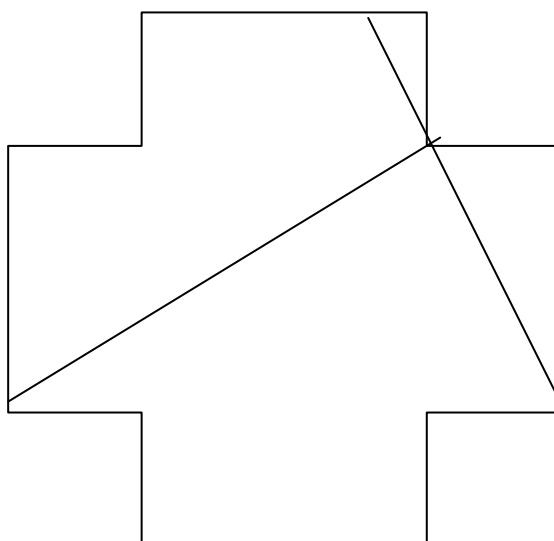
เกมกากบาทมีตรภาพ

รูปกากบาทที่กำหนดให้

รูปกากบาทที่ประกอบ

ด้วยชิ้นส่วน 4 ชิ้น

โปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ

ครั้งที่ 3

หัวข้อเรื่อง การช่วยครูถือสิ่งของที่หนักหรือพะรุงพะรัง

ชื่อกิจกรรม ร่วมแรงร่วมใจ

เทคนิคที่ใช้ เกม

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลดีที่เกิดจากการช่วยครูถือสิ่งของอย่างถูกต้อง

เวลาที่ใช้ 50 นาที

อุปกรณ์

1. สิ่งของจำลอง ได้แก่ ผลไม้ ผัก ตู๊กตา ไข่ไก่ เนื้อไก่ เนื้อหมูและสัตว์จำลอง
2. นกหวีด
3. นาฬิกา

วิธีดำเนินการ

1. ขั้นมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียนและทบทวนกิจกรรมครั้งที่แล้ว พร้อมทั้งอธิบายถึงกิจกรรมที่จะร่วมปฏิบัติในครั้งนี้

1.2 จากนั้น ผู้วิจัยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน ตามความสมัครใจ

1.3 ผู้วิจัยแจกตะกร้าหวาย ซึ่งมีขนาดเท่าๆกัน ให้นักเรียนกลุ่มละ 1 ใบ

1.4 ผู้วิจัยอธิบายกติกาการเล่นเกมน ร่วมแรง ร่วมใจ ดังนี้

1.4.1 ผู้วิจัยได้จัดเตรียมสิ่งของจำลองประเภทต่างๆไว้บนโต๊ะเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ผลไม้ ตู๊กตา ไข่ไก่ เนื้อไก่ เนื้อหมู ผัก พร้อมกับติดราคาของสิ่งของแต่ละอย่างไว้ด้วย

1.4.2 นักเรียนแต่ละคู่แข่งขันกันหยิบสิ่งของที่จัดเตรียมไว้ให้ใส่ลงในตะกร้าของตนให้ได้มากที่สุด โดยกำหนดให้คนหนึ่งเป็นคนหยิบสิ่งของที่ยกมาแล้วนั้นจะต้องอยู่ในตะกร้า นักเรียนคู่ใดทำหล่นจะต้องยุติการหยิบทันที และไม่มีสิทธิ์ในสิ่งของที่หล่นลงมา

1.4.3 ผลการแข่งขันจะวัดจากผลรวมของราคาส่งของที่มีอยู่ในตะกร้า นักเรียนคู่ใดสามารถหยิบสิ่งของซึ่งคิดรวมเป็นเงินได้มากที่สุดจะเป็นฝ่ายชนะ

1.4.4 ผู้วิจัยเป่านกหวีดให้สัญญาณเริ่มการแข่งขันของนักเรียน

2. ขั้นวิเคราะห์

2.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

2.1.1 ผลงานของคุณเป็นอย่างไร

2.1.2 เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

2.1.3 การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นในการถือสิ่งของที่หนักพระพุทธรูปจะมีผลดีอย่างไร

2.1.4 นักเรียนรู้สึกอย่างไรที่ต้องเอาใจใส่ในงานหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในการทำกิจกรรมที่เรียนให้เสร็จทันตามกำหนดเวลา

2.1.5 ถ้านักเรียนทำกิจกรรมการเรียนได้ทันตามกำหนดเวลาทุกครั้งเหมือนกับปัญญา จะเกิดผลดีกับตนเองและผู้อื่นอย่างไร

2.2 ผู้วิจัยช่วยสรุป ชักถามและช่วยเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับกิจกรรมและประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากกิจกรรม

3.2 นักเรียนรวบรวมแนวคิดจากการที่ได้อภิปรายร่วมกัน รวมทั้งจากการช่วยสรุปของผู้วิจัย

3.3 นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการให้ความช่วยเหลือเพื่อนและครูถือสิ่งของพระพุทธรูปและสรุปถึงวิธีการนำไปปฏิบัติ

4. ขั้นประเมินผล

4.1 สังเกตจากความสนใจและความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน

4.2 สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การอภิปราย และการสรุปของนักเรียน

โปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ

ครั้งที่ 4

หัวข้อเรื่อง ทำให้เกิดความไว้วางใจและพร้อมที่จะช่วยเหลือเพื่อนด้วยความเต็มใจ

ชื่อกิจกรรม เราจะเคียงข้างกัน

เทคนิคที่ใช้ เกม

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของความไว้วางใจ
2. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้สึกห่วงใยซึ่งกันและกัน

เวลาที่ใช้ 50 นาที

อุปกรณ์ ผ้าปิดตา

วิธีดำเนินการ

1. ขั้นมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทายและสนทนากับนักเรียนในเรื่องความไว้วางใจ
- 1.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนจับคู่กัน
- 1.3 แจกผ้าปิดตาให้กับนักเรียน คู่ละ 1 ผืน
- 1.4 ผู้วิจัยอธิบายวิธีการดำเนินกิจกรรมคือ ให้แต่ละคู่ปิดตาคนหนึ่ง อีกคนหนึ่ง

เป็นคนนำทางโดยคนที่ปิดตาพยายามเงี่ยบไม่ต้องพูด ส่วนคนที่เปิดตาจะต้องจูงมือและคอยบอกว่าให้ก้าวอย่างไร และให้พาคนที่ถูกปิดตาเดินไปยังจุดที่กำหนด แล้วพากลับมายังที่เดิม

2. ขั้นวิเคราะห์

- 2.1 ผู้วิจัยถามความรู้สึกของนักเรียน
 - 2.1.1 เมื่อเราเป็นผู้นำทางพาคนที่ถูกปิดตาเดินไปรู้สึกอย่างไร
 - 2.1.2 คนที่ถูกปิดตาครั้งแรกเมื่อเดินไปรู้สึกอย่างไร
 - 2.1.3 จากที่เป็นคนนำทางมาเป็นผู้ถูกปิดตาเดินไปรู้สึกอย่างไร
 - 2.1.4 จากที่เป็นคนถูกปิดตามาเป็นคนนำทางรู้สึกอย่างไร
- 2.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้หลังการทำ

กิจกรรม

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ให้นักเรียนร่วมกันสรุปว่ากิจกรรมนี้ให้ข้อคิดอะไรกับเราบ้าง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

4. **ขั้นประเมินผล**

นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จากการทำกิจกรรมพร้อมทั้งการให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน

โปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ

ครั้งที่ 5

หัวข้อเรื่อง การช่วยกิจการงานของโรงเรียน

ชื่อกิจกรรม ช่วยกันสร้างสะพาน

เทคนิคที่ใช้ กรณีตัวอย่าง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนยอมรับในการกระทำที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการช่วยกิจการงานของโรงเรียน
2. เพื่อให้นักเรียน ตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของนักเรียนทุกคนและสามารถ

ช่วยกิจการงานของโรงเรียนได้

เวลาที่ใช้ 50 นาที

- อุปกรณ์**
1. กรณีตัวอย่างเรื่องช่วยกันสร้างสะพาน
 2. ประเด็นปัญหาประกอบเรื่อง

วิธีดำเนินการ

1. ขั้นมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยสนทนากลุ่มนักเรียนว่า นักเรียนแต่ละคนเคยช่วยเหลือครูและโรงเรียนเวลา มีกิจกรรมต่างๆ กันอย่างไรบ้าง และบอกนักเรียนว่า “ครูจะขอให้นักเรียนอ่านเรื่องเล่าที่ครูจะแจกต่อไปนี้ให้เข้าใจ”

1.2 ผู้วิจัยแจกกรณีตัวอย่างเรื่อง “ช่วยกันสร้างสะพาน” ให้นักเรียนทุกคนอ่าน

2. ขั้นวิเคราะห์

2.1 ให้นักเรียนทุกคนร่วมกันอภิปรายแล้วตัดสินใจว่า นักเรียนแต่ละคนอยากเป็นตัวละครตัวใด เพราะเหตุใด

2.2 ให้นักเรียนและผู้ดำเนินการร่วมกันสรุปว่าการช่วยกิจการงานของส่วนร่วมนั้น มีความสำคัญเพียงใด

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลของความเอื้อเฟื้อที่นักเรียนทุกคนทำกิจการงานของโรงเรียน การยอมรับในสิ่งที่กระทำลงไป แล้วรู้จักปรับปรุงให้ดีขึ้น และให้ตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบที่นักเรียนที่ต่อโรงเรียนเพราะอาศัยความเอื้อเฟื้อของนักเรียนจึงทำให้งานสำเร็จไปได้

4. ขั้นประเมินผล

4.1 สังเกตความสนใจ ความตั้งใจที่นักเรียนมีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

4.2 สังเกตจากการตอบคำถาม การอธิบาย การสรุปเกี่ยวกับบทบาทที่ควรจะเป็นของนักเรียนในที่มีความเอื้อเฟื้อต่อสังคม

เอกสารกรณีตัวอย่าง เรื่อง ช่วยกันสร้างสะพาน

เสือ ช้าง หมี สิงโต และลิง ต่างก็เป็นเพื่อนกัน สัตว์ทั้งหมดอาศัยอยู่ในป่าแห่งหนึ่งเวลาเช้าของทุกวัน สัตว์เหล่านี้จะต้องชักชวนกันไปหาอาหารกินที่ต้องข้ามแม่น้ำใหญ่ชายป่าไป เพื่อที่จะไปสู่แหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ เป็นอย่างนี้มาเป็นเวลานาน

วันหนึ่งพายุใหญ่ฝนตกหนัก ลมและฝนพัดพาเอาสะพานข้ามแม่น้ำพังทลายลง ฝูงสัตว์ทั้งหลาย จึงไม่สามารถไปหาอาหารกินได้ กระทั่งฝูงสัตว์เหล่านี้ผอมโซ ลิงซึ่งเป็นสัตว์ที่กำลังน้อยอยากจะซ่อมแซมสะพานแต่ก็จนปัญญาเพราะไม่มีกำลัง จึงไปขอร้องให้เพื่อนสัตว์ให้มาช่วย เสือ ช้าง หมี สิงโต ต่างก็ปฏิเสธว่าตนไม่มีแรงพอ เพราะไม่ได้กินอาหาร ลิงจึงไปเที่ยวขอร้องสัตว์อื่นๆในป่า ซึ่งสัตว์อื่นๆ ก็มาช่วยเหลือย่างดี ทั้งๆที่มิได้ใช้สะพานนี้เลย จนในที่สุดช้างเกิดความสำนึกทนดูไม่ไหว เพราะฝูงสัตว์เล็กน้อยต่างไม่มีกำลังแต่ก็พยายามจะทำ ช้างเกิดความละอายใจ ยอมรับในความผิดของตนจึงไปช่วย จากนั้นเสือ หมี และสิงโต ต่างก็ตามช้างไปช่วยถึงสร้างสะพานจนสำเร็จ สัตว์เหล่านั้นก็รักกันและพากันไปหาอาหารกินเหมือนเดิม ซึ่งต่างก็ภูมิใจที่ตนได้มีโอกาสทำประโยชน์ให้ส่วนรวม

ประเด็นปัญหา สมาชิกในกลุ่มอยากจะเป็นตัวละครตัวใด เพราะเหตุใด

โปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ

ครั้งที่ 6

หัวข้อเรื่อง การรู้จักให้กำลังใจคนอื่น

ชื่อกิจกรรม ทำดีนะเพื่อน

เทคนิคที่ใช้ อภิปรายกลุ่ม

จุดมุ่งหมาย

เพื่อเป็นการให้กำลังใจและสนับสนุนการกระทำที่เหมาะสมของเพื่อน

เวลาที่ใช้ 50 นาที

อุปกรณ์ เอกสารแบบสังเกตการณ์ จำนวน 2 แผ่น

วิธีดำเนินการ

1. ชั้นมีส่วนร่วม

ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ดังนี้

1.1 แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน โดยให้นักเรียนเลือกเข้ากลุ่มตามความสมัครใจ

1.2 ผู้วิจัยอธิบายให้นักเรียนฟัง ดังนี้

“วันนี้ครูมีงานชิ้นหนึ่งให้นักเรียนทำ สมมติว่าวันนี้เป็นวันเข้าค่ายลูกเสือ – ยุวกาชาด นักเรียนแต่ละกลุ่มจะต้องช่วยกันคิดว่าเราจะแสดงอะไรรอบกองไฟคืนนี้ เช่น ละคร ลิเก ตลก ฯลฯ ครูจะให้เวลาประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการแสดง 5 นาที ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่โดยใช้ท่าทางและคำพูดของตนเอง”

1.3 ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามจนเข้าใจ

1.4 ผู้วิจัยขออาสาสมัครกลุ่มละ 1 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์

1.5 ผู้วิจัยแจกแบบสังเกตให้นักเรียนอ่านและอธิบายเพิ่มเติมจนเข้าใจ

1.6 ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมเรียนรู้

1.7 เมื่อนักเรียนประชุมปรึกษาหารือเสร็จแล้ว ให้ผู้สังเกตการณ์แต่ละกลุ่ม

วิจารณ์การทำงานของสมาชิก ดังนี้

1.7.1 ใคร ทำอะไร เหมาะสมหรือไม่อย่างไร

1.7.2 ใคร ทำอะไร ไม่เหมาะสมหรือไม่อย่างไร

1.8 ผู้วิจัยถามความรู้สึกของสมาชิกที่มีต่อการวิจารณ์ของผู้สังเกตการณ์

1.9 ให้นักเรียนช่วยกันบอกถึงผลดีของการพูดชมเชยการกระทำที่เหมาะสมของผู้อื่น และช่วยกันสรุปหลักการพูดชมเชยหรือให้กำลังใจผู้อื่น

1.10 ผู้วิจัยสรุปอีกครั้งหนึ่งแล้วจดไว้ในกระดาน

1.11 ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติที่นักเรียนร่วมกันปรึกษารื้อ โดยให้เวลากลุ่มละ 5 นาที และให้ผู้สังเกตการณ์บันทึกข้อมูลต่อไป

1.12 เมื่อทั้งสองกลุ่มแสดงเสร็จเรียบร้อยแล้ว ครูให้ผู้สังเกตการณ์แต่ละกลุ่มวิจารณ์การกระทำที่เหมาะสมของสมาชิกในกลุ่มที่ตนสังเกต

1.13 ให้สมาชิกที่เป็นผู้ชมร่วมกันพูดให้กำลังใจและสนับสนุนการกระทำที่เหมาะสมของเพื่อนโดยยึดหลักการที่ร่วมกันสรุปไว้ในข้อ 1.9

2. ขั้นวิเคราะห์

ผู้วิจัยใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ พร้อมทั้งวิเคราะห์ความรู้สึกและพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคน

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายผลที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการให้กำลังใจและสนับสนุนการกระทำที่เหมาะสมของเพื่อน แล้วสรุปเป็นแนวทางเพื่อนำไปใช้ชีวิตประจำวัน

3.2 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมโดยเชื่อมโยงความคิดต่างๆ และผลสรุปของนักเรียนให้ชัดเจนอีกครั้งหนึ่งโดยเน้นให้นักเรียนเห็นว่า ถ้านักเรียนให้กำลังใจและสนับสนุนการกระทำที่เหมาะสมของเพื่อน ย่อมทำให้เพื่อนเกิดความรู้สึกที่ดีมีคุณค่าและมีกำลังใจที่จะกระทำสิ่งที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมต่อไป ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในทางตรงข้าม ถ้านักเรียนไม่ให้กำลังใจและไม่สนับสนุนการกระทำที่เหมาะสมของเพื่อน ย่อมทำให้เพื่อนหมดกำลังใจที่จะกระทำดีและไม่รับผิดชอบต่อสิ่งที่ควรจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน อันก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคมส่วนรวมทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นนักเรียนควรนำความคิดต่างๆ ที่กลุ่มช่วยกันสรุปไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ขั้นประเมินผล

4.1 สังเกตปฏิกิริยาของนักเรียนในขณะเข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม

4.2 สังเกตผลการอภิปรายและผลสรุปของนักเรียนว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

แบบสังเกตการณ์

1. ในฐานะผู้สังเกตการณ์ ให้นักเรียนสังเกตการทำงานกลุ่ม โดยบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ตามหัวข้อต่อไปนี้

การกระทำที่ดี (การกระทำที่เหมาะสม)		การกระทำที่ไม่ดี (การกระทำที่ไม่เหมาะสม)	
ใคร	ทำอะไร	ใคร	ทำอะไร

2. หลังจากกลุ่มได้ปรึกษาหารือวางแผนเพื่อแสดงเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้นักเรียนวิจารณ์การกระทำที่ดีและไม่ดีของสมาชิกตามที่นักเรียนบันทึกไว้ในแบบสังเกตการณ์

โปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ

ครั้งที่ 7

หัวข้อเรื่อง การช่วยแนะนำตักเตือนเมื่อเพื่อนทำผิด

ชื่อกิจกรรม มองต่างมุม

เทคนิคที่ใช้ เกม

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนกล้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นความรู้สึกกับสมาชิกในกลุ่ม 2. เพื่อให้เห็นถึงผลดีที่จะเกิดตามมาจากการเพียรพยายาม

เวลาที่ใช้ 50 นาที

อุปกรณ์

1. ชองจดหมาย เท่ากับจำนวนสมาชิก
2. กระดาษขนาด 3" x 7" จำนวน 144 แผ่น
3. นกหวีด 1 ตัว

วิธีดำเนินการ

1. ชั้นมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมด้วยการสนทนาถึง การเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งที่ผ่านมา
- 1.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนนั่งเป็นรูปวงกลม
- 1.3 ผู้วิจัยแจกซองจดหมายที่บรรจุกระดาษชองละ 12 แผ่น ให้นักเรียน
- 1.4 นักเรียนเขียนชื่อของตนเองที่หน้าซองจดหมาย
- 1.5 ให้นักเรียนนึกและเขียนความดีของตนเอง 1 อย่าง และความไม่ดีของตนเอง

1 อย่าง ลงในกระดาษแผ่นแรก เสร็จแล้วพับกระดาษเก็บใส่กระเป๋าของตนเองไว้

1.6 ส่งซองให้กับเพื่อนข้าง ๆ ทางขวามือ

1.7 เมื่อได้ซองแล้วให้หยิบกระดาษแผ่นแรกออกมาเขียนความดีของเพื่อนที่

ปรากฏชื่ออยู่บน ซอง 1 อย่าง และความไม่ดีของเพื่อนที่ปรากฏชื่ออยู่บนซอง 1 อย่างเมื่อเขียนเสร็จแล้วนำใส่ซองโดยสอดไว้ด้านหลัง

1.8 ส่งซองให้เพื่อนทางขวามือ เมื่อได้ยินเสียงนกหวีด ทำแบบเดิมไปเรื่อย ๆ

จนครบทุกคน

1.9 เมื่อนักเรียนได้รับซองของตนเองแล้ว ให้เปิดดู และเปรียบเทียบกับที่ตนเองเขียนไว้

2. ชั้นวิเคราะห์

2.1 ผู้วิจัยถามนักเรียนว่า

2.1.1 เวลาที่นักเรียนเขียนความดีของตนเองมีความรู้สึกอย่างไร

2.1.2 นักเรียนรู้สึกอย่างไรเมื่อต้องเขียนความดีของผู้อื่น

2.1.3 เมื่อเปิดอ่านเปรียบเทียบกับของตนเองแล้วรู้สึกอย่างไร

2.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้หลังจากการทำ

กิจกรรม

3. ชั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ให้นักเรียนสรุปว่ากิจกรรมนี้ให้ข้อคิดอะไรกับเราบ้าง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

3.2 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับประโยชน์ของการเปิดเผยตนเองและฟังความคิดเห็นของคนอื่น

4. ชั้นประเมินผล

นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จากการทำกิจกรรมพร้อมทั้งการให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน

โปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ

ครั้งที่ 8

หัวข้อเรื่อง การชื่นชมและแสดงความยินดีกับเพื่อน

ชื่อกิจกรรม เพื่อนใหม่

เทคนิคที่ใช้ บทบาทสมมติ

จุดมุ่งหมาย

เพื่อเป็นการให้นักเรียนฝึกการให้กำลังใจเพื่อนเมื่อเพื่อนได้รับความเดือดร้อน

เวลาที่ใช้ 50 นาที

อุปกรณ์ เอกสารบทบาทสมมติเรื่อง “เพื่อนใหม่”

วิธีดำเนินการ

1. ขั้นมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนถึงวัตถุประสงค์ของการใช้บทบาทสมมติ
- 1.2 ผู้วิจัยเล่าบทบาทสมมติเรื่อง “เพื่อนใหม่”
- 1.3 ผู้วิจัยเลือกผู้แสดงโดยวิธีอาสาสมัคร ส่วนที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์
- 1.4 ผู้วิจัยแจกเอกสารบทบาทสมมติเรื่อง “เพื่อนใหม่” ให้ผู้แสดงเพื่อทำการศึกษาและ

ซักซ้อมก่อนการแสดง

- 1.5 ผู้วิจัยและนักเรียนที่เป็นผู้สังเกตการณ์ช่วยกันจัดฉากให้เหมือนสถานการณ์จริง

2. ขั้นวิเคราะห์

ภายหลังที่นักเรียนแสดงบทบาทตามบทบาทสมมติแล้ว ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึกของตัวละคร ดังนี้

- 2.1 การปฏิบัติตนขององค์ที่มีต่อเพื่อนเหมาะสมหรือไม่อย่างไร
- 2.2 ให้นักเรียนอธิบายเกี่ยวกับการยิ้มแย้มทักทายเพื่อนในบทบาทสมมติกับชีวิตจริง
- 2.3 ให้นักเรียนระบุแนวโน้มในการยิ้มแย้มทักทายเพื่อนที่เหมาะสม
- 2.4 ถ้าสมมตินักเรียนเป็นองค์และเป็นนักเรียนใหม่ นักเรียนจะปฏิบัติตัวอย่างไรจึงจะสามารถเข้ากับเพื่อน ๆ ได้

2.5 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปการยิ้มแย้มทักทายเพื่อนด้วยท่าทีอบอุ่นเป็นมิตรว่าแสดงอย่างไร แล้วให้นักเรียนฝึกแสดง

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนออกมานำเสนอและสรุปสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการยิ้มแย้มทักทายเพื่อนด้วยท่าที่อบอุ่นเป็นมิตร

3.2 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมโดยเชื่อมโยงการอธิบาย แนวโน้มและผลสรุปของนักเรียนโดยเน้นให้นักเรียนแสดงท่าทางโดยการยิ้มแย้มทักทายเพื่อนด้วยท่าที่อบอุ่นเป็นมิตรโดยนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ขั้นประเมินผล

4.1 สังเกตจากความสนใจของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม

4.2 สังเกตจากการมีส่วนร่วมในการอภิปราย แสดงความคิดเห็นและการสรุปของนักเรียน

4.3 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอแนะถึงสิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเป็นประโยชน์ในครั้งต่อไป

เอกสารประกอบการใช้บทบาทสมมติ เรื่อง “เพื่อนใหม่”

ครอบครัวของอนงค์ เพิ่งย้ายมาจากต่างจังหวัด ดังนั้นอนงค์จึงต้องย้ายโรงเรียนตามมาด้วย วันแรกพ่อพาอนงค์มาส่งที่โรงเรียน หลังจากพบครูประจำชั้นแล้ว พ่อก็กลับไป ครูจึงพาอนงค์ไปแนะนำให้เพื่อน ๆ ร่วมห้องรู้จัก อนงค์รู้สึกแปลกที่และอึดอัดใจที่เพื่อนชอบหันมามอง แต่อนงค์ก็ทำเฉยและไปไหนมาไหนคนเดียวไม่ยอมพูดจากับใคร อนงค์มาโรงเรียนได้ 3 วันแล้ว แต่อนงค์ก็ยังไม่มียellow friend บางครั้งเพื่อน ๆ อยากเข้าไปคุยด้วย แต่เห็นอนงค์ทำหน้าบึ้งตึงเลยไม่มีใครกล้า เพื่อนบางคนพูดจาเหยียดว่าอนงค์ตัวดำเป็นน้องดำ ตอนแรกอนงค์ก็ทำเฉยๆ แต่บ่อยครั้งเข้า อนงค์โกรธจึงดำใจไม่มีใครกล้าล้อเล่นอีกอนงค์รู้ว่าเพื่อน ๆ ไม่ชอบตนและอนงค์ก็เบื่อที่ต้องนั่งคนเดียวกินข้าวคนเดียวอนงค์จึงไม่อยากไปโรงเรียน

บทบาทของอนงค์

สมมติว่าฉันคืออนงค์ ฉันเพิ่งย้ายมาอยู่โรงเรียนได้ไม่กี่วัน ฉันก็เริ่มเบื่อและไม่อยากไปโรงเรียน ในตอนเย็นฉันนั่งซึมอยู่ที่บ้าน พ่อเข้ามาถาม ฉันก็เล่าให้ฟังว่าไม่อยากไปโรงเรียน เพราะที่โรงเรียนไม่มีเพื่อนและฉันยังไม่รู้จักใคร จึงไม่รู้ว่าจะพูดคุยทักทายกับเพื่อนๆอย่างไร ก็เลยนั่งเงียบๆ อยู่คนเดียวมีเพื่อนบางคนมาล่อว่าดำบ้าง น้องดำบ้าง ฉันก็มักจะโกรธและเผลอพูดคำที่ไม่สุภาพออกมา เมื่อฉันได้รับคำแนะนำที่ดีจากพ่อแล้ว ฉันก็ลองปฏิบัติดู เพื่อนเข้ามาล่อ ฉันก็ไม่โกรธกลับพูดเล่นด้วย

บทบาทของพ่อ

สมมติฉันคือพ่อ ฉันเห็นอนงค์นั่งคนเดียว ก็เข้าไปถามเพราะคิดว่าไม่สบาย แต่เมื่อรู้ว่าไม่อยากไปโรงเรียน ฉันก็ซักถามและแนะนำให้อนงค์เปลี่ยนสีหน้า ท่าทาง และคำพูดเสียใหม่ เพราะไม่มีเพื่อนคนไหนที่อยากจะคบกับคนที่ชอบทำหน้าบึ้ง ด่าเก่ง ถ้าอยากมีเพื่อนต้องหัดยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายและพูดคุยกับเพื่อนตามควรแก่โอกาส ฉันให้กำลังใจอนงค์และจะคอยฟังข่าวดีจากอนงค์

บทบาทของเพื่อน ๆ 2-3 คน

สมมติพวกฉันเป็นเพื่อนร่วมห้องของอนงค์ พวกฉันอยากเป็นเพื่อนกับอนงค์ แต่เขาชอบทำหน้าบึ้ง ไม่พูดไม่จา และด่าเก่ง พวกฉันจึงไม่กล้า แต่ในตอนเช้าอนงค์เดินยิ้มเข้ามาและทักทายพวกเรา พวกเราจึงยิ้มตอบและพูดคุยกับเขา พวกเราคุยกันอย่างสนุกสนาน พวกเราบางคนพูดล่อว่าเขาดำแต่วันนี้เขากลับไม่โกรธ พวกเราจึงไปทัศนศึกษาด้วยกัน

โปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ

ครั้งที่ 9

หัวข้อเรื่อง การช่วยเหลือแนะนำในสิ่งที่เพื่อนไม่เข้าใจ

ชื่อกิจกรรม น้ำใจของเพื่อน

เทคนิคที่ใช้ บทบาทสมมติ

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญและสามารถช่วยเหลือเพื่อนโดยการช่วยอธิบายเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่เพื่อนไม่เข้าใจ

เวลาที่ใช้ 50 นาที

อุปกรณ์

1. บทบาทสมมติเรื่อง “น้ำใจของเพื่อน”
2. อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดาน แบบเรียน สมุดปากกา

วิธีดำเนินการ

1. ขั้นมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์และบทบาทของนักเรียนเกี่ยวกับวิธีการให้ความช่วยเหลือเพื่อนที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเพื่อที่จะให้นักเรียนแสดง

1.2 ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียน ชักถามหรือเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่จะฝึกเพื่อให้ นักเรียนเข้าใจตรงกัน

1.3 การเลือกผู้แสดง ผู้วิจัยให้นักเรียนอาสาสมัครเป็นผู้แสดง 3 คน

1.4 การจัดฉากแสดง ผู้วิจัยแจกเอกสารบทบาทสมมติให้อาสาสมัครอ่านเพื่อจัดฉากให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง

1.5 ขั้นเตรียมผู้สังเกตการณ์ ผู้วิจัยให้ผู้ที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์ ต่างๆที่เกิดขึ้นในการแสดง

1.6 ผู้วิจัยให้ผู้แสดงบทบาทที่ตนเองได้รับ

2. ขั้นวิเคราะห์

2.1 เมื่อผู้แสดงจบแล้วให้นักเรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับบทบาทการแสดงของผู้แสดง แต่ละคนว่าเป็นอย่างไร ดังนี้

2.1.1 การกระทำของทิพย์แสดงถึงอะไร

2.1.2 การกระทำของด้อมแสดงถึงอะไร

2.1.3 การกระทำของตั๋อมีความเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด

2.1.4 การกระทำของจอย แสดงถึงอะไร

2.1.5 การกระทำของจอยมีความเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด

2.1.6 การแสดงบทบาทสมมติเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับอะไร

2.2 ผู้วิจัยกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อคิดที่ได้รับ

จากบทบาทสมมติ โดยการสนทนาซักถาม

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนทุกคนฝึกแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของกลุ่ม

3.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนสรุปข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดงบทบาทสมมติและผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมในการนำไปใช้ในชีวิตรจริง

4. ขั้นประเมินผล

4.1 สังเกตจากความสนใจของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม

4.2 สังเกตจากการมีส่วนร่วมในการอภิปราย แสดงความคิดเห็นและการสรุปของนักเรียน

เอกสารบทบาทสมมติ เรื่อง น้ำใจของเพื่อน

ตอนพักกลางวันในห้องเรียน ต้อมนั่งคุยกับทิพย์อยู่ถึงเรื่องที่ต้องสอบคณิตศาสตร์ได้คะแนนสูงสุด ทิพย์บอกกับตัวเองว่า “ต้อมเธอเก่งมากเลยนะที่สอบวิชาคณิตศาสตร์ได้คะแนนสูงสุด เราอยากสอบได้คะแนนมากๆบ้าง เธอช่วยอธิบายให้เราบ้างนะ” ต้อมจึงตอบทิพย์ไปว่า “ขอบใจมากนะทิพย์ เรายินดีและเต็มใจที่จะอธิบายให้เธอ” พอดีใจยเดินมาได้ยืนต้อมกับทิพย์พูดกันจึงพูดขึ้นว่า “ไม่เห็นจะเก่งเลยแน่จริงสอบให้ได้สูงสุดทุกครั้งสิ” ต้อมกับทิพย์จึงมองหน้ากันและชวนกันออกไปที่ห้องสมุดเพื่อไปติววิชาคณิตศาสตร์กัน

บทบาทของทิพย์

สมมติฉันชื่อทิพย์ ฉันเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กำลังพูดคุยกับต้อมในห้องเรียนตอนพักกลางวันเรื่องผลการสอบวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งต้อมได้คะแนนมากที่สุดจึงขอร้องให้ต้อมช่วยอธิบายวิชาคณิตศาสตร์ให้

บทบาทของต้อม

สมมติฉันชื่อต้อม ฉันเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กำลังพูดคุยกับทิพย์ในห้องเรียนตอนพักกลางวันเรื่องผลการสอบวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งฉันได้คะแนนมากที่สุดและได้รับการขอร้องจากทิพย์ให้ติววิชาคณิตศาสตร์ให้ ฉันตอบตกลง ในขณะนั้น จอยซึ่งเป็นเพื่อนของฉันคนหนึ่งก็เข้ามาพูดว่า ถ้าแน่จริงก็สอบให้ได้ทุกครั้งสิ ฉันจึงชวนทิพย์เดินออกจากห้องไป

บทบาทของจอย

สมมติฉันชื่อ จอย ฉันเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ฉันเดินมาได้ยืนต้อมกับทิพย์คุยกันเกี่ยวกับผลคะแนนสอบวิชาคณิตศาสตร์ ฉันบอกกับต้อมว่า ถ้าแน่จริงก็สอบให้ได้สูงสุดทุกครั้งสิ แล้วทั้งสองคนก็เดินออกจากห้องไป

โปรแกรมพัฒนาความเข้าใจเพื่อ

ครั้งที่ 10

หัวข้อเรื่อง ช่วยคิดหาแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนได้

ชื่อกิจกรรม การเรียนของโย

เทคนิคที่ใช้ กรณีตัวอย่าง

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการกำหนดเป้าหมายชีวิตอย่างเป็นระบบ

เวลาที่ใช้ 50 นาที

อุปกรณ์

1. กรณีตัวอย่างเรื่อง “การเรียนของโย ”
2. ดินสอ
3. กระดาษเปล่า

วิธีดำเนินการ

1. ขั้นมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม กรณีตัวอย่างเรื่อง “ การเรียนของโย ” โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนนับ 1-3 แยกนักเรียนที่นับเหมือนกันเข้ากลุ่มเดียวกัน แยกเป็น 3 กลุ่ม

1.1.2 ผู้วิจัยแจกกรณีตัวอย่าง “ การเรียนของโย ” ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันอภิปรายเกี่ยวกับกรณีตัวอย่างที่แจกให้ โดยให้เวลาประมาณ 15 นาที

1.1.3 ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานเกี่ยวกับผลการอภิปรายเรื่อง “ การเรียนของโย ” โดยรายงานตามหัวข้อดังนี้

- 1.1.3.1 เหตุใดโยจึงเรียนไม่ประสบผลสำเร็จ
- 1.1.3.2 โยมีการกำหนดเป้าหมายของตนเองในด้านการเรียนหรือไม่อย่างไร
- 1.1.3.3 ทำอย่างไรจึงจะทำให้โยเรียนดีขึ้น

2. ขั้นวิเคราะห์

2.1 นักเรียนร่วมกันอภิปรายว่าผลการสรุปเป็นอย่างไรในการร่วมกันอภิปรายในกิจกรรมที่ผู้วิจัยกำหนดให้

2.2 ให้นักเรียนร่วมกันคิดและสรุปว่าในกิจกรรมที่ผ่านมาเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไรในการเรียน

2.3 ให้นักเรียนทุกคนช่วยกันแสดงความคิดเห็น

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้ร่วมกันปฏิบัติ

3.2 ผู้วิจัยบรรยายเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายชีวิตในด้านการเรียน รวมถึงวิธีการในการกำหนดเป้าหมายในด้านการเรียน

3.3 ให้นักเรียนช่วยกันสรุปและรวบรวมนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ขั้นประเมินผล

4.1 สังเกตจากการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน

4.2 สังเกตจากการอภิปรายของนักเรียนและการให้ข้อมูลย้อนกลับการเสนอแนะซึ่งกันและกัน

เอกสารประกอบกรณีตัวอย่าง

เรื่อง การเรียนของโย

โยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง ทุกๆวันโยจะมาถึงโรงเรียนทันเวลาเสมอ จนครูที่โรงเรียนชมเชยว่าโยเป็นคนที่มีระเบียบ วินัย ไม่เคยขาดเรียน และตัวโยเองเมื่ออยู่ในห้องเรียนเขาก็ตั้งใจเรียนเป็นอย่างดี และผลการเรียนของโยเอง อยู่ในเกณฑ์ดี และจากการที่โยมีความขยันในการเรียนอย่างสม่ำเสมอนี้เอง ทำให้ครูมีความคาดหวังว่า โยน่าจะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นได้อย่างแน่นอน ส่วนโยเอง ก็มักจะแนะวิธีการต่างๆที่ทำให้ตนเรียนเก่งแก่เพื่อนๆเสมอโดยไม่เคยปิดบัง แต่เมื่อครูถามตัวโยถึงอนาคตการเรียนของโย โยก็ไม่ทราบว่าเมื่อจบชั้น ป.6 แล้ว เขาจะเรียนต่ออะไรดี เพราะโยเองไม่ทราบว่าตัวเองมีความสามารถในด้านใด

และมีความสนใจ ในแผนการเรียนอะไรมากที่สุด และโยเองคิดว่าตัวของเขาเองสามารถเรียนได้ทุกแผนการเรียน เพราะว่ามีความสามารถในการเรียนแผนต่างๆได้พอๆกัน

เมื่อเป็นอย่างนี้โยเองก็คิดว่า ต้องเรียนไปเรื่อยๆก่อน ส่วนอนาคตข้างหน้าก็แล้วแต่โอกาสว่าจะสามารถเรียนอะไรได้ ซึ่งต้องตัดสินใจเลือกในตอนนั้น เพราะว่าปัจจุบันไม่ได้เกี่ยวข้องกับอนาคต เมื่อโยคิดเช่นนี้เขาจึงเรียนเหมือนเช่นเดิมที่เขากระทำอยู่โดยที่ไม่ได้สนใจว่าอนาคตข้างหน้าตัวเขาเองจะเรียนอะไร แต่สิ่งที่โยมักจะทำไม่เคยขาดคือช่วยแนะนำเพื่อนๆที่มาขอร้องไห้ให้ช่วย

จากกรณีตัวอย่างนี้ ให้นักเรียนร่วมกันคิดว่า โยเป็นคนอย่างไร และเขาควรทำอย่างไรเกี่ยวกับการเรียนของเขาเอง

โปรแกรมพัฒนาความเอาใจเอื้อเฟื้อ

ครั้งที่ 11

หัวข้อเรื่อง การช่วยเหลือและให้ความรู้กับเพื่อนตามกำลังสติปัญญา

ชื่อกิจกรรม ช่วยกันสร้างสรรค์งาน

เทคนิคที่ใช้ เกม

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลดีที่เกิดจากการช่วยเหลือเพื่อน
2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงผลเสียที่เกิดจากการไม่ช่วยเหลือเพื่อน
3. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือเพื่อน

เวลาที่ใช้ 50 นาที

อุปกรณ์

1. บัตรคำสั่ง
2. ซองบรรจุชิ้นส่วนสีเหลี่ยมคางหมู จำนวน 4 ซอง

วิธีดำเนินการ

1. ขั้นมีส่วนร่วม

ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ ดังนี้

- 1.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน
- 1.2 ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมสีเหลี่ยมคางหมูหัตถ์จรรย ดังนี้
 - 1.2.1 การปฏิบัติกิจกรรมครั้งที่ 1

ผู้วิจัยอธิบายกติกาสีเหลี่ยมคางหมูหัตถ์จรรยครั้งที่ 1 ให้นักเรียนฟังดังนี้

“ผู้วิจัยมีสีเหลี่ยมคางหมูรูปใหญ่ 1 รูป และมีชิ้นส่วนที่เป็นรูปสีเหลี่ยมคางหมูรูปเล็กจำนวน 4 รูป ให้นักเรียนต่อชิ้นส่วนสีเหลี่ยมคางหมูรูปเล็กทั้ง 4 รูปให้เป็นสีเหลี่ยมคางหมูรูปใหญ่ 1 รูป ตามที่ผู้วิจัยกำหนดให้ และติดกาวยึดไว้เรียบร้อย”

หลังจากอธิบายและเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามจนเข้าใจแล้ว ครูแจกซองบรรจุชิ้นส่วนสีเหลี่ยมคางหมูให้นักเรียนกลุ่มละ 1 ซอง และแจกบัตรคำสั่งของสมาชิกแต่ละคนกลุ่มละ 1 ชุด (ดูในภาคผนวก) แล้วให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม กลุ่มใดเสร็จก่อนถือเป็นกลุ่มชนะ

เมื่อกลุ่มใด ต่อภาพสีเหลี่ยมคางหมูหัตถ์จรรยเสร็จให้ปรบมือพร้อมกันและพูดว่าไชโยและผู้วิจัยจับเวลาว่าทำเสร็จในกี่นาที

1.2.2 การปฏิบัติกิจกรรมครั้งที่ 2

ผู้วิจัยอธิบายกติกาสี่เหลี่ยมคางหมูหัตถ์จรรยครั้งที่ 2 ให้นักเรียนฟังดังนี้

“ผู้วิจัยมีรูปสี่เหลี่ยมคางหมูรูปใหญ่ 1 รูป ซึ่งประกอบด้วยสี่เหลี่ยมคางหมูรูปเล็กจำนวน 4 รูป แต่ละรูปมีสีแตกต่างกันคือ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน และสีเขียว ดังรูปที่ครูแสดงให้ดู(ดูในภาคผนวก) ผู้วิจัยจะแจกชิ้นส่วนรูปสี่เหลี่ยมคางหมูรูปเล็ก ๆ ให้นักเรียน 4 ชิ้น ซึ่งทั้ง 4 ชิ้น มีสีเดียวกันและสามารถต่อเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมูรูปเล็กอันเป็นส่วนประกอบของสี่เหลี่ยมคางหมูรูปใหญ่ ให้นักเรียนนำชิ้นส่วนที่ได้รับช่วยกันต่อให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมูรูปใหญ่ 1 รูป โดยให้มีสีตรงตามตำแหน่งที่กำหนดให้และติดกาวยึดเรียบร้อย

หลังจากอธิบายและเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามจนเข้าใจแล้ว ครูแจกซองบรรจุชิ้นส่วนสี่เหลี่ยมคางหมูให้นักเรียนคนละ 1 ซอง และออกคำสั่งให้นักเรียนทุกคนช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อนในการต่อรูปสี่เหลี่ยมคางหมูหัตถ์จรรยอย่างเต็มความสามารถทั้งด้านเวลา กำลังกาย และสติปัญญา

เมื่อกลุ่มใดต่อรูปสี่เหลี่ยมคางหมูหัตถ์จรรยเสร็จให้ปรบมือพร้อมกันและพูดว่าไชโยแล้วครูจับเวลาว่าทำเสร็จในกี่นาที

2. ขั้นวิเคราะห์

ผู้วิจัยใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ พร้อมทั้งวิเคราะห์ความรู้สึกและพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคน

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายผลที่ได้จากเกมสี่เหลี่ยมคางหมูหัตถ์จรรยเกี่ยวกับการช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อน แล้วสรุปเป็นแนวทางเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

3.2 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมโดยเชื่อมโยงความคิดต่างๆ และผลสรุปของนักเรียนให้ชัดเจนอีกครั้งหนึ่งโดยเน้นให้นักเรียนเห็นว่า ถ้านักเรียนช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อนจะทำให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณค่ามีคุณค่า เพื่อนๆ มองเห็นคุณค่าของตัวเองทำให้เราเกิดความภาคภูมิใจตนเอง ในทางตรงข้าม ถ้านักเรียนไม่ช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อน จะทำให้กิจการหรืองานของเพื่อนหรือหมู่คณะเสร็จไม่ทันกำหนด ซึ่งส่งผลกระทบต่อหมู่คณะและต่อนักเรียนเอง ทั้งด้านสัมพันธภาพและกิจการงาน ดังนั้นนักเรียนควรนำความคิดต่างๆ ที่กลุ่มช่วยกันสรุปไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ขั้นประเมินผล

4.1 สังเกตจากการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่มด้วยการอภิปรายผลการให้ข้อเสนอแนะและติชมร่วมกัน

4.2 สังเกตจากการซักถาม ได้ตอบข้อซักถาม และการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน

บัตรคำสั่ง

บัตรคำสั่งของสมาชิกกลุ่มที่ 1 และ 2 ในการปฏิบัติกิจกรรมครั้งที่ 1

คำสั่งสมาชิกคนที่ 1

ให้นักเรียนทำหน้าที่ช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อนในการต่อรูปสี่เหลี่ยมคางหมูมหัศจรรย์อย่างเต็มความสามารถทั้งด้านเวลา กำลังกาย และสติปัญญา

คำสั่งสมาชิกคนที่ 2

ให้นักเรียนทำหน้าที่ช่วยเหลือและร่วมมือกับเพื่อนในการต่อรูปสี่เหลี่ยมคางหมูมหัศจรรย์อย่างเต็มความสามารถทั้งด้านเวลาและสติปัญญา แต่นักเรียนไม่ต้องช่วยทากาวติดรูป

คำสั่งสมาชิกคนที่ 3

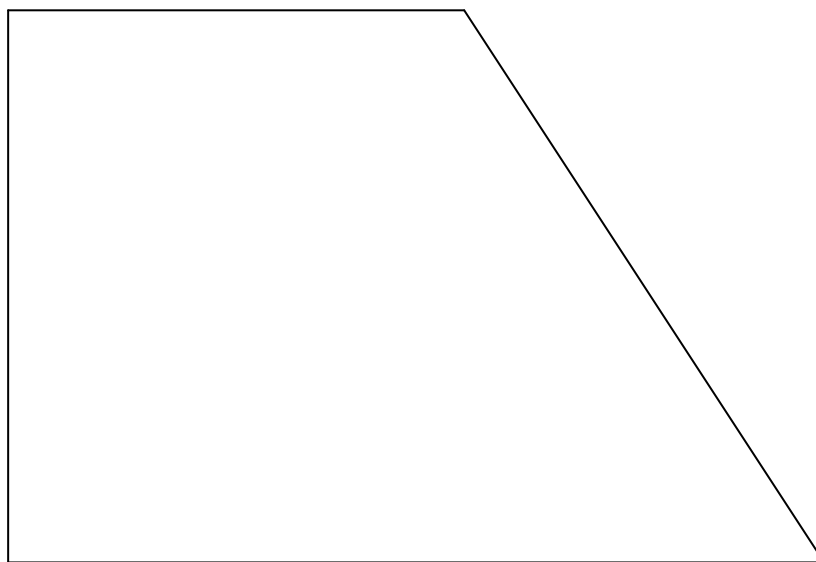
ให้นักเรียนทำหน้าที่ร่วมมือกับเพื่อนในการต่อรูปสี่เหลี่ยมคางหมูมหัศจรรย์ โดยนั่งดูเพื่อนต่อรูปเฉยๆ ไม่ช่วยคิดและไม่ช่วยทากาวติดภาพ

คำสั่งสมาชิกคนที่ 4

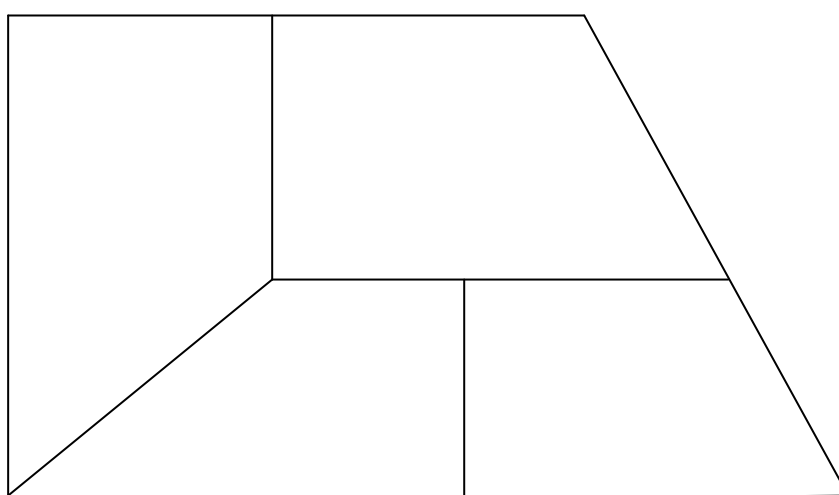
ให้นักเรียนทำหน้าที่ไม่ช่วยเหลือและไม่ร่วมมือกับเพื่อนในการต่อรูปสี่เหลี่ยมคางหมูมหัศจรรย์ โดยเมื่อถึงเวลาต่อภาพ ให้นักเรียนขออนุญาตเพื่อนในกลุ่มออกไปข้างนอก บอกว่ามีธุระส่วนตัว อีกสักครู๋จะกลับมาช่วย แล้วให้นักเรียนออกไปเดินเล่นหรือทำอะไรก็ได้ในบริเวณใกล้ๆ ห้องเรียน เมื่อเพื่อนต่อภาพเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงเข้ามาร่วมกลุ่ม ซึ่งนักเรียนจะต้องแสดงให้สมบัติภาพ

สี่เหลี่ยมคางหมูมัทศจรรย์ ครั้งที่ 1

รูปสี่เหลี่ยมคางหมูรูปใหญ่ที่กำหนด

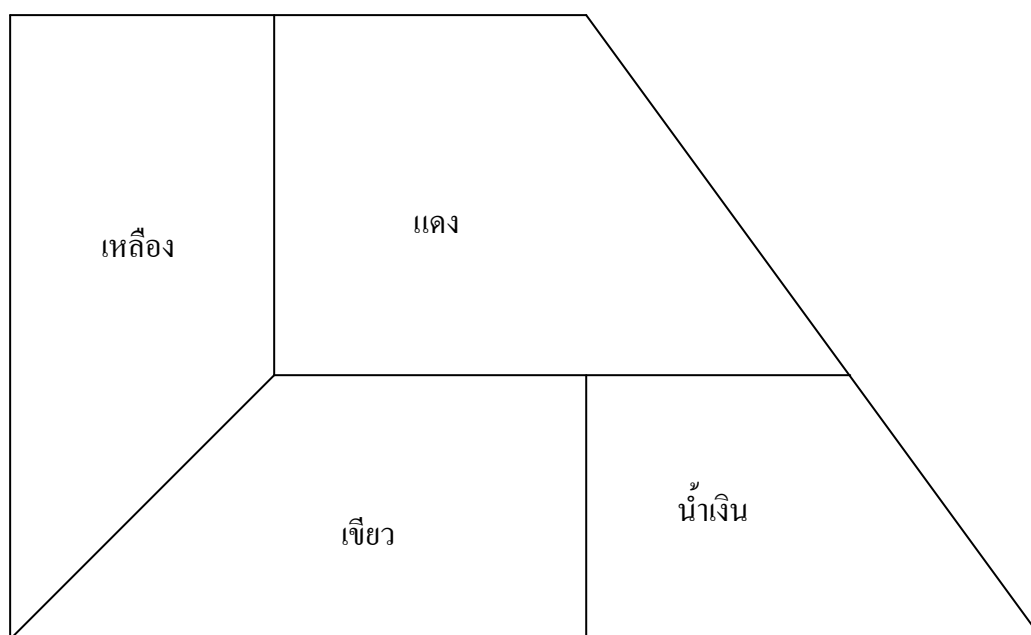

รูปสี่เหลี่ยมคางหมูรูปใหญ่ที่ประกอบด้วยรูปสี่เหลี่ยมคางหมูรูปเล็กจำนวน 4 รูป

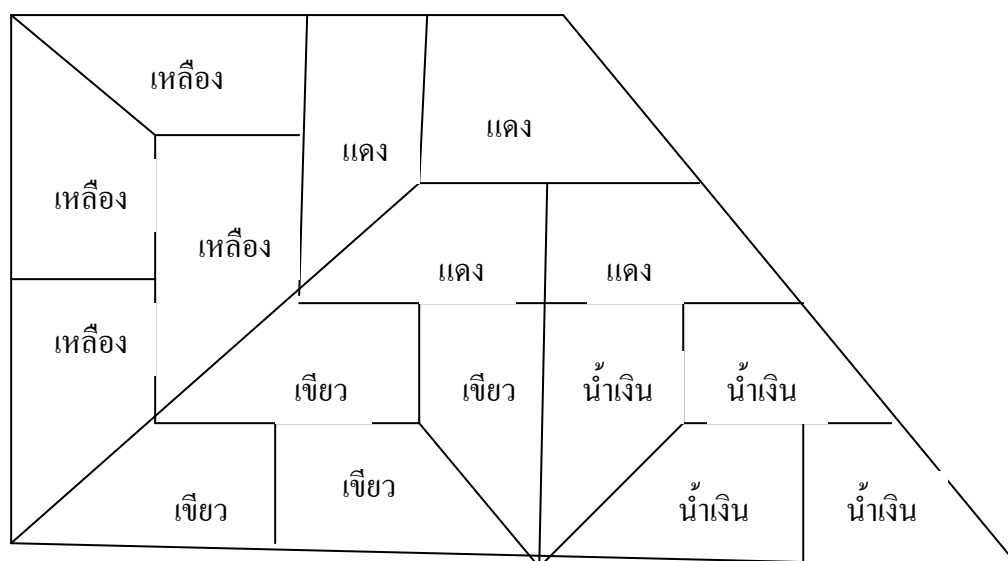

เกมส์เหลี่ยมคางหมูมหัศจรรย์ ครั้งที่ 2

รูปสี่เหลี่ยมคางหมูรูปใหญ่ที่ประกอบด้วยรูปสี่เหลี่ยมคางหมูรูปเล็กจำนวน 4 รูปที่กำหนด

รูปสี่เหลี่ยมคางหมูรูปใหญ่ที่ประกอบด้วยรูปสี่เหลี่ยมคางหมูรูปเล็กจำนวน 16 รูป

โปรแกรมพัฒนาความเข้าใจเพื่อ

ครั้งที่ 12

หัวข้อเรื่อง บัณฑิตนิเทศ

ชื่อกิจกรรม สรุปร่วมกัน

เทคนิคที่ใช้ อภิปรายกลุ่ม

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อสรุปการฝึกโปรแกรมพัฒนาความเข้าใจของนักเรียน
2. เพื่อให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความสามัคคีที่มีให้กัน ตลอดระยะเวลาในการ

เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

3. นักเรียนสามารถนำข้อคิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้

เวลาที่ใช้ 50 นาที

วิธีดำเนินการ

1. ผู้วิจัยและนักเรียนนั่งเป็นวงกลมหันหน้าเข้าหากัน
2. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงความสำคัญและคุณค่าของความเข้าใจของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

3. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงประโยชน์และข้อคิดที่ได้จากการเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกความเข้าใจของนักเรียน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติในชีวิตจริงได้ ตลอดจนข้อเสนอแนะต่างๆ

4. ผู้วิจัยให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความเข้าใจของนักเรียนเพื่อนำคะแนนที่ได้เป็นคะแนนหลังการทดลอง

5. ผู้วิจัยกล่าวเพิ่มเติมแล้วกล่าวปิดโปรแกรมการฝึกความเข้าใจของนักเรียน

การประเมินผล

1. สังเกตจากความสนใจและความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นและการสรุปของนักเรียน

ภาคผนวก ข

1. แสดงค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามความเชื่อใจ
2. แสดงค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์
3. แสดงค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู

ตาราง 10 แสดงค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามความเอื้อเฟื้อ

ข้อที่	อำนาจจำแนก	ความเชื่อมั่น
1	.53	.87
2	.56	
3	.61	
4	.47	
5	.63	
6	.63	
7	.54	
8	.64	
9	.49	
10	.55	
11	.49	
12	.36	
13	.39	
14	.48	
15	.41	

ตาราง 11 แสดงค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์

ข้อที่	อำนาจจำแนก	ความเชื่อมั่น
1	.47	.80
2	.58	
3	.38	
4	.58	
5	.21	
6	.31	
7	.47	
8	.65	
9	.40	
10	.65	

ตาราง 12 แสดงค่าความเชื่อมั่นและค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู

ข้อที่	อำนาจจำแนก	ความเชื่อมั่น
แบบรักสนับสุนน		
1	.79	.77
2	.41	
3	.79	
4	.60	
5	.27	
แบบใช้เหตุผล		
6	.45	.76
7	.66	
8	.51	
9	.69	
10	.39	
แบบควบคุม		
11	.86	.82
12	.34	
13	.86	
14	.31	
15	.86	

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวณญาดา กฤษณา
วันเดือนปีเกิด	14 ธันวาคม พ.ศ. 2523
สถานที่เกิด	อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	199 หมู่ 5 ตำบลหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี 72130
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครูสอนวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ โรงเรียนนันทิปริญา
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนนันทิปริญา แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2541	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี
พ.ศ. 2546	ศป.บ. (ศิลปกรรมศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2552	กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ